

REDOVNIČKO SIROMAŠTVO KRISTOV ZNAK DANAS

**ZBORNİK RADOVA
PETOG REDOVNIČKOG TJEDNA**

REDOVNIČKO SIROMAŠTVO —
— KRISTOV ZNAK DANAS
Zbornik radova V. redovničkog tjedna

Priredili: Marko Babić, Ljudevit Maračić, Rastislava Ralbovsky
Odgovara: Ljudevit Antun Maračić, Miškinina 31, 41000 Zagreb

REDOVNIČKO SIROMAŠTVO KRISTOV ZNAK DANAS

ZBORNİK RADOVA V. REDOVNIČKOG TJEDNA

(Zagreb, 30. kolovoza do 2. rujna 1977)

Uredio: Ljudevit Maračić

Zagreb 1977.

Konferencija viših redovničkih poglavara u Jugoslaviji
Unija viših redovničkih poglavarica Jugoslavije

Tisak: IBG — Tiskara »Zagreb«, Preradovićeve 21-23, Zagreb

PROGRAM

30. kolovoza 1977:

- 8,30 sati — OTVARANJE TJEDNA — POZDRAVNI GOVOR
PREDSJEDNIKA KVRPJ
o. Špiro Marasović: Redovničko siromaštvo u našim
društveno-ekonomskim uvjetima
- 10,30 sati — **s. Fides Vidaković:** Redovničko siromaštvo u nas —
analiza prakse i shvaćanja
- 12,00 sati — Euharistijsko slavlje
- 15,30 sati — RAD U SKUPINAMA
- 17,30 sati — IZVJEŠTAJ O RADU U SKUPINAMA

31. kolovoza 1977:

- 8,30 sati — **o. Slavko Pavin:** Kristovo-evanđeosko siromaštvo
- 10,30 sati — **s. Natalija Palac:** Redovničko siromaštvo — Kristov
znak
- 12,00 sati — Euharistijsko slavlje
- 15,30 sati — RAD U SKUPINAMA

1. rujna 1977:

- 8,30 sati — **s. Amabilis Kerševan:** Obnova mentaliteta i prakse
- 10,30 sati — **s. Laudes Bosančić:** Zajedničko svjedočenje siromaštva
- 12,00 sati — Euharistijsko slavlje
- 15,30 sati — RAD U SKUPINAMA
- 17,30 sati — IZVJEŠTAJ O RADU U SKUPINAMA

2. rujna 1977:

- 8,30 sati — OKRUGLI STOL PREDAVAČA — ZAVRŠNA
DISKUSIJA
- 10,30 sati — ZAVRŠNO SLOVO PREDSJEDNICE KVRPJ
- 11,30 sati — Euharistijsko slavlje

POZDRAVI TJEDNU

Zahvaljujem Vam za obavijest o održavanju Redovničkog tjedna u Zagrebu od 30. kolovoza do 2. rujna o.g. Ja sam kroz to vrijeme daleko izvan Zagreba pa neću moći prisustvovati.

Molit ću da se rad Redovničkog tjedna zaista odvija u svjetlu Duha Svetoga za produbljenje svetosti redovničkih zajednica i pojedinih članova.

Zazivam na susret obilje Božjeg blagoslova i zagovor Majke Božje, uz iskreni pozdrav Vama i svim sudionicima

FRANJO KUHARIĆ,
nadbiskup zagrebački

* * *

U potvrdi primitka dopisa i poziva priopćujem da sam pozivnice predao svećenicima kojima sam to mogao učiniti. Ukoliko netko bude htio prisustvovati, to će osobno javiti.

Potpisani ne može sudjelovati radi Tečaja duhovnosti za svećenike koji će se istovremeno održavati u Đakovu. Kao prvi susjed svakako moram sudjelovati na ovom Tečaju.

Uz pozdrav i blagoslov u Gospodinu predavačima i sudionicima želimo puninu svjetla Duha Svetoga u ovom toliko vrijednom radu,

MATIJA ZVEKANOVIĆ,
subotički biskup

* * *

Na Vaš dopis sporočamo:

Program redovniškoga tjedna, ki se bo vršil v Zagrebu od 30. avgusta do 2. septembra 1977 bomo objavili v Sporočilih.

Žal, se ne bom mogel udeležiti tečaja, ker bom prav tedaj na dopustu, g. pom. škof pa ima v istem času kot profesor bogoslovja župnijske izpite.

Redovniškemu tednu želim obilo božjega blagoslova!

MAKSIMILIJAN DRŽEČNIK
mariborski škof

POZDRAVNI GOVOR

Preuzvišeni gospodine biskupe,
mnogopoštovani oci,
časne majke,
draga braćo i sestre!

Sve vas od srca pozdravljam: Mir i dobro svima!

Otvaram ovaj naš peti redovnički tjedan. To je već mali jubilej.

Doista je radosna činjenica da smo već po peti put u tako velikom broju na okupu, spremni suočiti se s najozbiljnijim pitanjima našeg redovničkog identiteta, našeg mjesta u Crkvi, u društvu, u svijetu; našeg života u Kristu, našeg udjela što ga nudimo svojoj braći. Spremni smo otvoreno promotriti i krize u kojima se nalazimo u ovom povijesnom trenutku.

Vjerujemo, Duh Sveti nas skuplja u svoj raznolikosti našeg načina života da uvidimo i prepoznamo zadatke što smo ih dužni preuzeti nekad i zajedno, bez obzira na našu različnost. Budimo zahvalni za to!

U ovih pet godina već smo mnoga veoma bitna pitanja obrađivali i budući da su bili tiskani zbornici radova, nastala je već mala biblioteka koja se korisno može uvijek iznova uzimati u ruke. Mislim da je većina naših sestara i braće, koji su se kroz ove godine izmijenili na ovom skupu, mogla steći pravo duhovno obogaćenje i ne samo iz činjenice da se moglo mnogo naučiti nego još više iz samog međusobnog susreta. Ne zaboravimo da je pred svega desetak godina bilo još nezamislivo da se redovnici i redovnice raznih redova i družbi nađu ovako zajedno i da raspravljaju o svome životu.

Imali smo, eto, prilike da jedni druge uslužimo darovima Duha što smo ih od Gospodina primili. Zamislite samo, naučili smo razgovarati; učimo se cijeniti i poštivati posebnost i vlastitosti svakog pojedinog našeg redovničkog instituta. Kolike li blagodati ako to doista i naučimo, ako prestanemo biti ekskluzivni jedni prema drugima!

Tema što smo je izabrali za naš ovogodišnji tjedan: »Redovničko siromaštvo — Kristov znak danas«, veoma je kompleksna i činila je organizatorima prilično mnogo teškoća u pronalaženju predavača. Budući da se htjelo da se o siromaštvu raspravlja u kontekstu naših konkretnih prilika, a bez prethodnih prijeko potrebnih istraživanja i dubljih studija, za koje nije bilo vremena ni mogućnosti, bila je prava hrabrost odvažiti se za predavanje. Zahvalni smo zato braći predavačima i sestrama predavačicama, što su se s ljubavlju primili toga posla. Većina predavača ove go-

dine bit će sestre. Mislim da to osobito ohrabruje i da ćemo time pridonijeti ne samo boljem uvidu u problematiku redovničkog siromaštva, jer su sestre redovnice jače uklopljene u tokove našeg društva od redovnika svećenika (znatan broj njih je u radnom odnosu), nego i potrebi da tolik broj redovnica dobije potrebnu mogućnost da se čuje njihova riječ.

Ne znam hoćemo li uspjeti o redovničkom siromaštvu u kontekstu današnjeg svijeta — osobito u kontekstu novog društva — naći pravi govor i pravi put rješenja, ali bit će korisno ako bar uvidimo da to nije tako jednostavna stvar da bi se mogla riješiti prostom izmjenom nekih propisa ili običaja.

Redovničko siromaštvo zasijeca u samu bit redovničkog života i mora se promatrati u uvijek novom liku Kristove Crkve — siromašne služiteljice ljudi.

Redovnik se odriče vlasništva i živi u zajednici te tako tvori s braćom model budućeg društva u kome se nadamo živjeti u miru i u ljubavi, ne prisvajajući sebi ništa, a koristeći se zemaljskim dobrima prema potrebi — kao prva kršćanska zajednica u Jeruzalemu. »Jedno srce i jedna duša« (Dj 4,32) mogu biti samo oni koji nisu zadojeni vlasničkim (posjedničkim) mentalitetom.

Uloga redovničkog siromaštva kroz život u zajednici jest upravo presudna za traženje smisla redovničkih instituta i za njihov opstanak. Današnji svijet ide neminovno prema prevladavanju vlasničkog mentaliteta, prema svijetu rada. Redovnici imaju upravo tu šansu. Uključiti se u svijet rada, živjeti od rada, bez vlasništva, uključivši svoj tako stečen višak u zajedničko dobro — prije svega onih u potrebi — to bi morala biti praksa redovništva.

Redovničke zajednice, čini se, imaju šansu da baš zbog svoga nevlasničkog unutarnjeg ustrojstva budu model budućih ljudskih životnih zajednica.

Nije zato naše redovništvo samo stvar askeze nego i cjelokupne prestrukture i obnove naših instituta.

Neka nam Duh Sveti dade svjetlo da ovaj naš rad što ga započinjemo bude plodonosan pa da se vratimo u svoje zajednice oduševljeniji za život u evanđeoskom siromaštvu, koje smo Bogu obećali,

PRVI DAN

REDOVNIČKO SIROMAŠTVO U NAŠIM DRUŠTVENO-EKONOMSKIM UVJETIMA

Status quaestionis ovog mojeg izlaganja trebao bi da bude dvojak: 1) vidjeti da li je redovničko siromaštvo u našim društveno-ekonomskim uvjetima uopće još uvijek aktualno, tj. vidjeti da li je socijalističko samoupravno društvo »ansprechbar« za poruku redovničkog siromaštva, i 2) ako jest, kako bi po prilici to redovničko siromaštvo trebalo da izgleda. Očito je da je nemoguće tako postavljeni zadatak u jednom izlaganju iscrpno obaviti, i to ne samo zbog kratkoće raspoloživa vremena nego i zbog nejednoznačnog poimanja osnovnog pojma i ovog izlaganja i čitavog ovog redovničkog tjedna — redovničkog siromaštva. Pretpostaviti, naime, odmah na početku da pod redovničkim siromaštvom svi isto mislimo, značilo bi, bar po mom mišljenju, započeti ovaj tjedan s jednom irealnom pretpostavkom, što bi metodološki bilo sasvim krivo. Stoga ćete mi dopustiti da sasvim kratko najprije protumačim pojam redovničkog siromaštva, koji dovodim u vezu s našim društveno-ekonomskim uvjetima.

Već je poznato da se redovničko siromaštvo može promatrati kristološki, ekleziološki, odnosno eshatološki. O tome će zacijelo drugi predavači iscrpnije progovoriti. Ja želim ovdje naglasiti činjenicu da redovničko siromaštvo nije samo privatno ili kolektivno prihvatanje jednog od tzv. tri evanđeoska savjeta, nego da je ono specifičan način življenja siromaštva Crkve kojoj i za koju siromaštvo nije samo savjet nego i zadatak. Siromaštvo je, naime, dio metodologije objave pravoga Boga i konstitutivni dio jedino pravog odnosa čovjeka prema Bogu. Objava započinje Božjim zahtjevom Abrahamu da napusti sigurnost zidina Ura Kaldejskoga i da se upusti u nesigurnost pustinje i nomadskog života. Sigurnost što su je pružale zidine Ura trebala je zamijeniti sigurnost koja proizlazi iz povjerenja u Boga koji se objavio. Od tada pa nadalje zidine Ura za Abrahama nisu i ne mogu biti prvotno ni urbanistički, ni strateški, pa ni estetski pojam i vrijednost, nego teološki i vjerski. One su postale princip sigurnosti, koji kao takav konkurira sigurnosti što je nudi Bog objave. One su postale alternativa Bogu i trebalo je opredijeliti se. Pouzdavati se unaprijed u zidine Ura značilo je nemati povjerenja u Boga objave i zato je rizik napuštanja toga grada bio i ostao pitanje vjere.

Ono što je za Abrahama bio Ur to će za narod Izlaska biti zabrana skupljanja i čuvanja mane za slijedeći dan — isto pitanje vjere. Sigurnost koju je pružao utvrđeni grad kao konkurirajuća sigurnost onoj koja dolazi od Boga i povjerenja u njega identična je onoj sigurnosti koja dolazi od bogatstva. Ono i nema drugog opravdanja doli sigurnosti što je pruža u odnosu prema neizvjesnosti sutrašnjeg dana. Ur Kaldejski i bogatstvo

sinonimi su, zato i bogatstvo stoji kao alternativa cjelovitoj vjeri u pravoga Boga. Ono je uvijek grijeh protiv prve Božje zapovijedi, a u situacijama njegove nepravedne raspodjele — povijest ne pamti da je ikad bilo pravedno raspodijeljeno! — i grijeh protiv sedme. »Ne možete služiti Bogu i bogatstvu«, kaže Isus Krist (Mt 6, 24). Ono je uvijek idolopoklonstvo, pa zvalo se Ur Kaldejski, višak mane, zlatno tele, kamatonosni kapital ili samo tjeskobna briga za sutrašnji dan. To je razlog zašto Crkva po definiciji ne smije biti bogata, odnosno zašto se unutar Crkve javlja redovničko siromaštvo kao jedan od načina življenja siromaštva Crkve. To je ujedno i razlog što grijeh protiv siromaštva nije tek neki puki prekršaj jednog evanđeoskog savjeta, koji je stjecajem okolnosti kod pojedinaca postao zavjetom, nego naprosto grijeh protiv prve zapovijedi Božje, tj. grijeh idolopoklonstva i krivovjerna.

Ako s redovničkim siromaštvom stvari tako stoje — a po mojem dubokom uvjerenju baš tako stoje! — onda se pitanje aktualnosti redovničkog siromaštva u našim društveno-ekonomskim uvjetima dađe preformulirati u pitanje ugroženosti ili neugroženosti prave vjere u tim društveno-ekonomskim uvjetima. Drugim riječima, pita se: stvara li ovo društvo takve sisteme sigurnosti koji jednostavno sugeriraju izlišnost povjerenja u Boga tako da je Bog objave — i u životu onih pripadnika ovog društva koji se drže kršćanima! — ne samo prestao biti motivacija življenja i djelovanja nego lagano prestaje biti i pomoćna životna radna hipoteza, ili se ovo društvo tako strukturira da kršćani, koji čine njegov većinski dio, kao samo po sebi razumljivo veoma dobro razlikuju Boga od bogatstva, pri čemu se opredjeljuju za prvoga?

Budući da smo mi kršćani, kako je upravo spomenuto, veći dio ovog društva, odgovor na to pitanje ujedno je i kritički sud o nama samima. Socijalističko samoupravno društvo još uvijek je više cilj nego konkretna stvarnost. Dr Stipe Šušar piše: »Analizom konkretnih dostignuća socijalističke prakse u svijetu nije teško pokazati da socijalizam još nije ni izdaleka raskrstio s nasljeđem društva iz čije je utrobe izišao i da je još bliže kapitalističkoj nego komunističkoj 'osnovi'« (Samoupravljanje i alternative¹). Kapitalistička »osnova«, o kojoj govori Šušar budi asocijacije o motivacijama proizvodnje, kao i o skali vrijednosti koja nužno s takvom »osnovom« stoji u vezi, a to je bogaćenje i novac. Uputivši se u polemiku s Brunom Bauerom u vezi s političkom emancipacijom Židova, mladi Karl Marx piše spis »Zur Judenfrage«, u kojem na svoj način iznosi relaciju vjere i novca u ondašnjoj Evropi. On piše: »Židov se emancipirao na židovski način, ne samo tako da je prisvojio silu novca, nego tako što je preko njega (Židova, primj. Š. M.) i bez njega novac postao svjetskom silom i praktički duh Židova praktičkim duhom kršćanskih naroda. Židovi su se utoliko emancipirali što su kršćani postali Židovi« (Die Frühschriften²). »Novac je revni Bog Izraela, pred kojim ne smije postojati nikakav drugi bog. Novac ponizuje sve čovjekove bogove — i pretvara ih u robu. Novac je opća, za sebe samu konstituirana vrijednost svih stvari. On je stoga čitavom svijetu, i ljudskom i prirodi, opljačkao njihovu izvornu vrijednost. Novac je čovjeku otuđeno biće njegova rada i njegova bitka, i to otuđeno biće nad njim vlada i on

¹ Zagreb 1976, str. 441.

² Stuttgart 1971, str. 202.

ga obožava« (isto mj. str. 204). »Kršćanstvo je proizišlo iz židovstva. Ono je opet u njemu rastopilo« (isto mj. str. 206).

Umjesto da odmah pustimo u akciju svoje obrambene reflekse zbog paušalnog osuđivanja kršćanstva od strane mladoga Marxa, bilo bi možda bolje da primijetimo kako je u ovom citatu sadržano upravo ono što mi često oplakujemo kao prodor materijalističkog i sekularističkog duha u Crkvu Božju. Oplakujemo, a da protiv toga gotovo ništa konkretno ne poduzmemo. Dapače, nije rijetka pojava da i svećenici i redovnici u ovom suvremenom plesu oko zlatnog teleta svojim patetičnim frazama podržavaju taj plesni ritam. Naime, tu praktičku rehabilitaciju zlatnog teleta i neke redovničke osobe — ne znamo da li zbog ograničenosti ili zbog zlobe — svojim deminutivnim načinom izražavanja nastoje pošto-poto zamaskirati. Tako se, na primjer, život stavljen sav u službu zgrtanja novca, gdje je dijeljenje s onima koji oskudijevaju nepoznat sport, znade prikazivati kao požrtvovna briga za obitelj. Škrtarenje da bi se mogle sagraditi stambene prostorije, ne za vlastitu upotrebu, nego za iznajmljivanje i za lihvu, dakle sve u svemu jedan tipično »židovski« način života, kako bi rekao mladi Marx, i u našim se krugovima znade utopiti u deminutive, pa tako kućerina ispadne »kućica«, tjeskobno zgrtanje novca je »skromni rad sa svojih deset prstiju«, druga kuća je »nešto malo kućice«, odnosno »nešto malo vikendice« itd. U to davanje ritma plesu oko zlatnog teleta spada i činjenica da su neki svećenici i redovnici odobravali istupanje naših ljudi zaposlenih privremeno u SR Njemačkoj iz Katoličke Crkve kako bi izbjegli plaćanje crkvenog poreza, kao i činjenica da i ne tako rijetki svećenici i redovnici odobravaju učlanjenje vjernika u Partiju, pa i onda kad nije dovedena u pitanje gola egzistencija, nego samo bolje radno mjesto. Da se pri stupanju u Partiju i prihvaćanjem njezina Programa čovjek pro foro externo javno odriče Boga, izgleda da u toj ekonomizaciji vjere ne igra veliku ulogu.

Pokušati utvrditi kako naše domaće idolopoklonstvo u odnosu prema životnom standardu zapadnog društva ostaje bezazleno podsjeća na logiku onog starog sofizma po kojem Ahilej nije mogao pretrčati kornjaču... Ja pak ne vjerujem da velikoj većini članova naše Crkve više brige zadaje eventualno opadanje duha redovničkog siromaštva, odnosno broja duhovnih zvanja od jednog povećanja cijena nafte ili šećera. Nagao porast životnog standarda, koji u cjelokupnoj našoj povijesti ne poznaje analogije — na temelju koje bi se nešto moglo naučiti — prebrzo se zbio i zbiva a da bi mogao ostati bez posljedice bljeska — bez zaslijepljenja. Naime, usporedo s punjenjem džepa nije se mogao širiti i horizont našeg čovjeka. Bilo je i još je uvijek lakše doći do novca nego do širine i dubine kršćanskog svjetonazora. Posljedica toga jest bljesak novca, koji i u onako uske horizonte gledanja unosi sljepilo. Za vjeru bi bilo katastrofalno kad bi se našem tako zaslijepljenom čovjeku kao vođa ponudio netko tko od iste bolesti boluje...

No sad se postavlja pitanje: da li je takvo stanje sastavni dio socijalističkog samoupravnog društva, čiji bi trend razvoja to još dalje razvijao, ili je to samo jedna negativna i neizbježna faza u razvoju ovog društva, koju je ono i teoretski u svojim zacrtanim ciljevima već pobijedilo? Istina je da je Marx razgoličio i izrugao život u službi novca i kapitala i da je

predviđao u komunističkom društvu mogućnost osobnog i kolektivnog rada iz čistog zadovoljstva na radu, bez motivacije akumulacije bogatstva. To ostaje službeni cilj svakog socijalističkog društva koje sebe i shvaća kao društvo prelaznog perioda iz kapitalizma u komunizam. Međutim, isto je tako istina da se neki marksisti danas ustručavaju, ne samo pobliže opisati karakteristike tog komunističkog društva, nego čak i ponoviti, odnosno potpisati ono što je Marx najavio, već to proglašavaju utopijom. Tako npr. u komunizmu ne bi smjelo biti podjele rada pa, prema tome, ni robne proizvodnje i s njom usko povezane tržišne privrede. Međutim, zasad sve to još postoji. I samoupravno socijalističko društvo shvaća sebe kao društvo robne proizvodnje i tržišne privrede. Ono to ostaje i u koncepcijama svojeg dugoročnog razvoja. Bitna razlika između jugoslavenskog samoupravnog socijalističkog društva i ostalih socijalističkih društava koja danas postoje ili se tako nazivaju jest u vlasništvu nad osnovnim sredstvima za proizvodnju, koja su u samoupravnom društvu društveno, dok su u ostalim socijalističkim društvima državno vlasništvo. Društvenost rada i društvenost vlasništva nad sredstvima rada uzrokuje i društveni karakter dohotka, koji nije ništa drugo nego na tržištu realizirani proizvod toga rada. No iako je dohodak društvena kategorija, ipak, za razliku od proizvodnje, koja je društvena potrošnja, u zadnjoj je liniji individualna pa je i prisvajanje dohotka konačno individualno. Mogućnost većeg ili manjeg prisvajanja dohotka u sebi i dalje zadržava mogućnost da egoizam ostane motiv proizvodnje.

Dr T. Vlaškalić i dr Miladin Korać pišu: »Osnovni pokretački motiv slobodnih socijalističkih ljudi, tj. njihova težnja da sve bolje i bolje žive, koja se u uslovima njihove udruženosti u radne kolektive robnih proizvođača (tj. u uslovima postojanja socijalističke robne proizvodnje) nužno manifestuje kao njihovo subjektivno nastojanje da racionalnim korištenjem raspoloživih faktora proizvodnje *ostvare što veći dohodak* (tj. da ga maksimiraju), *objektivno ih podstiče*, između ostalog i na to da se kao robni proizvođači (tj. zajedno sa sredstvima kojima upravljaju) *sele* iz grane s nižom u grane s višom dohodnom stopom« (Politička ekonomija³).

To seljenje proizvođača s njihovim proizvodnim sredstvima iz grane s nižom u grane s višom dohodnom stopom ima za konačnu posljedicu tendencijsko opadanje opće dohodne stope, što je analogna pojava tendencijskom padu opće profitne stope u kapitalizmu, na temelju čega imamo pravo zaključiti i na postojanje analogije u motivaciji maksimizacije dohotka u socijalizmu i profita u kapitalizmu. Riječ je o analogiji u subjektivnoj motivaciji rada i privređivanja. Stoga zaključujemo da ni trenutno stanje, kao ni tendencijski razvoj jugoslavenskog samoupravnog društva nije takve naravi da bi bilo bespredmetno govoriti o ugroženosti prave vjere u odnosu prema idololatriji bogatstva i novca. Naprotiv, ono je takvo da mu je poruka redovničkog siromaštva neophodno potrebna.

Sada se pitamo: kako bi to redovničko siromaštvo trebalo izgledati? Mislim da je i ovdje lakše biti jasan u odgovoru nego dosljedan u životu. Siromaštvo, o kojem je riječ trebalo bi biti za onoliko alternativni način života za koliko je alternativan Bog od bogatstva i vjera od tjeskobne brige za sutrašnji dan, a to znači da bi naprosto trebalo biti siromaštvo, a ne quasisiromaštvo, koje se izdaje za svijeću, a u stvari je rog... Ne ono

³ Beograd 1975., str. 347.

čisto i strogo disciplinsko siromaštvo, koje, iako ga možda savjesno opslužuju svi članovi dotičnog reda i kongregacije ne uspijeva u ekonomski povoljnim uvjetima spriječiti da se dotična provincija ili red pretvori u koncern i koje kao takvo ne samo da ostaje sterilno, nego pravi medvjedu uslugu propovijedanju Boga koji se objavio. Redovničko siromaštvo u našim okolnostima, kao inače i u svim ostalim, trebalo bi biti vidljivo, prepoznatljivo, stvarno i upadno. Da bi ono to moglo biti, moralo bi sačuvati svoju bit, a bit siromaštva je *ne imati*. *Ne imati* mnogo toga što drugi imaju i na temelju čega grade svoju sigurnost i svoju nadu. I to ne imati treba da bude vidljivo, a to znači kako-tako radikalno, tj. ono mora biti takvo da život iz vjere i pouzdanja u Boga, što je njegov sadržaj, bude činjenica, a ne fraza i farsa.

Međutim, to stvarno, konkretno, vidljivo siromaštvo, to odricanje od svake sigurnosti koja proizlazi iz čistog ekonomiziranja, to upadno *ne imati* ne smije biti posljedica nerada i ljenčarenja. Socijalističko društvo per definitionem u međuljudskim odnosima valorizira samo rad kao temelj svih mogućih društvenih prava i priznanja. Siromaštvo koje bi bilo plod nerada, pa bilo ono kako mu drago stvarno, konkretno i radikalno, ostalo bi bez poruke i bez smisla. Redovničko siromaštvo u našim društveno-ekonomskim uvjetima mora biti siromaštvo radnika, tj. ljudi koji rade, a ne siromaštvo rentijera. No ti redovnici koji rade, da bi bili ostali i postali siromašni, ne mogu i ne smiju svu svoju zaradu zadržati za sebe. Zarađivati, a ne trošiti i ne davati nije siromaštvo, nego škrtost. Zarađivati samo za osobnu i zajedničku potrošnju, pri čemu se možda prikrati na jednoj da bi se više investiralo na drugoj strani, opet nije siromaštvo, nego ekonomiziranje, koje jako dobro poznaju i prakticiraju i »sinovi ovoga svijeta«. Da bi se izbjeglo da redovničko siromaštvo postane pauperizam rentijera, odnosno puka kolektivna racionalna ekonomija i kolektivna škrtost, potrebno je da ono bude biblijsko, tj. posljedica dijeljenja i davanja na koje je Isus Krist pozvao one koji htjedoše poći za njim. Dijeljenje i siromaštvo su sinonimi, ono što siromaštvo izražava više statički kao učinak dijeljenja izražava dinamički kao proces. A dijeljenje je ljubav, zato je faktično siromaštvo odaziv vjere nošen nadom u sutrašnji dan, što se sve skupa ostvaruje kroz ljubav, i to djelotvornu. Raditi, zarađivati, a ipak ne imati, budući da se razdijelilo iz ljubavi potrebnijem, s dubokom vjerom da je brigu za nas u takvu slučaju preuzeo Bog, to je siromaštvo kakvo bi po mom uvjerenju trebao naš čovjek kao spasonosnu poruku i u ovim društveno-ekonomskim uvjetima. Sve ostalo je izigravanje siromaštva i maskiranje »malovjernih«...

Negdje sam čitao da je jednom u nazočnosti sv. Tome Akvinskog Papa prebacivao iz ruke u ruku zlatnike i pritom dobacio sv. Tomi: »Eh, fra Toma, danas jedan Petar ne može više reći: »Aurum et argentum non est mihi.« Svetac, prihvativ, odgovori: »To je istina, Sv. Oče, ali isto je tako istina da jedan Petar danas nije u stanju ni reći: »In nomine Jesu Christi Nasareni surge et ambula!« Potpuno se slažem sa sv. Tomom, pa i ja u istom problemu vidim temelj mnogih naših anemičnosti i trčanja na mjestu, a temelj tih anemičnosti nije ekonomski, nego vjerski problem. Zato i izlaz iz tog »malovjerja« ne može biti u strožem obdržavanju, u rjeđem otvaranju zajedničke kase, nego u zajedničkom obraćenju, koje će se pretvoriti u zajedničko dijeljenje...

REDOVNIČKO SIROMAŠTVO U NAS

Analiza shvaćanja i prakse

UVODNE MISLI

Svi doživljavamo koliko je današnji čovjek uronjen u težnju i m a t i. Sve se poduzima za olakšicu ovozemnog života i većina ljudi zaokupljena je na prvom mjestu pitanjem novca. I mi smo angažirani u najnovijem tipu civilizacije, tzv. potrošačkom društvu, koje u nekom smislu preinačuje čovjeka u robota.

Posjedovanje, znanje i moć fasciniraju danas srca i pameti!

Aludirajući na takvo društvo, Papa Pavao VI. svima nama poručuje zabrinutošću oca i pastira: ne smijete usklađivati svoje siromaštvo s tom društvenom ljestvicom, iako treba da vodite brigu o sredini u kojoj živite. (ET) Nije slučajno da smo se baš o 10-godišnjici izlaska njegove značajne enciklike »Populorum progressio«, nazvane »enciklikom tjeskobe«, pa i »uskrsnuća«, odlučili zajednički još jednom preispitati svoje redovničko vrednovanje siromaštva u želji da ono zrelije preraste u evanđeosko, po uzoru na KRISTOVO.

Znamo da je siromaštvo jedan od z n a k o v a po kojem naša posveta Bogu i Crkvi postaje vidljiva. Ali što poduzeti da taj znak bude razumljiv, da zavjet siromaštva u očima naših suvremenika postane način života, koji očituje da se vidi nevidljiv o l? Kriza je očita. Nije nam, naime dovoljno u svijesti da je srž evanđeoskog siromaštva živjeti bogato nevidljivim, ali stvarnim bogatstvom u osloboditeljskom zanosu zbog jedne velike PRISUTNOSTI. Mi se moramo pojaviti i danas pred drugima kao osobe koje su živjele, iskusile jednu Prisutnost — Boga — koji preobražava, kao oni koje ta PRISUTNOST uistinu obilježava svojim pečatom. Pokušajmo to ovih dana shvatiti ozbiljnije!

Koliko bi još u zajedničkom procesu koncilske obnove trebalo duboko zahvatiti, provesti prementalizaciju da bi suvremeni oblici siromaštva bili osobno i zajednički prihvaćeni i življeni? Vrijeme je, jer, kako duhovito primjećuje franjevac Eloi Leclerc na Gen. kapitulu 76., »ima redovnika, koji se u ovom potrošačkom društvu kreću kao ribe u vodi«! Ovdje smo da zajednički na samom početku kroz vlastite odgovore slušamo i čujemo što nam sve nedostaje da lice redovničkog siromaštva u našoj zemlji danas i sutra zrači VJERU i NADU, RADOST i MIR, LJUBAV i PRAVDU. Ali ne samo zato! Okupili smo se pod ovim gostoljubivim krovom i za jedno iskustvo zajedničkog siromaštva. Živjeti raspoloživost i poučljivost Božjeg siro-

maha, na kojeg dnevno nailazimo moleći svoj časoslov (biblijsko shvaćanje). Potreban nam je svima stav ponizne Djevice djevica, da bismo kao MARIJA znali uistinu prije svega prihvatiti svoje temeljno siromaštvo, ovisnost stvorenja i sinovsko držanje pred beskrajnim očin-
stvom Božjim.

Možda i ne mislimo često da je *primarno u životu čovjeka* sve ono što se ne kupuje, sve ono prema čemu se ne može zauzeti neko pravo, što se ne može zahtijevati zbog kakve svoje titule, a to je život, Božji život, koji nam je svakog jutra darovan, prijateljstvo s Bogom, radost Evanđelja. Pred tom nezasluženom božanskom darovanostću stojimo u svom siromaštvu ispruženih dlanova da primamo. I sve što nam ide ususret u našem danu, sve je DAR OČINSKE BOŽJE PROVIDNOSTI. Naš stav može biti samo neprestano zahvaljivanje siromaha. Jedino tako otkrivat ćemo bogatstvo Kristova siromaštva i postupno dublje shvatiti kako u vidu njegova živjeti svoje. Po milosti spoznavat ćemo siromaštvo u Kristu i Krista u siromaštvu. Izmolimo je ovih dana!

Možemo se mi pozivati na siromaštvo iz prošlosti, pa i na ono bliže iz poratnog doba, kad nam je životna situacija bila ugrožena, a sve snage usmjerene na to da se proživi. Sve to ne bi imalo sada puno smisla, jer svako se siromaštvo živi u jednom času povijesti, uvjetovano prilikama, izazvano događajima, nošeno duhom svog vremena, obilježeno tradicijom, kulturom, vezano uz tu i tu zemlju, uz taj i taj red. institut i njegovu formaciju. Stoga ne želimo kritizirati prošlost, niti se mnogo vraćamo u nju. Radi se o tom da se shvati nužnost cikličke obnove redovničkog života kao »osobitog dara« u životu Crkve (ET 2), gdje je upravo siromaštvo uzdrmano, i u svom pojmovanju i u stvarnom životu.

Zadana mi je tema »Analiza shvaćanja i prakse siromaštva kod nas danas«. Nije mi preostalo drugo nego pokušati da bar globalno zahvatim razne vidove materijalnog i duhovnog siromaštva kako se oni shvaćaju i žive, prema razaslanom anketnom listu, koji je ujedno želio raspoložiti naše zajednice u zemlji za njegovu reviziju. Konzultirajući se s našim poznatim psihologom drom J. Weissgerberom DI, odlučila sam se za tzv. anketu zatvorenog tipa (s predviđenim odgovorima), koja je svakako stanovito ograničenije, da bih samu anketu mogla lakše obraditi.

U odgovorima sudjelovala su 74 redovnika i 306 redovnica iz svih naših instituta u dobi između 20 i 75 godina. Po dužnosti poglavari, odgojitelji, profesori, katehete, pastoralci i zaduženi u raznim kućanskim poslovima, od sakristana i vrtlara do švelje i kuharice. Ukupno je razaslano 560 listića, a odgovorilo je 380 osoba.

(Vidi: Tabela 0.)

Sustavna analiza svih dobivenih odgovora tražila bi upravo mali studij! U ovom, vremenski ograničenom okviru, zaustavit ćemo se pred odgovorima koji ukazuju jasnije na stvarnost življenog siromaštva, bila ona obilježena zabrinutošću ili radosnom perspektivom.

Predosjećam da i obrađenom anketom, u kojoj se ogleda trostruko siromaštvo — pred stvarima, pred drugima i vlastitog srca, neću moći saopćiti gotovo ništa novo. Sve to nekako i znamo svi. Ali može

se dogoditi da ono »što se znade« ja osobno ne znam dovoljno, nisam duboko u sebi osvijestila. Smatram da je u ovom danu potrebno ozbiljno razmišljati o svemu što ćemo čuti kroz odgovore, pa da večeras, napuštajući dvoranu, može svaki od nas u sebi reći: drukčije gledam, odgovornije prihvaćam, tek sam na početku svoga siromaštva.

»Potrebna su vrlo osjetljiva, korjenita preustrojstva na području siromaštva« — riječi su Pavla VI. i nadahnuće mojem prvom pitanju:

DA LI JE ZAPOČELO PROVOĐENJE REVIZIJE OSOBNOG I KOLEKTIVNOG SIROMAŠTVA? (Vidi: Tabela I.)

Podjednaki postotak negativnog odgovora dali su redovnici i redovnice — 10%. Najviše je zaokružilo odgovor — nešto se mijenja — 45%, što još ne znači ozbiljnu, radikalnu obnovu siromaštva, na koju nas upozorava t. 13. dekreta PC: »Neka brižljivo njeguju i, ako je potrebno, neka ga izraze u novim oblicima.«

21% od ukupno anketiranih (380) podcrtalo je: sukobljuju se stavovi — 17 redovnika i 63 redovnice. Taj postotak nas upozorava na potrebu sistematskog formiranja zajedničkog mišljenja, kad se radi o bitnim vrednotama redovničkog života.

Iz razgovora i primljenih odgovora na pitanje

ŠTO UČINITI ZA SHVAĆANJE EVANĐEOSKOG SIROMAŠTVA? —

28,2% smatraju da je potrebna temeljita revizija jer je pustila disciplina, dok samo 8,7% uočuje da se danas siromaštvo u zajednicama još gleda pod negativnim vidom. Ali zato 63%, tj. 242 osobe, uviđaju da se mora osobno i zajednički njegovati siromaštvo, da bismo u njemu sazrijevali. Tek mali broj, samo 8 redovnika i 25 redovnica izgleda da su zadovoljni duhom i praksom siromaštva, što nas ni najmanje ne tješi.

SHVAĆANJE SIROMAŠTVA

U krugu sveopćih promjena možda se nijedna riječ nije toliko pojmovno mijenjala kao riječ siromaštvo. Imam dojam, razmišljajući o našem redovničkom siromaštvu, da je ono još kod priličnog broja osoba svedeno na zahtjeve zajedničkarskog života: ovisnost, traženje dozvola, osiguranost svih životnih potreba, solidarnost sa siromasima, nošenje zakrpanog odijela, pa i na neurednost. Takav stav još ne izražava sve ono o našem siromaštvu što obuhvaća primarni smisao — dragovoljno napustiti sve radi Krista i jedne radosne Vijesti, kako bi se moglo u potpunoj slobodi postati raspoloživ za Kraljevstvo Božje. Razlog je transcendentan!

Postavljajući nekoliko načela (nisam ih, naravno, sve iscrpila) u tzv. rang-skalu, željela sam da se krene mnogo dublje u shvaćanju siromaštva, kako bi se nadišli njegovi negativni vidici, a više razotkrivalo i samo bogatstvo u siromaštvu, zapravo otvaralo divnim vrednotama. Odlučujući se za prvo načelo po važnosti, naišla sam na različita mišljenja:

SUOBLIČENJE S KRISTOM SIROMAŠNIM, RAZAPETIM

vele 42 redovnika (56%).

DUH SAMOZATAJE IZ LJUBAVI PREMA BOGU

veli 120 redovnica (40%).

Poznato nam je da je prije II. vatikanskog koncila siromaštvo bilo teološki nedorečeno, da se negativnom vidu pridavala osobita važnost, a premalo se isticao kristološki momenat, pa je i razumljivo da su se redovnice u većem broju opredijelile za duh pregaranja, premda je i 90 njih podcrtalo načelo pod D: težiti za suobličenjem Kristu.

Kao drugo načelo složili smo se jednako za OSLOBOĐENJE SRCA, dok su za treće redovnici ostali pri istom, a redovnice zbog svog prirođenog majčinskog osjećaja zaokružile »IMATI SRCA ZA SIROMAHE«.

Sintetizirajući sva navedena načela i motive u rang-skali, razmišljanje me vodi do zaključka da je siromaštvo prije svega relacija s Kristom, o t a j s t v o, koje se živi, u koje se ponire dublje i dublje, u kojem smo izazivani da se dajemo radi Boga za druge. Nije tako bitno u siromaštvu »ne imati«, nego »biti« svima »sve«, biti za »drugoga« radosno i nesebično, a sve zbog jedne velike i divne Prisutnosti, koja nas iznutra preobražava. Da! Evanđeosko siromaštvo nije toliko odnos sa stvarima, nego odnos s o s o b a m a. Radi se o tom da Krista s r e t n e m o u »sakramentu siromaštva«. Proročki aspekt: »Imat ćeš blago na nebu (Mt 19, 21), sadržan u redovničkom siromaštvu, osvjetljava nam takvo shvaćanje. *Željati Boga kao najuzvišenije bogatstvo*: preko oslobođenja od svake navezanosti! Takvo nam siromaštvo osigurava potpuno sebedarje Gospodinu i njegovu Kraljevstvu. To mogu pravo shvatiti samo kontemplativne duše.

A. SIROMAŠTVO PRED STVARIMA

(Vidi: Tabela II.)

Po sebi je sasvim razumljivo da svi redovnički instituti moraju imati svoju ekonomsku bazu, da su odgovorni za životne potrebe svojih članova. Ali ne možemo danas ovdje zaobići činjenicu da smo svi mi o s i g u r a n i baš u onom što i te kako tišti današnjeg malog čovjeka... Imamo stan, odijelo, hranu, a u taj stan je skladno uključena posebna blagovaonica, radna prostorija, oratorij, širina samostanskih vrtova. Ide se sve više za tim, i kod redovnica, da svatko spava sam u sobi, što je za našu zemlju mnogo. Pa ipak na pitanje:

DA LI JE NAŠA SAMOSTANSKA OSIGURANOST ODSKOČNA
DASKA ZA ZRELIJU APOSTOLSKU ANGAŽIRANOST

— 1/3 anketiranih, odnosno 28,7% odgovorilo je: *ne*.

Kako to?!

Na drugo pitanje u vezi s apostolatom:

IMATE LI ZA SVOJ RAD NAJNUŽNIJA POMAGALA?

— 70 redovnika (94,6%) i 269 redovnica (87,9%) dalo je afirmativan odgovor. Tek 1 redovnik i 16 redovnica nemaju potrebna sredstva. Pastoralni rad ne dispensira nikoga od siromaštva, a zapaža se da smo u tom

popustili, da se lako snabdijevamo i nepotrebnim predmetima pod izlikom da su to darovi, koje ne možemo odbiti. Očito je uočljiva isključiva osobna uporaba raznih aparata! Uzmimo tranzistore, na primjer! Prije nekoliko godina nismo ih još mogli, bar kod nas redovnica, ni zamisliti u isključivoj vlastitoj upotrebi pojedinca! Danas, od 306 anketiranih, 100 ih imaju (32%). Naravno, redovnici čak 79,7%! Slično je s magnetofonom. Nekad jedan za cijelu žensku zajednicu, sada ih već ima 14,4% redovnica i sele s njima u drugu kuću. Redovnici čak 52,7%! Znam da još prije nekoliko godina nismo mogle zamisliti, da bismo osobno imale pisaći stroj i s ostalom ga prtljagom nosile u novo mjesto! 22,2% redovnica i 81% redovnika potvrđuju da ga imaju, što je i znak kulture u porastu. No da li nam to i nešto govori dok preispitujemo svoje siromaštvo?!

Zanimljivo je uočiti da nijedan redovnik *nije* zaokružio zadnju stavku 10. pitanja: d) dosta sam siromašno opskrbljen, a od 306 redovnica samo dvije su to označile! (Vidi: Tabela III.)

Činjenica je da se u zadnjem deceniju veći broj i redovnica angažirao na pastoralnom području. Potrebno je služiti se svim suvremenim sredstvima u radu, ali ne naglašava se bez razloga danas apostolsko siromaštvo, koje manje-više sve naše zajednice po duhu svojih osnivača treba da u životu provode. Ukoliko nabavljanje pomagala nije uvijek diktirano mudrošću i razboritošću, što je odgovornost poglavara, može nas to zaustavljati u našoj osobnoj i zajedničkoj upućenosti prema Vječnosti. Stvarnost našeg života, koja je često satkana i od malih stvari, morala bi simbolizirati bar nekako našu duhovnost. Kad smo u sebi sigurni da možemo lako biti bez koje stvari, pokušajmo se ubrzo nje osloboditi, da se u to i uvjerimo. Živjeti siromaštvo pretpostavlja imati samo nužno, dok sve ostalo pripada Bogu. A to se, kako sami priznajemo, ne očjenjuje uvijek u svjetlu božanskog apsoluta: ostavi sve da bi ti Bog mogao postati SVE. Pravi siromasi su mudri jer žele imati samo ono što duhovno izgrađuje njihovu osobnost i ne mogu biti škrti jer su slobodni.

Znamo da siromaštvo predmijeva nepostojanje komfora i nesigurnu sutrašnjicu, rješavajući to vjerom našeg predanja u brigu Oca, koji ne zaboravlja ljljane u polju i ptice u zraku. Svijet i vrijeme u kojem živimo zahtijevaju da se ovih zadnjih godina sve poduzima, osobito kod nas redovnica, da se bar jedan dio članica potpuno socijalno ili bar zdravstveno osigura. To je uvijek briga pojedine uprave, a ne bi smjela postati zahtjevnost pojedinaca, što se i događa. Kolika je vjera onoga koji teško prihvaća premještaj ako mu nije zagaranirano i socijalno osiguranje? Iznenadeni smo nad činjenicom da je samo 8,1% redovnika i čak 63,8% redovnica posve socijalno osigurano, dok »samo zdravstveno« gotovo podjednako 10,8% redovnici i 9,5% redovnice.

Famozno pitanje DŽEPARCA izgleda ovako: sa DA odgovorilo je 65% redovnika i 42,8% redovnica. Redoviti godišnji odmor imaju: 50 (67,6%) redovnika i 264 (80,4%) redovnica. Ne uzimaju: 23 (31%) redovnika i 55 (17,9%) redovnica.

B. SIROMAŠTVO PRED DRUGIMA

(Vidi: Tabela IV.)

Nesumnjivo je: 1. Materijalno smo se podigli, od svih nas se danas oče-
kuje veća zauzetost na karitativnom polju, ali i u sva-
kom obliku služenja čovjeku.

2. Ubrzani ritam života, a zbog njega manje kontrole u
mišljenju, riječima, nastupima — povod je u svima
nama izvjesnom osiromašenju u negativnom
smislu.

Nastavimo li svoja uočavanja na tabeli, vidimo da su 58% redovnika
i 56% redovnica podcrtali stavku B: *sve, možemo pomoći!* Tek 12%
redovnika i 5,9% redovnica priznaju da ponekad oskudijevaju, izvlače se
štednjom iz dugova.

Kad se s tim podacima zaustavimo na činjenici da 2/3 čovječanstva
danas gladuju, da se troši gotovo milijarda dolara dnevno za oružje, a 200
milijuna neishranjene djece vapiju za malo ljubavi, što da mislimo o na-
šem sadašnjem stilu života?

Prema odgovorima 105 redovnica (34,3%) govori u prilog skromnijem
životu, a tako i 33 (44,6%) redovnika.

Za suvremenost i funkcionalnost obnovljenih samostana slaže se nat-
polovični dio anketiranih osoba, dok 6,8% misle da su previše lijepi i na
sablazan.

Tako mi o sebi, kad siromaštvo gledamo pod materijalnim vi-
dom, tj. kao naš vanjski dekor!

Pretpostavljam da nas sve zanima i što

DRUGI ZAPAŽAJU I MISLE O NAŠEM SIROMAŠTVU

Ograničila sam se na pet pitanja, upravlila ih nekolicini oo. biskupa,
dijecezanskih svećenika i laika:

I. DA LI REDOVNIČKE ZAJEDNICE KOD NAS DANAS PRUŽAJU DOJAM KOLEKTIVNOG SIROMAŠTVA?

Odgovori:

A) Biskupi

— Od pet odgovora tri su pozitivna. Sve redovničke zajednice žive u
našoj zemlji od rada svojih ruku, a što se tiče odijevanja, ne mi-
jenja se sezonski po boji i kroju.

B) Svećenici

— Od deset samo je jedan pozitivan.
— Ostali odgovaraju; »naprotiv, kao da još više žele«, »čini mi se sve
manje«.

C) Laici — muševi

— Od pet muševa jedan je odgovorio pozitivno.
— »Danas se nikome ne nameće misao o nekom siromaštvu, kad je
riječ o redovništvu.«

D) *Žene*

- Dvije su odgovorile pozitivno, a osam negativno.
- »Pružaju dojam siromaštva redovničkog duha.« — Ljudski prosjek kao i svugdje.

II. SMATRATE LI DA JE STIL ŽIVOTA REDOVNIČKIH ZAJEDNICA PRIMJEREN OKOLINI U KOJOJ ŽIVE I DJELUJU?

A) *Biskupi*

- Dva odgovora negativna, a tri pozitivna.

B) *Svećenici*

- Tri negativna, a sedam pozitivni.
- »Nivo života redovničkih zajednica mora se sniziti.« »Djelomično da, ali bi trebalo još više duhovnog idealizma.«

C) *Laici — muševi*

- Samo jedan negativan. »Možda je doista primjereno okolini«, ali na štetu. Zavisi od slučaja do slučaja.

D) *Žene*

- Četiri odgovora pozitivna, a šest je negativnih.
- Smatram da je primjeren, ali nema dovoljno dosjetljivosti u ljubavi.

III. U SUSRETU S REDOVNIČKIM OSOBAMA ZAPAZATE LI POSLIJE KONCILA VIŠE OTVORENOSTI U POZITIVNOM SMISLU, VELIKODUŠNOSTI, USLUŽNOSTI I SMISLA ZA DAVANJE BEZ NAGRADE I PRIZNANJA?

A) *Biskupi*

- Svi odgovori izražavaju se negativno.
- Otvorenosti više, velikodušnosti manje. Nema otvorenosti za prihvaćanje prigradskih i siromašnijih župskih centara.

B) *Svećenici*

- Dva odgovora pozitivna, a osam negativnih.
- Radije se prihvaćaju veća mjesta i bolje pozicije. Sve manje je smisla za velikodušan rad bez nagrade.

C) *Laici — muševi*

- Svi odgovori negativni.

D) *Žene*

- Dvije odgovaraju pozitivno.
- Siromašne i siromašni u sebedarju.
- Samo otvorenost, inače ne.
- Trebalo bi ipak pravo shvatiti tu otvorenost.

- Opaža se znatna promjena kod redovnica u pozitivnom smislu, ali one bi se još više trebale povezati s nama, jer su i one kao i svećenici-redovnici uzete iz naroda, da bi služile tom istom narodu velikodušno i bez nagrade.
- Pojedinci iskažu linijom manjeg otpora.
- Nema saopćivosti, suradnje, elastičnosti, dijaloga, ne vidim prilagodljivosti, želje za novim.

Čuli smo iz odgovora (a oni su svi dobronamjerni, jamčim za to) da nam se toliko ne prigovara što smo zadnjih godina obnovili svoje samostanske zgrade, nabavili razne aparate, kojima dobivamo na vremenu i na snazi, jer to danas većina osrednjih obitelji posjeduje. Čude se, žale, ne shvaćaju našu još nedovoljnu gibljivost na svim područjima ljubavi, služenja. Očekuju da će se kod nas naći više razvijenog smisla za davanje bez računice, za tzv. dimenziju *gratis*, koja se i kod nevjernika danas može doživjeti, a mladi su diljem svijeta na nju osobito osjetljivi. Moramo se svi upitati: Što učiniti da i oni vidljivije dožive naše sebe-darje?

Ne smijemo mimoći još jedan indikativan odgovor: **PREMALO VREMENA OTKIDAMO ZA POSJET STARIMA, NEMOĆNIMA, BOLESNIMA.** Tako misle 22 (29,7%) redovnika i 121 (39,5%) redovnica.

Smatram da nismo dovoljno još odgojeni da dublje shvatimo i siromaštvo starenja, a svi ćemo ga prije ili kasnije živjeti! Istina je da su nekad stari bili (pa i sada treba da budu) smatrani mudrim osobama, bogati životnim iskustvom, a danas su odbačeni, na rubu društva, često kao nekorisni, pa i suvišni! Ne osjećaju li se nekad i naši stariji članovi slično, kad ih stigne nemoć, bolest? Tada je to s naše strane škrtost riječi, osmijeha, prisutnosti. Odgajajmo sebe i druge pravodobno da shvatimo i prihvatimo starost u svim oblicima siromaštva kao istinsku kušnju života.

Znamo da je siromaštvo najuže povezano sa zajedničkim životom, a mi smo svi zajedno otkupljeni smrću i uskrsnućem Krista Isusa.

UVJERAVATE LI SE U PRAKSI DA SE EVANĐEOSKO SIROMAŠTVO U ZAJEDNICI DIŠE, ŽIVI I OSTVARUJE U JEDNAKOSTI?

Svrha mi je bila da još dublje u sebi osvijestimo uvjete našeg suživota, koji baš po siromaštvu živi, jer je ono oblik prisutnosti, dok se po bogatstvu postaje odsutan; bogataš je sebi dostatan. Znati naći način života s drugim — obogaćujući ga svojom prisutnošću! U tom vidu, držim da bi trebalo razmotriti vlastite odnose u samoj zajednici i izvan nje. Najviše zaokruženi uvjet b) *kad se međusobno s razumijevanjem prihvaćaju individualne potrebe*, kao da bi nas sve želio u tom uznemiriti — 60,8% redovnika i 55,5% redovnica ukazuje na tu potrebu. Ne može nam biti svjedno što 33% anketiranih potvrđuju da *ima u zajednici osoba koje sebi sve dopuštaju i nabave!* I to je razlog sukobljavanja, nemira, neprihvatanja jednih od strane drugih! Pa i nepovjerenja! Pokušajmo načiniti jedan svjestan, sretni prolaz — od straha pred drugim u nadu pred drugim! U našim rekreacijama događa se da ne primamo više

od četvrtine onoga što je rečeno. Svi smo zaokupljeni svojim vlastitim mislima, idejama. Veliko siromaštvo u negativnom smislu. Još bolnije, mi ne prihvaćamo više od jedne četvrtine dobara što nam drugi pružaju, koja nam preko drugih dolaze. Božanski trojstveni život najdivniji je oblik siromaštva — neprestano davanje i primanje! Kako zavjetom siromaštva postići naviku da živimo dajući se i primajući?!

S obzirom na suradnju u svim oblicima apostolskog rada nameće se pitanje: Zašto nam toliko nedostaje smisla za ekipni rad i širina za izmjenu pastoralnog iskustva? 50% potvrđuju tu našu ranu, poradi koje zacijelo ne ostvarujemo kraljevstvo Božje u onoj punini koja se od nas očekuje. Ne smijemo smetnuti s uma da je siromaštvo o kojem govori Evanđelje i sposobnost kontakta i pod tim aspektom treba ga dnevno njegovati.

Živimo pred društvom koje je iznad svega oslonjeno na rad, jer kapitali prestaju biti izvor prihoda kao nekad. Na tom području smo, prema odgovorima, prešli mjeru, radimo i na užtrb molitve, što nam ne valja. Tako misli do 43% redovnika i 45% redovnica. Kad se već marljivošću u radu potvrđujemo i pozitivno, zašto ga ne bismo i proživljavali zajednički? — jer tada »rad zbližava i stapa srca« (usp. PP 27).

C) SIROMAŠTVO VLASTITOG SRCA

(Vidi: Tabela V.)

Svi smo mi zavjetom siromaštva dobrovoljno i javno obećali Bogu, Crkvi i cijelom Božjem narodu da ćemo u ljubavi međusobno dijeliti sve što imamo i jesmo, što je nevidljivo i postupno stvara duhovno zajedništvo, a to nas vodi daleko, jer zahtijeva budnost svakog dana i na sve što je »život s drugim«! To isključuje sebičnost, zavist, rivalitet, neprihvatanje ovog ili onog člana zajednice. Odlučili smo da nećemo biti jedni za druge stranci, da ćemo dijeliti ne samo teškoće nego i radosti, uspjehe, ideje, planove! Ništa nije, naime, naše, sve je Dar Božji, jer se i naše sebedarje, a ono je upravo barometar dubine na kojoj živimo, želi razvijati, ugledavši se na Kristovo. A mi škrtarimo na razne načine.

Pogledajte: jedna trećina anketiranih — uvjerena sam, nakon ozbiljnog razmišljanja — podcrtava: IMA DOSTA NADMUDRIVANJA, ZAVISTI, PODCJENJIVANJA. 100 redovnica od 306 i 21 redovnik od 74! Tu se jasno očituje naša kultura srca i duha, duhovno bogatstvo i siromaštvo.

S obzirom na suosjećanje u teškoćama, tu smo, razumljivo, kao žene osjetljivije, pa 40,5%, tj. 124 redovnice smatraju da smo osobito kod smrtnih slučajeva obzirne. Kod redovnika 12,2%, što je mnogo rjeđe, ukoliko uspoređujemo.

Dopustite mi da iznesem odgovore drugih na IV pitanje:

IV. MOŽETE LI ŠTO REĆI S OBZIROM NA KULTURU SRCA I DUHA KOJOM SVAKI ČOVJEK OČITUJE SVOJE DUHOVNO BOGATSTVO ILI SIROMAŠTVO?

A) *Biskupi*

- Samo je jedan odgovor pozitivan, ostala četiri su negativna.
- Kao i svagdje, upravo mlađe generacije sve manje.
- Prolazi se kraj starijih svećenika bez pozdrava, a teško se i prihvaća pozdrav.

B) *Svećenici*

- Od deset odgovora tek je jedan pozitivan.
- Kao da to nemaju na umu u ophođenju. (Čast iznimkama!)
- Postoji opasnost da uhljebljenje u redovničkoj zajednici sprečava rast u kulturi srca i uma...
- Ima duhovne kulture, ali mi se čini kao da nije na dovoljnoj visini.

C) *Laici — mušev*

- Nijedan pozitivan odgovor.
- Ne mogu pohvaliti, jer se iznenađujem ponekad nad pomanjkanjem kulture u vladanju na ulici.

D) *Žene*

- Dva odgovora pozitivna, tri negativna, tri se ne dotiču pitanja, dva uskraćena.
- Od redovnika se više očekuje, pa razočaravaju osobito mlade.
- Na to bi se pri formiranju moralo mnogo više misliti, jer mnogi nemaju potrebnu kulturu.
- Kultura srca i duha je osnovni zadatak svake osobe, a posebno redovničke, jer iz toga proizlazi sve što je pozitivno.

Nećemo provesti radikalnu obnovu siromaštva ako nismo osjetljiviji u pozitivnom vidu jedni za druge. Dubok smisao našeg zavjeta siromaštva i nije toliko da askeзом volje pazimo na mnogo toga u svom držanju, nego još više da se nademo, da živimo u mistici — jer mi jedni druge svojim srcem dočekujemo i dok mislimo, kao i dok razgovaramo. Kad ne bismo zaboravljali da smo svi obilježeni svakovrsnim siromaštvom, lakše bismo se prihvaćali. Često i ne znamo u onom što nam se događa prepoznati baš svoje siromaštvo, jer nas ono zna zaskočiti, pa prema tome zauzimamo i svoj osobni stav kod drugih. Zato nam je traženje dozvola besmisao, je je to izgoda za susret s poglavarom ili s ekonomom. 36,5% redovnika i 44% redovnica misle tome u prilog, a nailazeći često na zategnutost zbog toga, poglavari šutke prelaze preko mnogo čega što ne vodi k dobru. Tako misli 26 redovnika (35%) i 82 redovnice (26,8%). Mjesto dosadašnjeg uobičajenog načina predlaže se pismeno polaganje računa, što svakako odgaja za odgovornost. O tome bi se mogla u radu grupa izmijeniti mišljenja.

Ugodno je danās i pobudno susresti među nama osobe koje nisu tjeskobno zabrinute za sutrašnjicu, nego žive radosno svoj »danās«, prepustajući »sutra« Onome koji sve vodi i svime upravlja. Osobito to očekuju od nas laici i čude se kad im se tko između nas počne tužiti, umjesto da

pomaže i tješi. Iako su blaženstva upućena čitavom čovječanstvu, već kao kršćani, a još više kao oni koji siromaštvom potvrđujemo da nam zemlja nije stalno boravište, morali bismo vidljivo svjedočiti tu vjeru, nadu, radost, jer, ako smo duhom siromašni, *Božje Kraljevstvo u nama živi*. Međutim, 86 redovnica (28%) i 16 redovnika (21,6%) slažu se da se **KOD MNOGIH DANAS SUSREĆE TJESKOBA PRED NEIZVJESNOŠĆU**. Ne bi smio doći do izražaja tolik postotak! Nedostaje nam dinamika rizika i sinovskog odnosa s Ocem na nebesima. Ne znamo živjeti oslonjeni na Njega, koji uvijek u nama ostvaruje svoje djelo, posve drugog reda nego ono ljudsko, koje bismo mi mogli nekako učvrstiti svojim bogatstvima.

Još nas više mora zabrinuti što 168 (54,9%) redovnica i 35 (47,3%) redovnika podcrtava bolnu činjenicu: **MANJKA NAM RADOSNO ŽIVLJENJE SIROMAŠTVA**. Koliko god smo se materijalno snašli u ovom povijesnom času te radom, a manje darovima rješavamo probleme životne egzistencije, istinu uočavamo zahvaćajući u širi dijapazon siromaštva, gdje je u pitanju beskompromisno i neprekidno služenje čovjeku radi ljubavi Božje i njegove slave. Ukus Kristova siromaštva, koji sve daje Ocu do potpunog žrtvovanja — kenosis — još polako prodire među nas. To zaključujem sumirajući sve, premda 45,5% od ukupno anketiranih odgovara s DA.

Integracija je problem svih živih, a mudrost siromaštva našeg bila bi, kad bismo znali u svakoj prilici imati, željeti, primati samo ono što nas ostvaruje, po čemu naša osobnost sazrijeva, što možemo na neki način uistinu integrirati svom unutrašnjem biću. Jedino tako nalazit ćemo tu sretnu ravnotežu između BITI i IMATI, a ne možda samo između imati.

Koliko god još mnogi smatraju da je suvišno pokazati zahvalnost, ona je neodvojiva od duha siromaštva.

Siromaštvo nije žalosno, jer nijedna evanđeoska istina nije žalosna, a naše je po odgovorima još prilično sumorno, tjeskobno. Svatko se od nas nalazi pred opcijom: ili biti sebi dovoljan ili živjeti dajući se i primajući, da bi se Crkva po nama pokazala današnjem čovječanstvu uistinu nositeljica Radosne Vijesti. Zato sam peto pitanje formulirala:

V. DA LI SE KROZ REDOVNIŠTVO PO SIROMAŠTVU KOJE DANAS ŽIVI CRKVA OČITUJE SVIJETU KAO ZNAK NADE, RADOSTI I PRAVDE?

Odgovori:

A) Biskupi

- Samo jedan od pet odgovora je pozitivan.
- Rijetko tko od redovnika i redovnica traži križ. Traži se da sve bude lijepo i dobro.
- Nemam utisak da naše redovništvo kakvo je hic et nunc na današnji svijet djeluje kao znak Crkve, znak nade i pravde duboko u svijesti širih slojeva.

- Redovništvo više ne prosjači, nego se trudi da radom po uzoru apostola Pavla zaradi što je za život potrebno, a pomaže i drugima po mogućnosti. Zato je znak nade i svjetao primjer drugim zvanjima.

B) *Svećenici*

- Tri odgovora su pozitivna, ostali su negativni.
- Siromašna Crkva je uvijek znak nade i radosti i bliža pojedincu.
- Ne primjećuje se neki utjecaj. Vrtići i starački domovi su konkretni oblici i znakovi nade.
- Siromaštvo mora uvijek biti u funkciji drugoga, rasta Crkve i ljudske zajednice.

C) *Laici — muševci*

- Samo jedan odgovor pozitivan.
- Sve manje, sve rjeđe. I teško Crkvi ako se siromaštvo ne prihvati zrelije.

D) *Žene*

- Tri pozitivna odgovora. Ostalo negativno.
- Tko gleda redovništvo izbliza na terenu, često vidi propadanje nade, radosti i pravde.
- U našim su krajevima za pohvalu pokušaji, a dika su i prijatelji misija.

ZAKLJUČAK

Moderni čovjek ne osjeća potrebu otkupljenja. Da bismo njemu mogli odgovoriti, treba da ponovno osobno i zajednički otkrijemo DINAMIZAM EVANĐEOSKOG SIROMAŠTVA. Problemi, koje u našem dosadašnjem siromaštvu susrećemo zapravo su problemi naše autentičnosti istine s drugim, ali na velikodušan način.

Vjernici i nevjernici, pripadnici ovog potrošačkog društva, žele su-sresti radosno življenu vjeru i nadu. Osjetljivi su na dimenziju darivanja bez računice, potrebni ohrabrujuće prisutnosti drugoga. U tom smislu njihova su očekivanja upravljena na sve nas, angažirane da u Crkvi gradimo mir i pravdu, potvrđujući siromaštvom istinitost i ljepotu prvog blaženstva, na nas, pozvane da postanemo najizražajniiji znak da se to blaženstvo može živjeti.

Da li sve te vrednote u nama sada žive?

Tabela 0

Tko je na anketu odgovorio

	Redovnici		Redovnice		Svi zajedno	
Ispitanici	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Razaslano	140	25	420	75	560	100
Na anketu ukupno odgovorilo	74	52,9	306	72,8	380	68
I Po dobi						
Iz dobne grupe						
A 0—35 god.	25	34	136	14,4	161	42,4
B 36—45 god.	24	32,4	50	16,3	74	19,5
C 46—55 god.	10	14	36	12	46	12,2
D 56—65 god.	11	15,3	60	20	71	18,8
E 66—75 god.	4	6	20	7	24	6,3
II Po službi						
1. Uprava	18	25	74	24,2	92	24,3
2. Odgoj	17	24,6	32	10,5	49	13
3. Prof.-katehist	25	33,8	62	20,3	86	22,6
4. Past. služba	33	44,6	110	36	142	38
5. Kućni poslovi	7	9,7	97	31,7	104	28
6. Studenti	3	4,2	6	2	9	2,4

Tabela I:

**Da li se započelo s revizijom osobnog
i kolektivnog siromaštva u vašoj zajednici**

	Redovnici		Redovnice		Ukupno	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
A : Nije	7	9,7	32	10,45	39	10,3
B : Nešto se mijenja	32	44,4	138	45,1	170	45
C : Dosta se izmijenilo	26	35	88	28,8	114	30
D : Sukobljuju se stavovi	17	23,6	63	20,5	80	21,2
Što poduzeti da bolje shvatimo evanđeosko siromaštvo						
A : Temeljita revizija jer je popustila disciplina	23	31,9	84	21,45	107	28,2
B : Temeljita revizija jer se gleda samo pod negativnim vidom	11	15,3	22	7,2	33	8,7
C : Njegovati siromaštvo da bismo sazrijevali	39	52,7	203	66,3	242	63,7
D : Zadovoljni smo duhom i praksom siromaštva	8	11,1	25	8,2	33	8,7
Rang-skala: Načela siromaštva po važnosti						
I A Duh mrtvenja			120	39,2		
I D Suobličenje s Kristom	42	56,8				
II B Oslobođenje srca	23	29,2	78	25,5		
III B Oslobođenje srca	17	20,8				
I Imati srca za siromahe			50	16,34		

Tabela II:

Širomaštvo pred stvarima

		Redovnici		Redovnice		Ukupno	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
Samostanska osiguranost i veća angažiranost	DA	45	60,8	178	58,2	223	58,7
	NE	24	36,5	82	26,8	109	28,7
Džeparac	DA	48	65	131	42,8	179	47,1
	NE	18	24,3	130	42,5	148	38,9
Socijalno osiguranje Zdravstveno	DA	6	8,1	193	63,8	199	52,4
	NE	8	10,8	29	9,5	37	9,7
Nužna pomagala	DA	70	94,6	269	87,9	339	89,2
	NE	1	1,3	16	5,2	17	4,5
Redoviti godišnji odmor	DA	50	67,6	246	80,4	296	77,9
	NE	23	31	55	18	78	20,5

Tabela III:

Kako se pristupa upotrebi zajedničkog	A : Štednja	28	37,8	168	54,9	196	51,6
	B : Nemar	40	54,1	95	31	135	35,5
Materijalno opskrbljeni	A : Odlično	9	12,2	64	20,9	73	19,2
	B : Nužno	52	70,3	212	69,3	264	69,5
Spavam	A : Sam	64	86,5	121	39,5	185	48,7
	B : Dvojica (dvije) u sobi	10	13,5	95	31	105	27,6
Imam u isključivoj upotrebi	Foto-aparat	14	18,9	21	6,8	35	9,2
	Tranzistor	59	79,7	100	32,7	159	41,8
	Magnetofon	39	52,7	44	14,4	83	21,8
	Pisaći stroj	60	81	68	22,2	128	33,7
Rodbina - prijatelji (pomažu)	DA	13	17,5	58	19	71	18,7
	NE	56	75,7	220	72	276	72,6

Tabela IV:

Siromaštvo pred drugima

		Redovnici		Redovnice		Ukupno	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
Standard života	A : Materijalni uvjeti bolji	18	24,3	112	36,6	130	34,2
	B : Imamo sve, možemo pomoći	43	58	172	56,2	215	56,6
	C : Nekad oskudijevamo	9	12,2	18	5,9	27	7,1
	D : Štednja i radinost	15	20,2	62	20,3	77	20,3
	E : Materijalno udobno živimo	6	8	31	10,3	37	9,7
Naši novi i obnovljeni samostani	A : Previše lijepi	5	6,8	26	8,5	31	8,1
	B : Suvremeni i zdravi	41	55,4	200	65,4	241	63,4
	C : Nepraktični su	27	36,5	47	15,4	74	19,5
2/3 čovječanstva gladauje	A : Skroman život	33	44,6	105	34,3	138	36,3
	B : Pomoć obitelji	22	29,7	142	46,4	164	43,1
Suradnja na pastoralnom području	A : Nedostaje smisla	52	70,2	140	45,7	192	50,5
	B : Manjka širina	20	27	104	34	124	32,6
Evandeosko siromaštvo u zajednici	A : Jednakost	13	17,6	54	17,6	67	17,6
	B : Međusobno razumijevanje	45	60,8	170	55,5	215	56,6
	D : Sve sebi dopuštamo	24	32,4	102	33,3	126	33,1

Tabela V:

Siromaštvo vlastitog srca

		Redovnici		Redovnice		Ukupno	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
Duhovno zajedništvo	A : Osobno shvaćanje	44	59,5	175	57,2	219	57,6
	B : Zavist	21	28,4	100	32,7	121	31,8
	C : Suosjećaj	9	12,2	124	40,5	133	35
	D : Zajednički rad	10	13,5	56	18,3	66	17,4
Dozvole	A : Nerado se moli	27	36,5	135	44,1	162	42,6
	B : Lukavo se izmami	10	13,5	59	19,9	69	18,2
	C : Šutke daju poglavari	26	35,2	82	26,8	108	28,4
	D : Novi oblik	16	21,6	35	11,4	51	13,4
Vrijeme	A : Tužimo se	45	60,8	170	55,5	215	56,6
	B : Imamo ga za hoby	26	35,1	60	19,6	86	22,6
Zahvalnost	A : Nije suvremeno	7	9,5	39	12,7	46	12,1
	C : Pravo na sve	29	39,2	50	16,3	79	20,8
	E : Život svjedoči	25	33,8	159	52	184	48,4
Očinstvo Božje	A: Tjeskoba	16	21,6	86	28,1	102	26,8
	B : Pouzdanje	35	47,3	168	54,9	203	53,4
Sloboda Božjih siromaha:	DA	31	41,9	139	45,4	170	44,7
	NE	35	47,3	117	38,2	152	40
Ukus Kristova siromaštva:	DA	32	43,2	141	46,1	173	45,5
	NE	43	58	135	44,1	178	46,8
Velikodušno siromaštvo	A : Nemam dojam	26	35,1	74	24,2	100	26,3
	B : Ide se za tim	40	54	197	64,4	237	62,4
	C : Pojedinci	11	14,9	37	12,1	48	12,6

LITERATURA

- *Dokumenti II vatikanskog koncila* (KS, 1970)
- J. Galot: *Porteurs du souffle de l'Esprit*, Coll, Renouveau. Éd. J. Duclot Gembloux — P. Lethielleux, Paris 1967.
- R. Voillaume: *La vie religieuse dans le monde actuel*, Conf. rel. canadien, Canada 1970.
- P. R. Régamey: *Pauvreté chrétienne et construction du monde*, Aubier Edition Montaigne 1967.
- Carlo Carretto: *Au-dela des choses*, Apostolat des Éditions, Paris 1971.
- *Vie consacrée — La Pauvreté*, broj 3/1973, Desclée De Brouwer.

DISKUSIJA

NAPOMENA: Iz razumljivih razloga nismo u stanju da objavimo cjelokupan tok diskusije, već se ograničavamo samo na one intervjue koji se izravno odnose na temu Tjedna i na neki način dopunjuju, objašnjavaju ili nadovezuju tijek razmišljanja.

PRVI DAN

O. Karlo Kaić: Jedno formalno pitanje.. Osjetio sam da se radi o razjašnjavanju pojmova. Postoje li različite forme, vrste siromaštva? Abraham nije bio redovnik, a isto tako ni prva kršćanska zajednica nije bila redovnička zajednica. Ovdje je u primjeni na suvremenu situaciju apsolutno naglašeno redovničko siromaštvo.

O. Spiro Marasović: Abraham nije bio redovnik, ali on je imao ono što mi nemamo već to putem redovničkih zavjeta pokušavamo nadomjestiti: to je Abrahamova vjera. Usporedio sam, i mislim s pravom, ono što je za Abrahama bio Ur Kaldejski s pozivom Isusa Krista da ga drugi slijede i da se sve dađe siromasima: to je, naime, socijalna sigurnost. Što je za njega bio zid koji ga je čuvao od lava, to su za nas danas socijalna osiguranja, devizne kamate... Mislim da je to sadržajno jedno te isto. Isto tako, prva kršćanska zajednica nije bila redovnička, ali je imala ono na što bi nas zavjet trebao prisiliti, naime potpuno pouzdanje u Boga, te su dijelili sve sa svima i sve im je bilo zajedničko. Kod nas danas ni među redovnicima nije sve zajedničko, a to više ni u čitavoj Crkvi. Zašto bi uopće Isus u Novom zavjetu toliko naglašavao »Što se toliko brinete? To čine i pogani«, zbog čega se to malovjerje naglašava u Evanđelju? Upravo u vezi s bogatstvom i novcem. I zašto se »ne može služiti dva gospodara« ukoliko bogatstvo nije alternativa Bogu? Ali izgleda da jest! I tu ja vidim identitet...

Mi se redovnici ne shvaćamo kao neki specifikum, već kao jedan način življenja crkvenosti. Prva je Crkva živjela na onaj način i možda je bila izvornija nego mi na ovaj način. Zato ja ne vidim da se baš tu ne bi mogla povući sličnost između Ura, skupljanja mane, poziva Isusa Krista, uz uvjet da se prije toga sve razdijeli siromasima. Čemu bi sve to skupa bilo rečeno kad ne bi bilo povezano?

O. Ljudevit Gregov: Mene je malo zagolicalo to uspoređivanje redovničkog i marksističkog siromaštva. Zanimalo bi me, a možda i sve nas, koji bi bio krajnji cilj marksizma i kakvo je to marksističko siromaštvo?

O. Spiro Marasović: Možda doista nisam bio jasan. Naime, Marx u svojoj viziji nema siromaštvo, već ima ideal gdje će čovjek čovjeku biti vrijednost, ne novac ili stvar. I zbog toga on ima viziju društva u kojemu se uopće neće raditi iz motivacije za zgrtanjem novca, već jednostavno iz čiste ljubavi prema radu, gdje se čovjek afirmira. Poznata je Marxova deviza da je čovjek čovjeku vrijednost. Dakle, kako je on zamislio u tom novom društvu, bitka za novac, za stvar ne bi smjela biti i neće postojati. I mislim da mi kao kršćani ne bismo smjeli ništa imati protiv takvog društva. A ovo društvo prijelaznog perioda nema te osobine i zbog toga još uvijek ostaje prihvatljivo za jednu poruku izvornog evandeoskog siromaštva, ukoliko redovničko siromaštvo to jest.

O. Hadrijan Borak: Želim nešto reći u vezi s pojmom prve kršćanske zajednice, budući da je predavač spomenuo također i biblijski smisao i tumačenje života prve kršćanske zajednice. Danas se bibličari u tome slažu da prvi kršćani nisu imali sve zajedno. I svakako da ono siromaštvo nije bilo takvo kakvo se danas postavlja i traži u redovničkim zajednicama. Povijesno gledajući, mi znamo da redovnici i redovnice nisu uvijek svoje siromaštvo temeljili

na spomenutom tekstu iz Djela apostolskih, jer je to značilo više nepokretno siromaštvo. Međutim, kad je kasnije probuđen apostolski ideal redovničkog života, onda je više bilo naglašeno takozvano apostolsko siromaštvo, koje je, na primjer, jasno izraženo i naglašeno kod sv. Jeronima, sv. Bazilija, sv. Fructuosa i drugih.

O. Berard Barčić: Mene bi zanimalo čuti kakva je razlika između onog siromaštva koje je prakticirala prva kršćanska zajednica u Jeruzalemu, o čemu govore Djela apostolska, i onoga što se naziva apostolsko siromaštvo? Neki kažu: siromaštvo koje je prakticirala prva kršćanska zajednica temeljilo se, ipak, na nekoj sigurnosti. Ono što su pojedinci imali, sada je imala zajednica, i ona se nekako osjećala sigurnom. Kod apostolskog siromaštva nije se u zajednicu donosila privatna svojina, koja bi jamčila sigurnost, nego — kako je upravo predavač naglasio — pouzdavalo se u Božju Providnost. Mislim da bi tu razliku trebalo uočiti.

O. Marko Pranjić: Smatram da je dobro izvedena analiza s obzirom na naše samoupravno društvo i biblijsko siromaštvo. No čini mi se da je predavač još uvijek ostao na razini tog dijalektičkog, što je uvijek prisutno u marksizmu i, bolje rečeno, u engelsizmu. Da li je uistinu redovničko siromaštvo ili biblijsko opozicija ili jedna dijalektička jedinica s obzirom na naše samoupravno društvo? Ima li uistinu smisla nastavljati s tim dijalektičkim osjećajima? Ili su to uistinu dva pojma koji su veoma bliski?

O. Spiro Marasović: Ne vjerujem da sam iscrpno analizirao samoupravno društvo, jer ne znam koliko bi to bilo sada zanimljivo. Meni je bilo važnije da postavim problem, tj. samo sam formulirao problem. Meni je ovdje socijalističko društvo samo slučajno tema. Smatram da je uopće Objava Boga konfrontacija s postojećim svijetom i da je Bog kao takav alternativa svim društvima, i da mi danas nemamo nijedno društvo koje bi se moglo zvati kršćanskim u tom smislu da mu Objava ne bi bila alternativa i provokacija. Doći od nekog društva do Boga Objave nije možda samo pitanje nekog »šminkanja« postojećeg stanja, već se uvijek traži obraćenje. A obraćenje znači obratno raditi. To vrijedi i za kapitalistička i za sva postojeća društva, koja u pitanju odnosa prema Bogu idu za stvaranjem sistema sigurnosti. Bog tu postaje izlišan. U tom smislu ja kao evangelizator, kao redovnik, kao prorok, ako hoćete i kao karizmatik, poslan od Boga i stavljen u taj odnos, postajem izazov za postojeće društvo. To društvo provocira Boga jer mu je alternativa.

Spomenuta je i prva Crkva. No prva je Crkva ipak sve međusobno dijelila, pa su imali neku sigurnost. Ja bih primijetio: kad bi naše redovničke zajednice međusobno imale fluktuaciju kapitala, ne vjerujem da bi tako često tražile pomoć na strani. Ali mi imamo isti sistem odnosa kao i društvo, nismo alternativa, nismo provokacija društvu. Mi ekonomiziramo. A što je onda ostavljeno Božjoj Providnosti, pouzdanju i povjerenju u Boga? Gdje je tu svjedočenje vjere? Znak koji nije vidljiv, koji nije prepoznatljiv, nije nikakav znak.

S. Anđelina Kujundžić: Možda ću ovim problemom skrenuti diskusiju. Ovdje smo čuli i mislim da smo svi dirnuti oznakama siromaštva: ne imati i dijeliti. Na nama bi svima ovdje bilo da se zamislimo i da nađemo nekakav izlaz kako se u tome obnoviti. Što manje imati i što više dijeliti, jer je to ljubav — i siromaštvo se pretvara u ljubav.

O. Spiro Marasović: Siromaštvo jest ljubav i drukčije ne bi imalo ni smisla. Sve se na to svodi. Uglavnom su sve evanđeoske kreposti varijacija na istu temu. Isto tako, problem konkretnog provođenja toga u život, bar što se tiče zajednice, ostaje zbilja pitanje svake kongregacije, svakoga reda. Ili to bi trebalo da uđe u statute. Ne znam imaju li neki statuti nešto kao samovoljno nametanje progresivnog poreza na same sebe, naime što je veći prihod, da se to više dadne. Nije mi to poznato, a možda bi to ipak moglo biti. Mi ovdje ne smijemo i ne možemo nešto jedni drugima nametati. To bi bilo veoma opasno i svakako bi prelazilo kompetencije ovoga skupa. No ukoliko bi se rodio neki nemir u vezi s postojećim stanjem, mislim da bi to bilo već jako, jako mnogo.

O. Bono Šagi: Budući da smo dosad čuli samo prvo predavanje, ostaje sigurno prilično mnogo nejasnoća, koje će vjerojatno biti razjašnjene u ostalim predavanjima i diskusijama. No već sada — čini mi se — bilo bi dobro svratiti

bar malu pozornost na moguće poteškoće u terminima što ih je predavač upotrijebio, a to je neminovno i pitanje samog siromaštva. Prije svega, to je duhovna vrednota, čovjekov stav, i možda se zato previše tu povezuje s nekom oskudicom, neimaštinom. Radi se o duhovnom stavu. Druga nejasnoća, čini mi se, jest ono što je pokazala diskusija o prvoj kršćanskoj zajednici i takozvanom apostolskom siromaštvu. Radi se o cjelokupnom poimanju evandeoskog siromaštva. Je li moguće izraditi međuljudske odnose, kraljevstvo Božje koje je među nama, po principima Evanđelja? Je li moguć evandeoski model našega kršćanskog i društvenog života?

Predavač je veoma dobro, izazovno govorio: naše siromaštvo mora biti neka provokacija i mora biti neki vidljiv, govornik znak svakome društvu, a onda — jer je riječ o našem društvu — i našem društvu. Uzeo je kao dvije poluge siromaštva »ne imati« i »dijeliti«. Meni se čini da »ne imati«, treba shvatiti kao »ne posjedovati«, kao duhovni stav da ništa nije moje, jednostavno, ništa ne prisvajati. »Dijeliti«, to je već drugi problem. Može se dijeliti i biti bogat. No ovdje je pitanje trošenja. Budući da se ipak koristimo dobrima, trošimo neka dobra. Trošiti treba prema potrebi, to je također u kontekstu novog društva, socijalizma, koje kaže da će ljudi jednom dotle dozoriti da neće jedan drugome prisvajati višak dobara, nego će trošiti prema potrebi. Kršćansko evandeosko siromaštvo mora se zato povezati s evandeoskim konceptom zajednice. Nitko ne može biti siromah i živjeti sam, do kraja. Zato se on udružuje u zajednicu.

O. Jakov Mamić: Rekao bih nešto u vezi s današnjom temom, o onome što mi se čini da je nekako previđeno. Mislim da mi ne možemo siromaštvo promatrati kao stvarnost koja bi bila odvojena, zasebna i kao takva činila cjelinu. To je prvo. Siromaštvo se ne može svesti na pitanje »imati« i »dati«. Čini mi se da svi osjećamo neku tjeskobu da pomognemo čovjeku koji je izvan našega kruga. Bog nije protiv toga da čovjek ima i da bude sretan što ima. To vrijedi i za redovnika i redovnicu. Pitanje je usmjerenja toga što čovjek ima. Bog ljubi čovjeka, a bogatstvo koje je stavio u čovjeka, to jest u svakog brata i sestru, ono je unutar kuće. To je zov meni da gradim njega, da mu omogućim da raste, da razvija sebe i da mu u tu svrhu služe materijalna dobra koja su tu. Ukoliko se na taj način shvaća siromaštvom — ja to zovem personalističkim načinom — ta bi tjeskoba »dati drugome«, pomoći siromahu, itd. prerasla, tj. iščeznula. Ne da nećemo davati, već ćemo biti otvoreni mnogostrukim potrebama ljudi.

O. Zdravko Slišković: Želio bih da se diskusija ne odvede od bitnoga. Čuo sam izjavu jedne posvećene osobe: Sve što se novcem dađe kupiti, to imamo, a ono što se novcem ne može kupiti, toga nemamo. Za mene je ta izjava veoma znakovita, i po mojem se mišljenju cjelokupna problematika ovoga redovničkog tjedna svodi se upravo na tu izjavu. Izgubit ćemo se u cjepidlačarenju ako ne pokušamo prodrijeti i otkriti smisao ove rečenice i pronaći sebe u njoj. Da li nas naše siromaštvo doista obogaćuje u našoj nutrini, kojom smo kadri jedan drugome pogledati u oči i zajedno živjeti, bilo u siromaštvu, bilo u bogatstvu, odnosno s onim što imamo u životu? I to znati vrednovati kao Božji dar, a ne kao svoje, usmjereno prema drugome! Sve će drugo biti samo nadmudrivanje o tome tko ima pravo, tko ima krivo, smijem li ovo, smijem li ono. Ostat ćemo uvijek nedorečeni ako naš odgoj, odnosno naše zajednice ne vode slobodi ličnosti, koja će se odgovorno znati predati Bogu i ljudima.

O. Bono Sagi: Čini mi se da je potrebno naglasiti kako redovničko siromaštvo nije isključiva briga samo pojedinih osoba, neka sasvim individualna stvar. Redovničko se siromaštvo nikako, to je moje čvrsto uvjerenje, ne može dobro shvatiti, niti se o njemu može potpuno govoriti ako se u obzir ne uzme zajednica. Zato se kroz oblike zajednica mora promatrati redovničko siromaštvo. Prije svega, redovničko je siromaštvo neki stav pristupa čovjeka čovjeku. Radi se o jednom sasvim novom stavu i odnosu, koji proizlazi od toga kako je čovjek sebe obezvlastio, odrekao se svega, pa i sama sebe, a to je upravo ono zbog čega smo postali redovnici. Radi se o novom odnosu kojim pristupamo svojoj braći. I zato se udružujemo. Kad ništa nemamo, imamo braću. To je ono što imamo i tu sam, u braći i sestrama, našao ponovno sve ono bogatstvo koje se u krajnjoj liniji eshatološki gleda u Bogu.

O. Leonard Oreč: Zadovoljan sam današnjim radom. Ne toliko rezultatima rada, nego upravo što nam se ovdje na kraju našeg današnjeg dana pokazalo koliko smo siromasi i u shvaćanju redovničkog siromaštva i u njegovoj praksi. Pokazalo se danas kako su nam shvaćanja prilično nejasna, zamršena, iako sve još nije rečeno. Vjerujem da ima puno toga što nam je jasno. Ali nalazimo se stvarno u jednoj situaciji u cijeloj Crkvi, i još u specifičnim okolnostima redovništva kod nas, kad nam je potrebno iskreno traženje kristovskog, evanđeoskog siromaštva, koje će biti u ovom vremenu Kristov znak u ovom društvu i u ovoj konkretnoj Crkvi. Kroz slijedeće dane bit će o tome više govora i vjerujem da će nam pomoći da izidemo iz ove tjeskobe, sitne kazuistike koja nas sigurno muči. Da se stvarno pomaknemo od ovoga: »Smijemo li dati, koliko smijemo dati?«, do onoga da počemo za siromašnim Kristom i da njegovo siromaštvo shvatimo i da ga vršimo i pojedinačno i zajednički.

O. Zarko Ilić: Želio bih reći najprije nešto općenito, a zatim i nešto konkretno. Čini mi se iz diskusije da ne bi zgorega bilo reći kako je siromaštvo samo jedan element u našem redovničkom nastojanju da se izjednačimo s Kristom, koji se lišio svoga božanskog izgleda i sjaja, samo zato da bi se mogao nama više približiti i neposrednije se darovati. Ako i svoje zavjete shvatimo u tom smislu, onda je sigurno da i siromaštvo i poslušnost i čistoća imaju toliku vrijednost koliko se mi oslobodimo onoga što nas na neki način sputava, sprečava da se suobličimo Kristu, a onda se nakon toga u njegovo ime u zajednici s njime darujemo drugima za njihovo obogaćenje. I jedan konkretan prijedlog! Ne znam točno, ali čini mi se da ima desetak tisuća redovnika i redovnica u našoj zemlji. Ovdje bi nas moglo biti oko šest stotina. U svakom slučaju, ni desetina, a čini mi se da je ova problematika od životnog značenja ne samo za naše redovništvo, nego i za Crkvu kao cjelinu. U nas postoje organizirana tijela Unija viših redovničkih poglavarica i Konferencija viših redovničkih poglavara, o čijem se radu izvješćuje u AKSI i Vijestima VVRPJ-UVRPJ. Dakle, izvješćuje se o njihovim sastancima slično kao što se često i u različitom političkom tisku više svraća pozornost na zasjedanje jednog upravnog tijela negoli na rad pojedinih ustanova i poduzeća. Bilo bi dobro potaknuti da se ta visoka tijela naših redovničkih instituta pokušaju pozabaviti mišlju da se one ideje koje budu iznesene na jednom redovničkom tjednu kroz nekoliko mjeseci uzastopno obrade na mjesečnim duhovnim obnovama u svakoj našoj redovničkoj zajednici. Ove bi diskusije bile daleko plodnije da je, recimo, ta tema siromaštva, prošle jeseni izabrana, predložena svakom redovničkom poglavaru da sa svojim vijećem pokuša u svojoj zajednici organizirati obradu te tematike i nakon toga da svaka redovnička zajednica dođe s nečim što se u njoj radilo tijekom školske godine. Čini mi se da bi rad ovakvog skupa bio daleko plodniji i bogatiji.

O. Ljudevit Maračić: Zahvaljujem o. Zarku za ovaj konkretan prijedlog i sugestiju koju je dao da bi tema idućeg redovničkog tjedna — jer govorimo o budućnosti — bila mnogo prije razrađena po zajednicama. Međutim, to ne ovisi samo od organizatora. Mi smo i dosad objavljivali i temu i razradu prilično mnogo unaprijed. Ove godine čak je i plenum Konferencije viših redovničkih poglavara obradio baš tu istu temu na svojem zasjedanju u Samoboru. Rezime predavanja objavljen je kao prilog u posljednjem broju Vijesti. Prijedlog o. Zarka je prikladan i trebalo bi ga podržati, ukoliko to, naravno, dopuštaju kompetencije ovih redovničkih foruma, koji imaju samo savjetodavnu moć. Moglo bi se zaista mnogo više učiniti da se u bazi još više raspravlja o temi idućeg tjedna, tako da sudionici dođu još spremniji na ovakav skup.

RAD U SKUPINAMA

PRVI DAN

1. skupina — Voditelj: s. Rastislava Ralbovsky
Zapisničar: s. Biserka Jagunić
14 sudionika, od toga 3 redovnika.

Pošli smo od predloženih tema koje su se oslanjale na prvo predavanje, osobito na misao da je siromaštvo napuštanje vlastite sigurnosti i povjerenje u Gospodina. Problemi svakidašnjice odvucli su kasnije diskusiju od teme.

Uočeno je da je temeljni problem življenja siromaštva u nedovoljnom pouzdanju u Božju providnost i pretjerana briga za sutrašnjicu. U početku rado prihvaćamo nesigurnost siromašnog života, ali kasnije tražimo sigurnosti (služba, škola, osiguranje).

Daljnje je pitanje bilo: zašto je siromaštvo gorući problem? Tu vidimo s jedne strane akumulaciju bogatstva i u redovničkim zajednicama, a s druge strane Božji poziv da prikupljamo neprolazna bogatstva. Prije smo silom prilika živjeli siromaštvo (materijalno), no danas je to teže jer više posjedujemo. Uočen je problem odnosa duhovnog i materijalnog siromaštva. Duhovno svjedočanstvo nije dovoljno ni za nas same ni za one kojima bismo trebali biti znak. Treba početi od sebe, ali ne miriti se s postojećim stanjem u zajednici.

2. skupina — Voditelj: o. Leonard Oreč
Zapisničar: s. Angelina Samardžija
17 sudionika, od toga dva redovnika.

Rad je obavljen u obliku meditacije: Moje ruke. Evo nekoliko misli: produžena Kristova ruka — preko nje Krist nastavlja činiti dobro; ruka može činiti mnogo dobra i mnogo zla, već prema motivaciji; ljubav daje smisao siromaštvu; ruka marljivo radi; radom svojih ruku treba zaraditi da pomognemo drugima, ali treba ljude odgojiti za siromaštvo, a ne samo zabranjivati. Ispružena prazna ruka simbol je pravoga siromaštva. Osim rada i davanja u svakom susretu ima veliku važnost prijateljski stisak ruke. Kristova ruka na križu onemogućena zbog ljubavi.

Na temelju tih misli objašnjene su neke stvari: kako živjeti osobno siromaštvo? Sudionici su iznijeli primjere iz života. Postavljen je i problem življenja siromaštva u zajednici. Pojavljuje se problem angažiranja izvan zajednice na štetu zajedništva. Zaključeno je da je najteže držati ravnotežu.

3. skupina — Voditelj: s. Teofila Turalija
Zapisničar: o. Venancije Mihaljević
17 sudionika, od toga 5 redovnika.

Materijalna dobra i naše redovničko siromaštvo: istaknuli smo da su nam ona u našem životu i radu potrebna i da posjedovanje određenih materijalnih dobara nije protiv našeg siromaštva ako se sačuva duh siromaštva i unutarnja sloboda. Potrebno je odgojiti se za taj duh i za tu slobodu. Pojedinaac i zajednica treba da odgojem steknu određenu kulturu srca i uma. U ispravnom služenju materijalnim dobrima jednako bi trebali biti odgovorni i poglavari i podložnici. Iznosena su neka konkretna iskustva: u jednoj muškoj zajednici slobodno se služe novcem, ali svi bilježe koliko su potrošili i za što. To se onda mjesečno rezimira. No takav način služenja novcem teško je ostvariv u velikim zajednicama. Bilo je govora i o džeparcu. Neki su bili protiv toga, ali se iz diskusije vidjelo da i džeparac može odgojno i pozitivno djelovati da bi se pojedinci mogli odgovorno služiti novcem.

Osvrt na anketu s. Fides: anketa jest neki pokazatelj, ali se ipak sve ne može uzeti kao objektivna činjenica, pogotovo odgovori onih koji ne žive u redovničkim zajednicama, jer mogu preusko gledati na naše redovničko siromaštvo. Svakako, ona nam nešto govori i u svom življenju siromaštva može nam nešto reći.

4. skupina — Voditelj: s. Cecilija Firić
Zapisničar: Juraj Domšić
19 sudionika, od toga 4 redovnika.

Diskusiju smo započeli počevši od siromaštva kao nasljedovanja Isusa Krista. Negativan i pozitivan vid siromaštva: posjedovanje dobara, ali nena-
vezanost na njih. Postavilo se pitanje: kako u konkretnom životu ostvariti si-
romaštvo, npr. u zajednici koja na neki način ograničava pojedinca u aktiv-
nom ostvarivanju siromaštva?

5. skupina — Voditelj: s. Salezija Vukadin
Zapisničar: s. Blanka Turkalj
16 sudionika, od toga 1 redovnik.

Diskusiju smo započeli primjerom iz Filipina, gdje sestre pokušavaju živ-
jeti zajedno s najsiromašnijima. Zatim smo se osvrnuli na naše prilike i po-
kušali uvidjeti kako svjedočiti siromaštvo u našim konkretnim prilikama.

Konstatirali smo da živimo u društvu gdje je sve usmjereno na stjecan-
je dohotka, a taj mentalitet nužno prodire i u naše redovničke zajednice. Iz
toga proizlazi problem: kako se oduprijeti toj negativnoj struji i davati svje-
dočanstvo siromaštva.

Pitali smo se tko su to siromasi koji trebaju našu materijalnu pomoć. Re-
čeno je da takvih ima vrlo malo, no konstatirano je da je naše društvo siro-
mašno Bogom, a mi bismo mu ga trebali donijeti. Moramo ga najprije sami
posjedovati, a za to je potrebno naše osobno obraćenje, izlazak iz vlastite si-
gurnosti i potpuno povjerenje u Boga.

6. skupina — Voditelj s. Iva Čulina
Zapisničar: s. Josipa Šimić
16 sudionika, od toga jedan redovnik.

Pitali smo se zašto naše konkretno redovničko siromaštvo danas nije za
druge vidljiv znak. Iznesen je problem koji je prisutan u našem životu, tj. sve
moramo primiti, inače se ogrešujemo o siromaštvo. Kristov je poziv da se sve
razdijeli, a to znači davati, mi pak često gomilamo kapital i uopće nismo svje-
sni da nas novac ugrožava. Što više naime imamo, to više trošimo, a ne misli-
mo na to da je taj novac nekome uzet. Konstatirali smo da je naša vjera u
Providnost preslaba, da u nama živi egoizam, da mnogi nemamo karizme za
siromaštvo jer dolazimo iz krajeva gdje je siromaštvo bilo kompleks te jedva
čekamo da nešto imamo. Sama institucija redovništva postaje zatvoren krug
i nema osjećaja za karizmu. Većina prihvaća siromaštvo kakvo ga nađe u za-
jednici, a ne ulazi dublje u bit siromaštva. Kao da nas materijalističko dru-
štvo uvlači u svoje vode, a nemamo snage da mu se opiremo.

7. skupina — Voditelj: s. Blaženka Perković
Zapisničar: o. Ferdo Vlašić
15 sudionika, od toga 4 redovnika.

Misli pojedinaca: Kako pomoći bližnjemu, ne dajući samo materijalna
dobra već i samoga sebe? Kako ću u današnjem društvu čovjeku biti znak si-
romaštva? Najvažnije je duhovno siromaštvo, naša povezanost s Kristom. Po
pravilu ne smijemo ničim raspolagati, tu su poglavari, a Bog im govori da mo-
ramo bijednike pomoći. Pitanje naše vjere: zašto je ona anemična? Mi govo-
rimo lijepe riječi o siromaštvu, a činimo drugo, kao i oni koji ne vjeruju. U
sebi moramo probuditi svijest da s nama nije sve u redu, pa ćemo se onda i
pokrenuti. Društvo nas trpi jer zapravo radimo kao i ono.

Upravo na temelju zadnje tvrdnje razvila se diskusija. Rečeno je da u
prakticiranju siromaštva smetaju strukture, što utemeljitelji nisu htjeli. Zato
bi trebalo živjeti karizmu svojih utemeljitelja. Uz to, problem je i u nama sa-
mima. Nismo se potpuno predali idealu u živju vjeri i poistovjetili se s Kris-
tom. Raspravljali smo i o pitanju našeg posla i primanju nagrade, odnosno
plaće. Zar moramo siromašnima davati samo od svojeg suviška?

Naglašeno je da se naše evanđeosko siromaštvo mora vidjeti, jer je ono
znak koji vodi k Bogu, a znak mora biti vidljiv. Mi o njemu govorimo, ali ga

ne pokazujemo. Na kraju je rečeno: ako želimo drugima pomoći, moramo to na vlastitoj koži osjetiti. Kome ništa ne manjka, taj nije siromašan.

8. skupina — Voditelj: s. Leticija Kovač
Zapisničar: s. Jožefa Ogulin
13 sudionika, od toga 3 redovnika.

Mi vidimo one koji žive u obilju, a ne vidimo one koji su u siromaštvu i to utječe na naše poimanje redovničkog siromaštva. Uočili smo da nam vrednota najprije treba da bude čovjek koji je odgovoran pred Bogom i pred svojim bližnjima.

Siromaštvo se ne sastoji u staroj ili novoj kući, već u životu čovjeka u njoj. Ono bi se moglo realizirati i na taj način da poluprazne kuće iznajmimo po nižoj cijeni studentima.

9. skupina — Voditelj: s. Vlastimira Šarac
Zapisničar: Ilija Vidaković
12 sudionika, od toga 6 redovnika.

Diskusija se odnosila na predavanje o. Špire, ali nismo zanemarili ni statističke podatke drugoga predavanja, napose one koji iznose mišljenje drugih o nama. To nas je duboko zabrinulo i izazvalo pitanja. Je li kod nas u pitanju kriza siromaštva kod pojedinaca ili zajednice? Može li se posjedovanjem netko uvjeriti da smo siromašni?

Konstatirali smo da je predavač prilično iscrpno i osobno obradio problem siromaštva u današnjim prilikama. Posebno se svima svidjelo što je siromaštvo temeljio na vjeri. Da je bilo vremena, raspravljali bismo i o temi: rad i siromaštvo, kao i o pitanju karijere u odnosu prema siromaštvu.

10. skupina — Voditelj: s. Renata Mrvelj
Zapisničar: o. Vjekoslav Kocijan
16 sudionika, od toga 2 redovnika.

Skupina se odlučila da razgovara o zavjetu siromaštva. Rečeno je da je moj zavjet siromaštva u tome da se radujem tuđem bogatstvu i duhovnim darovima. Moramo biti spremni da drugima pomažemo u duhovnom i materijalnom pogledu. Svoja dobra treba staviti drugima na raspolaganje. Moje siromaštvo mora druge obogaćivati i obradovati. Zavjeti nas u nečemu sputavaju, ali nas s druge strane i za nešto oslobađaju te osposobljavaju za neka veća djela.

Na kraju smo dotakli bit siromaštva i složili se s mišlju da nas ono osiromašuje u materijalnom pogledu, ali nas obogaćuje u Bogu. Radostan sam jer sam bogat Bogom. Ta radost treba da bude znak, svjedočenje naše vjere u Boga.

11. skupina — Voditelj: s. Tarzicija Tunjić
Zapisničar: s. Amalija Miletić
17 sudionika, od toga 2 redovnika.

Postavili smo pitanje: Kako svjedočim svoje siromaštvo? Razgovor se kretao u dva pravca: osobno i zajednički.

Osobno — u produbljivanju nenavezanosti (slobode), temeljnom opredjeljenju u vjeri.

Zajednički — kao rezultat osobnog svjedočenja, povratak na izvore i smjelost življenja izvornog siromaštva (odvažnost da se slijede poticaji Duha).

Naglašeno je da sve skupa mora biti u službi drugoga.

12. skupina — Voditelj: s. Ines Kezić
Zapisničar: s. Angelika Bošnjak
18 sudionika, od toga 4 redovnika.

Bilo je govora o anketi i čula su se različita mišljenja: da je previše crna, da je dobra, ali kao i svaka anketa nesigurna, da je manjkava, subjektivna, da se u njoj osjeća ljudski moment.

Čula se i konstatacija da se naše siromaštvo razvodnilo, da je ostalo »u zraku«. Naglašena je važnost prilagodljivosti novim oblicima siromaštva, kao na primjer: manjak vremena, životnog prostora, zraka da se nešto prihvati kao novi oblik siromaštva. Važno je cijeniti i eventualnu oskudicu — to će se postići ako se siromaštvo zavoli. Vanjski oblici siromaštva gube se ako ne izbije prema van duhovno bogatstvo.

13. skupina — Voditelj: o. Karlo Kaić
Zapisničar: s. Pija Slišković
16 sudionika, od toga 1 redovnik.

Kao zajednički faktor naglašena je potreba opreza u primjeni nekih izraženih ideja, zbog činjenice kompleksnosti i mnogostrukih situacija i različitih formi evandeoskog siromaštva, kroz koje Duh Sveti želi djelovati i traži suradnike.

Nipošto se ne smije zaboraviti na krepost pravednosti i zahtjev naravnog zakona, koji je i sam Gospodin naglasio, naime da je radnik dostojan svoje plaće. Svima nam je potrebna prava vjera, predanje Providnosti i otvorenost utemeljena na svijesti siromaštva.

Skupina se složila s mišlju da se ne bi trebalo žalostiti negativnim kritikama koje su izrazili biskupi, svećenici i laici u anketi s. Fides, jer stvarno nismo savršeni te bi trebalo svakodnevno se iznova obraćati.

14. skupina — Voditelj: s. Judita Čovo
Zapisničar: o. Marijan Steiner
15. sudionika, od toga 6 redovnika.

Diskusiju smo uglavnom vodili o prvom pitanju: što poduzeti da bi naše zajednice dublje shvatile otajstvo siromaštva i živjele ga radosnije radi Krista siromašnog? Valja se zamisliti nad činjenicama iz ankete, osobito nad mišljenjem drugih o našem redovničkom siromaštvu.

Temelj siromaštva je svijest ovisnosti o Bogu, od kojega smo dobili sve što posjedujemo. Osim toga, trebalo bi naglasiti bezgranično povjerenje u Boga. Uza nj valja gajiti i međusobno povjerenje i otvorenost u pitanju siromaštva na relaciji poglavar i ostali članovi i obratno.

Jedno od glavnih pitanja siromaštva jest dijeljenje dobara s ljudima oko nas koji su u potrebi. No ne radi se samo o materijalnom dijeljenju, već i o duhovnom dijeljenju: o donošenju radosti, mira, utjehe braći ljudima.

Pitanje siromaštva trebalo bi da češće bude predmet razgovora naših kućnih kapitula. Na taj se način stvara atmosfera koja bi pogodovala autentičnijem življenju redovničkog siromaštva. Osim toga, valjalo bi češće moliti Gospodina da nam udijeli duh siromaštva, napose u vrijeme duhovnih vježbi. A ono što ovdje čujemo i promislamo, treba da prenesemo u svoje zajednice, da se svi što više obogatimo duhom siromaštva.

15. skupina — Voditelj: s. Anastazija Trobentar
Zapisničar: s. Bernardica Čalo
17 sudionika, od kojih dva redovnika.

Izabrali smo temu koju smo najviše obrađivali: kako da se povežemo s društvom u kojemu živimo i da tu svjedočimo svoje siromaštvo? Treba pomoći i materijalno, gdje je potrebno, a osobito tamo gdje je pravo duhovno siromaštvo. Netko je rekao da laici odbijaju ako zauzmemo stav neke superiornosti. Često od nas ljudi traže samo to da ih saslušamo. Nikad ne smijemo zanemariti one koji su u društvu zapostavljeni, najbjeđniji, siromašni.

Uočili smo misao predavača: čovjek je čovjeku vrijednost, ali nikad neće doći do oslobođenja i spasenja ako taj čovjek ostane samo čovjek. Konačno spasenje donio nam je samo Bogočovjek.

Današnji čovjek očekuje od nas prijaznost, razumijevanje, otvorenost, kao i to da mu se posveti dio vremena. Jedan mladi sudionik zaželio je da vidi primjer od starijih u zajednici, jer da lijepih riječi dosta čuje, ali mu je savjetovano da ne čeka primjere, već neka osluškuje poticaj Duha Svetoga,

16/17. skupina — Voditelj: s. Imakulata Lukač
Zapisničar: s. Miroslava Crljenković
12 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Skupine se spojile zbog malog broja sudionika.

Postavilo se pitanje: Koliko je naše siromaštvo zaista znak? Složili smo se da nije očevidan znak u današnjem svijetu, osobito što se tiče kolektivnog siromaštva.

Uočili smo materijalizaciju naših zajednica: zarobljava nas potrošački mentalitet. Nužno je vratiti se čovjeku. Siromaštvo u današnjim uvjetima zahtijeva odgovornost; potreban je, dakle, odgoj za odgovornost i odgovorno raspolaganje.

Izneseni su primjeri iz života, bilo kao susreti s ljudima, bilo kao susreti sa situacijama.

18. skupina — Voditelj: o. Franjo Pšeničnjak
Zapisničar: s. Benedikta Kovačević
14 sudionika.

Najprije smo govorili o brizi za stare i bolesne u našim zajednicama, kao i o potrebnima izvan zajednica. Izneseno je mišljenje da je koji put lakše pomagati onima koji su nam dalji negoli onima s kojima živimo. Primijećeno je da je kod ljudi veće duhovno siromaštvo nego materijalno, pa ih treba saslušati, žrtvovati se za njih, dati im vremena.

Sve je zabrinulo mišljenje biskupa, svećenika i laika o našem svjedočenju siromaštvom. Nekima se učinila njihova osuda prestrogom, pa smo pokušali vidjeti što pojedine zajednice čine za ljude. Na primjer, neko vidljivo, osjetljivo odricanje, besplatna briga za djecu, starce, bolesnike. Ipak, ne bismo se trebali plašiti mišljenja ljudi, već se stvarno obnoviti u duhu siromaštva.

Dotakli smo se i problema našeg osiguranja, u koje često polažemo svoju sigurnost. Govorili smo i o problemu posjedovanja raznih aparata i drugih pomagala, jer u svemu tome dokazujemo nedostatak pouzdanja u Providnost.

19. skupina — Voditelj: s. Jana Rifelj
Zapisničar: Miroslav Ugljar
11 sudionika, od kojih 6 redovnika.

Frapirani smo mišljenjem laika, koje je izraženo u anketi o našem redovničkom siromaštvu. Što učiniti da budemo znak evandeoskog siromaštva u ovom prijelaznom razdoblju? Treba formirati mlade redovnike i redovnice za siromaštvo na dva načina: pravilnim stavom prema materijalnim dobrima i provođenjem toga u djelo.

20. skupina — Voditelj: o. Jože Kunšek
Zapisničar: s. Edith Budin
16 sudionika, od kojih 1 redovnik.

S obzirom na anketu skupina je stekla dojam da su rezultati pokazali samo jednu stranu življenja siromaštva, a neke su sestre navele iskustva gdje su osobno u konkretnim slučajevima proživjele i još doživljavaju stvarnost zavjeta siromaštva (u župama i drugdje).

Na pitanje zašto nismo znak neki su odgovorili da je to zbog lijepo uređenih samostana i lijepe, dotjerane vanjštine, odijela, što ljudi često zamjenjuju s bogatstvom.

Zaustavili smo se kod novih oblika siromaštva i konstatirali da je danas sve u nekom previranju i traženju, te da današnji čovjek ima drugi sistem vrednovanja (nužno-potrebno), odbacuje maske i želi vidjeti ljudske vrednote. U traženju vanjskih oblika prakticiranja siromaštva, naglasili smo važnost stava da svatko kao osoba pode prvotno od sebe i nastoji radosno proživljavati svoje siromaštvo.

DRUGI DAN

KRISTOVO — EVANĎEOSKO SIROMAŠTVO

UVOD

Ispravna i temeljita obrada ove teme nadilazi naravne ljudske mogućnosti. Samo Duh Božji može čovjeka uputiti u tajne Objavljene Riječi. Otvorenost Duhu Božjem pretpostavlja unutarnju slobodu ljudskog duha, koja izrasta na temeljima duhovnog siromaštva. Duh Evanđelja jest duh siromaštva.

Smisao Isusova života bila je Njegova bezgranična ljubav prema Ocu, Njegovo apsolutno predanje Volji Očevoj. Živio je za Volju Očevu i od Volje Očeve. »Jelo je moje vršiti volju onoga koji me posla« (Iv 4, 34).

Volja Očeva sastojala se u tome da Isus Krist svojom naukom, svojim životom i svojom smrću objavi Radosnu Vijest o kraljevstvu Božjem, koje je po Kristu u Duhu došlo na ovaj svijet i koje je sada prisutno u nama i među nama.

Da bi Krist mogao ostati vjieran Očevoj ljubavi, da bi mogao ispuniti Volju Očevu, morao je biti iznutra i izvana apsolutno slobodan. Zato je prihvatio duhovno siromaštvo. Ono se sastoji u potpunoj slobodi od navezanosti na dobra kojima nas je Bog obdario: od navezanosti na materijalna dobra oko nas; od navezanosti na dobra koja posjeduje ljudska osoba kao što su tjelesne kvalitete, psihičke i intelektualne; od navezanosti na duhovna dobra. Krist je živio potpuno slobodan, jer Ga je vodila samo jedna sila: ljubav prema Ocu i prema ljudima.

Da bi čovjek iskustveno doživio Kraljevstvo Božje u sebi i oko sebe, mora imati raspoloženja slična Kristovima, mora ostvariti slobodu duha, mora ukloniti sve zapreke. Kao najveću zapreku slobodi djeteta Božjeg Krist stavlja našu sebičnu, pohlepnu navezanost na sebe same i na sve ono što mi imamo. Sve je to za nas bogatstvo, sve to može postati nepremostivom zaprekom prijateljstvu s Bogom. U svom zahtjevu da pod svaku cijenu uklonimo sve zapreke Krist je neumoljivo radikalan: »Nitko ne može služiti dvojici gospodara... Ne možete služiti Bogu i bogatstvu!« (Mt 6, 24.)

Duhovno se siromaštvo, dakle, sastoji u unutarnjoj slobodi duha, po kojoj čovjek ne zadržava za sebe ništa i nikoga izvan sebe, ništa od onoga što je u njemu, nego sve što ima i što jest u ljubavi vraća Onomu koji mu je sve to u ljubavi dao. Prema tome duhovno siromaštvo nije toliko u čovjekovu odnosu prema određenoj stvari koju posjeduje, nego više u unutarnjoj raspoloživosti srca, u unutarnjoj dinamici bića koje, zahvaćeno ljubavlju, nadvladava želju za posjedovanjem. Bez te nutarnje dinamike

čovjek ne može ostati slobodan. Prazno srce bez ljubavi kidajući jednu pohlepnu navezanost upada u drugu, napuštajući jedan predmet ide k drugome. Naše je srce nemirno dok se ne smiri u Bogu. Pravo duhovno siromaštvo ne temelji se toliko na odricanju koliko na punini života u Bogu. Što je taj život u čovjeku bogatiji, to je čovjek smireniji, zadovoljniji, sretniji i zato manje traži radosti u stvorenim dobrima. Zahvaćen ljubavlju Stvoritelja, čovjek uranja svoje biće u tu ljubav, želi joj se darovati, želi joj pripadati. Zato sve dobro što ima u sebi i oko sebe želi pokloniti Onome koji je jedini smisao i cilj njegova bića.

KRISTOVO SIROMAŠTVO

Živeći svoj ljudski život jedino za Oca i za njegovu ljubav, Isus Krist nam je zorno pokazao u čemu se sastoji prava sloboda, kako se ona živi, kako se brani od mnogih neprijatelja. Neprijatelji prave slobode jesu prirođena težnja za posjedovanjem, tjeskobna briga za ovaj zemaljski život, težnja za čašću, slavom, vlašću, uspjehom. Krist je zauzeo ispravan stav prema Ocu, zato je mogao zauzeti ispravan stav i prema sebi, prema stvarima, osobama i tako nam dati primjer kako ćemo u slobodi djece Božje živjeti samo za Oca.

Za svoju majku izabrao je siromašnu židovsku djevojku Mariju, a za hranitelja siromašnog tesara Josipa. Time je jasno dao do znanja da se ne želi ubrojiti među one koji su na vrhu ljudskog društva bilo svojim bogatstvom, bilo častima ili vlašću. Htio je biti jedan iz naroda.

Rodio se u kraljevskom gradu Betlehemu da se ispuni proroštvo, ali nije htio iskusiti blagodati kraljevskog potomka. Izabrao je život siromaha. Prihvatio je sve teškoće takvog života. Radi siromaštva njegovi roditelji nisu mogli platiti pristojan stan pa se morao zadovoljiti štalom kao mjestom svoga rođenja. Tako je spasenje ljudskog roda započelo u jednoj prljavoj, smradnoj, hladnoj štali. To je Božji govor, Božja ironija na račun ljudske pohlepe za bogatstvom i častima.

Herod, čestohlepni vlastodržac, dršće od straha za svoju vlast i čast. Ne ustručava se zloupotrijebiti svoju vlast. Želi ukloniti takmaca. Zato Krist mora u progonstvo. Želi podijeliti iskustvo teškog života siromašnih, obespravljenih, nemoćnih da se sami brane. Želi sam osjetiti unutarnju ostavljenost i zapuštenost odbačenih, fizički i moralno progonjenih.

Po povratku iz Egipta odabire za mjesto svog stalnog boravka galilejski Nazaret. Prezrena pokrajina, još prezreniji grad. Potvrđuje to Natanaelov usklik: »Iz Nazareta da može biti što dobro?« (Iv 1, 46) Tako je kroz povijest stekao, od neprijatelja često ponavljan, pogrdni naziv »Nazarećanin«.

Proživio je skoro trideset godina u Nazaretu a da nije ništa osobito učinio. Trideset godina tajanstvenog, neshvatljivog, a po našem utilitarnističkom mjerilu, za društvo nekorisnog života govori nam rječito kakav je stav zauzeo Krist prema našoj grozničavoj aktivnosti apostolskog života. Kad bi uspješnost propovijedanja Kraljevstva Božjeg ovisila samo o vanjskoj aktivnosti, plod našega rada bio bi daleko opipljiviji. Naša aktivnost i naši naponi toliko pridonose učvršćenju i proširenju Kraljev-

stva Božjega koliko su oni izraz našeg nesebičnog, totalnog predanja Bogu i bližnjemu, koliko su oni pročišćeni od pohlepe za afirmacijom, čašću i vlašću, koliko smo svjesni da je spasenje čisti dar Božji i da ga treba spremno u poniznosti prihvatiti.

Kao dvanaestogodišnji dječak Isus je hodočastio u hram. Vidimo ga kako razgovara s intelektualnom »kremom« židovskog naroda. Svojim pitanjima i odgovorima osvaja, fascinira. Pokazao je svoju intelektualnu nadmoć. Pa ipak, nikad u životu nije tu moć upotrijebio da bilo koga spretnom logikom osvoji za sebe, da sebe stavi u središte. Njegovo Srce kucalo je ritmom Očeve ljubavi. Zato je i njegov um bio potpuno u službi ljubavi.

Kristov prvi korak u javni život pokazuje da se On ne želi služiti ljudskom logikom koja ugled uzima kao temeljno pravilo uspjeha. Nije ljubomorno pazio na to kakav će dojam napraviti na okolinu. Uvrstio se među one koji su se javno priznavali grešnicima i kao vanjski znak svoga kajanja tražili Ivanovo krštenje. Kad je Ivan Krstitelj protestirao, Krist mu je stavio Volju Očevu kao jedinu logiku svoga ponašanja. Krist se ponizio, uvrstio među one koji su opterećeni grijehom i koje je došao spasiti. To poniženje Otac je nagradio proslavom: »Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina!« (Mt 3, 17) Samo onaj »tko se ponizi, uzvišit će se« (Mt 23, 12).

Nakon njegova prvog javnog nastupa Duh vodi Isusa u pustinju. Njemu se uopće ne žuri propovijedati. Pustinja je simbol najvećih životnih teškoća, materijalnih i duhovnih. Krist se htio suočiti s oskudicom. Preuzeo je dragovoljno muku posta, krutost neprijateljske prirode, samoću u izoliranosti od drugih ljudskih bića. Cijeli svijet čeka na njegovu mesijansku poruku, a on odlazi u samoću. Moli i posti.

U trostrukoj napasti Krist zauzima svoj stav prema materijalnim dobrima, prema častima i prema moći. Njegov stav mora postati i stavom njegova učenika.

Napasnik ga nagovara da svoju božansku moć upotrijebi tako da zadovolji naravnim potrebama svoga bića. Time bi ga udaljio s puta vršenja Volje Božje. Kristov odgovor je kategoričan: »Ne živi čovjek samo o kruhu«, ne živi samo od udovoljavanja naravnim potrebama: o kruhu, o novcu, o udobnom stanu, o plodovima koje čovjeku pruža tehnika, ni o čemu onome što se ograničuje samo na tjelesne, materijalne potrebe. »Nego o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božjih!« (Mt 4, 4) Pravi ljudski život jest onaj koji se živi u prijateljstvu s Bogom. Krist je došao da nam donese život, da ga donese u izobilju. Zbog prevelike brige za materijalne potrebe ljudi zaboravljaju duhovne potrebe svoga bića. Nisu li često Kristovi učenici kroz povijest nasjeli napasti pa su svoju duhovnu moć upotrebljavali tako da se materijalno okoriste, da si osiguraju smiren i ugodan život?

Kad je napasnik vidio da se Krist ne da skrenuti s puta, došao mu je s profinjenijom napasti: ako mu je toliko stalo da u potpunosti izvrši povjereni mu zadatak, on će mu pokazati najbrži i najsigurniji put do toga. To je put ugleda, časti, utjecaja na ljude: »Ako si Sin Božji, baci se dolje...« (Mt 4, 6). Krist odbija i taj put. Njegov je program drukčiji. Nje-

gov životni zadatak sastojat će se u tome da se liši svega svoga Božanskoga sjaja, »da oplijeni samog sebe, da uzme lik sluge, da bude poslušan do smrti i to smrti na križu« (Fil 2, 6—8). Odabrati drugi put značilo bi kušati Boga. Njegovo povjerenje u Oca neograničeno je. On neće nikad kušati Boga tražeći za sebe ugled, čast i slavu. Napast koja zahvaća i veći broj ljudi unutar Crkve, napast kojoj se svaki od propovjednika mora stalno opirati da sačuva slobodu i čistoću propovijedanja.

Knez ovoga svijeta zna da će mu Mesija oduzeti kraljevstvo. On mu ga sam nudi uz jednu pogodbu: da mu se pokloni, da dođe do vlasti njegovim putem, putem nasilja i nepravde. Krist zna da će osvojiti svijet ne otimanjem, nego davanjem, ne nametanjem, nego služenjem. Ljubavlju do smrti, i to smrti na križu, postat će Kralj kraljeva i Gospodar gospodara, postat će Kralj i središte sviju srdaca. Bilo je potrebno da Krist umre na križu kako bi uvjerio ljude da se prava ljubav ne sastoji u velikim, slavnim djelima, nego u poniznom prihvaćanju Volje Božje, u poniznom prihvaćanju onoga puta kojim Bog svakog čovjeka vodi. Trebalo je da Krist iz ljubavi umre na križu kako bismo shvatili da put moći, put vlasti, put ljudskog utjecaja nije Kristov put. Nije li često zloupotreba vlasti u Crkvi, u pojedinim zajednicama imala katastrofalnih posljedica? Borba za moć, za vlast, političke intrige i manipulacije ljudima nemaju mjesta u Mističnom Tijelu Kristovu. Kristov duh je duh služenja u ljubavi do smrti na križu.

Svoj radikalizam u odbijanju svake časti i moći Krist je na poseban način pokazao pošto je čudesno nahranio pet tisuća ljudi. Htjeli su ga učiniti kraljem. »Kad Isus dozna da kane doći, pograbit ga i zakraljiti, povuče se ponovno u goru, posve sam« (Iv 6, 15). Marko dodaje: »On odmah prisili učenike da uđu u lađu i da se prebace prijeko« (Mk 6, 45). Ta energičnost pokazuje kako mu je odvratno svako iskorištavanje Božjega dara za svoje interese. Ljudi su htjeli Kristovu duhovnu moć iskoristiti da sebi život učine ugodnijim, ljepšim i sigurnijim. Nije im bilo stalo do Kristove mesijanske poruke, do duhovne stvarnosti. To im je sam Isus jasno rekao drugi dan u Kafarnaumu. Došli su za Isusom, a on će im: »Zaista, zaista vam kažem: tražite me, ali ne zato što vidjeste znamenja, nego zato što jedoste od onih kruhova i nasitiste se« (Iv 6, 26).

Sve ovo oko umnoženja kruha završilo je po ljudsku tragično. Kad im je Krist obećao dati svoje Tijelo za duhovnu hranu i svoju Krv za duhovno piće, oni su ga ostavili. Pošto su vidjeli čudo, sada, kad im obećaje nešto što oni ne razumiju i zato ne žele, govore: »Tvrđ je ovo govor!« (Iv 6, 60) i ostavljaju Isusa. Mnogi će ih kroz povijest slijediti: svi oni koji prihvaćaju Kristovu nauku iz interesa. Kad shvate da kršćanska nauka želi razvlastiti od svega i uputiti prema čistoj ljubavi, napuštaju taj put kao tvrd, krut, težak i neshvatljiv. Ne treba li upravo ovdje tražiti korijen današnje krize redovništva? Svatko tko želi nešto za sebe bezuvjetno sačuvati, prije ili kasnije upast će u krizu i otići od Isusa žalostan kao onaj »bogati mladić koji ode žalostan, jer imao je velik imetak« (Mt 19, 22).

Značajno je da Krist nikad nije imao novaca niti je htio imati posla s njime. Kad su mu došli da plati porez, poslao je Petra da uhvati ribu i iz njezinih usta izvuče stater i da plati za Isusa i za sebe. U novčane

poslove koji odišu težnjom za obogaćivanjem nikad nije ulazio. Na postavljenu zamku odgovara lakonski: »Caru carevo, a Bogu Božje« (Mk 12, 17). Ali kad su ljudi oskvrnuli hram Božji, kad su sveto mjesto određeno za molitvu i sjedinjenje s Bogom pretvorili u sredstvo materijalnog obogaćivanja, reagirao je neočekivano oštro. Njegovu reakciju možemo shvatiti samo ako je promatramo u svjetlu spomenute izreke: »Ne možete služiti Bogu i bogatstvu!« (Mt 6, 24)

Nije samo propovijedao siromaštvo. Živio je mukotrpnim, siromašnim životom. Jednome samozvanom učeniku odgovara: »Lisice imaju jazbine, ptice nebeske gnijezda, a Sin čovječji nema gdje bi glavu naslonio« (Lk 9, 58). Kad ga je netko htio uplesti u svoje baštinske razmirice i svađe riječima: »Učitelju, reci mome bratu da podijeli sa mnom baštinu!« (Lk 12, 13) odgovara vrlo oštro: »Čovječe, tko me postavi sucem ili djeliteljem nad vama?« (ib.)

Konac Kristova života obilježen je gubitkom svega. Iz ljubavi prema Ocu i ljudima lišio se svega. Prije muke kao posljednji rob oprao je učenicima noge bez straha da će pokvariti dojam koji je učinio na apostole u toku tri godine zajedničkog života. Već je prije ukorio Petra kad ga je odgovarao od puta prema muci. Sada, kad ga je Petar htio braniti mačem, ne dozvoljava mu to. Predao se na milost i nemilost svojim mučiteljima. Oni su uništili u njemu sve ljudsko. Oduzeta je Kristu sva čast i svako ljudsko dostojanstvo; popljuvan, izudaran, izbičevan, trnjem okrunjen, obućen u luđačku haljinu uz pogrde, prezir i cinizam najgore vrste postao je crv, a ne čovjek, raspet između dva razbojnika umire kao zločinac uz unutarnji doživljaj ostavljenosti od Oca. To je bio konac, to je bilo kenosis-poništenje svega. Nedokučiva tajna Božje ljubavi, pred kojom stojimo bez riječi. Pavao će reći: »Radi vas posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite!« (2 Kor. 8, 9) Njegovim poništenjem darovan nam je Božji život.

EVANĐEOSKO SIROMAŠTVO

Kao što je čitav Kristov život neshvatljiv za onoga koji nije ušao u duh siromaštva, tako ni Kristova nauka ne može biti shvaćena bez te temeljne komponente. Duh Evanđelja i duh siromaštva, možemo slobodno ustvrditi, poistovjećuju se u tolikoj mjeri da ne možemo shvatiti duh Evanđelja bez duha siromaštva, ni duh siromaštva bez duha Evanđelja.

Kristov programatski govor na gori u klici sadržava čitavu evanđeosku nauku. Svih osam blaženstava u određenom smislu sadržavaju nauku izrečenu u prvom blaženstvu: »Blago siromasima duhom, njihovo je Kralevstvo nebesko!« (Mt 5, 3). Ožalošćeni, krotki, gladni i žedni pravednosti, milosrdni, čisti srcem, mirotvorci, progonjeni zbog pravednosti — samo su različiti pogledi na duhovno siromaštvo koje propovijeda Isus Krist.

Dok Matej u Kristovu govoru naglašava duhovno siromaštvo, to jest upravljenost srca Bogu, Luka naglašava da se radi o stvarnom siromaštvu: »Blago vama, siromasi, blago vama koji sada gladujete, blago vama koji sada plaćete, blago vama kad vas zamrže ljudi, kad vas izopće i pogrde... zbog Sina čovječjega!« (Lk 6, 20—22)

Sv. Jakov također shvaća Kristovu nauku o siromaštvu u smislu stvarnog siromaštva: »Neka se bogataš ponosi svojim poniženjem! Ta proći će kao svijet travin: sunce ogranu žarko, te usahnu trava i cvijet njezin uvenu... Tako će i bogataš na stazama svojim usahnuti« (Jak 1, 9—11). Sa svom odlučnošću bori se protiv pristranosti, koja je rezultat razlike između bogatih i siromašnih: »Nije li Bog one koji su siromašni izabrao da budu bogataši u vjeri i baštinici kraljevstva...? A vi pre-zreše siromaha!« (Jak 2, 5—6)

Umjesto teoretskog raspravljanja o tim tekstovima postavimo nekoliko pitanja. Može li osoba cijeli život ispovijedati duhovno siromaštvo, a ne pokazati ga nikada stvarno? Onaj koji je stvarno slobodan od navezanosti na dobra, neće li u praksi sva ta dobra dijeliti s onima koji ih nemaju? Ovdje naglašujemo da se radi o dobrima pod najrazličitijim aspektima: o materijalnim, osobnim, intelektualnim i duhovnim, koja treba neprestano dijeliti siromasima pod istim aspektima. Nije li u povijesti Crkve upravo naglašavanje samo duhovnog siromaštva za mnoge bila zamka da su se udaljili od Kristova duha? Nismo li svi mi iskusili da smo navezani na kakav predmet, mjesto, posao, osobu, mišljenje tek onda kad smo to morali ostaviti? A prije smo bili uvjereni da smo slobodni! O tome koliko smo iskreni u prosuđivanju svoje navezanosti ovisi neprestano oslobađanje i mir u slobodi. Tu se rješava fundamentalno pitanje koliko je tko djelotvoran radnik u vinogradu Gospodnjem, jer samo slobodan čovjek može uistinu živjeti i raditi za Boga.

Prema onima koje je Krist odabrao za svoje radnike On je neumoljivo zahtjevan. Bogatom mladiću, kome se obradovao da će ga slijediti, rekao je: »Još ti jedno nedostaje: sve što imaš prodaj i razdaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dođi i idi za mnom!« (Lk 18, 22) Možda nigdje nije toliko opasnost od minimaliziranja kao u duhovnom staležu. A Krist traži maksimalno. Traži da se svega odrečemo, da sve razdamo onima za koje On želi da živimo, radimo, trpimo, umiremo. Pošto smo se odazvali i pošli njegovim putem, više ništa nije naše. Sve što imamo i sve što jesmo pripada drugima. »Hoće li tko zna mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom. Tko hoće svoj život spasiti, izgubit će ga, a tko izgubi svoj život radi mene i Evanđelja, spasiće ga« (Mk 8, 34—36). Mnoštvu koje je išlo za Kristom govori prilično oštrim tonom: »Dođe li tko k meni, a ne mrzi svog oca i majku, ženu i djecu, braću i sestre, pa i sam svoj život, ne može biti moj učenik. I tko ne nosi svoga križa i ne ide za mnom, ne može biti moj učenik!« (Lk 14, 25—27)

Sv. Matej u svom desetom poglavlju prenio je Kristove riječi upućene svim njegovim učenicima svih vjekova. One se odnose na duhovno siromaštvo i sadrže četiri bitna elementa:

a) Treba propovijedati slobodno, bez tendencije da se materijalno okoristi: »Besplatno primiste, besplatno dajte! Ne stječite zlata, ni srebra, ni štapa (Mt 10, 9—10). Sve se može sažeti u jednu poruku: da ne traže materijalne sigurnosti, da se prepuste providnosti.

b) Treba biti spreman na progonstvo: »Evo, šaljem vas kao ovce među vukove... čuvajte se ljudi... po svojim će vas sinagogama bičevati... Brat će brata predavati na smrt, i otac dijete... Svi će vas za-

mrziti zbog imena moga» (Mt 10, 16—22). Uza sve to treba propovijedati odvažno i smjelo. »Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo« (Mt 10, 28). Krist nas potiče da sve svoje pouzdanje stavljamo u Oca koji se brine za sve.

c) Treba biti spreman na diobu: »Ne mislite da sam došao mir donijeti na zemlju. Ne, nisam došao donijeti mir nego mač. Ta došao sam rastaviti... i neprijatelji čovjeku bit će domaći njegovi« (Mt 10, 34—36).

d) Treba se odreći svega: »Tko ljubi oca ili majku više nego mene, nije mene dostojan. Tko ljubi sina ili kćer više nego mene, nije mene dostojan... Tko nađe svoj život, izgubit će ga, a tko izgubi život poradi mene naći će ga« (Mt 10, 37—39).

Svojom zahtjevnosti Krist obuhvaća čitava čovjeka. Ništa mu ne ostavlja netaknuto. Traži od njega sve. Onda mu pogled okreće prema Ocu nebeskom, koji zna što je čovjeku potrebno i koji će providjeti da ne ostane bez životnih sredstava onaj koji je tražio najprije Kraljevstvo njegovo. On će mu vratiti stotruko sve ono čega se odrekao iz ljubavi prema Njemu.

Što je s onima koji su se dali zarobiti od bogatstva? — Četverostruki »jao« govori rječito (Lk 6, 24—26). Njihovu sudbinu najbolje je Krist oslikao u prisposobi o bogatašu i siromašnom Lazaru. Zašto je bogataš došao u pakao? Ta nikome nije ništa ukrao, nikoga nije ubio, upropastio. Bar se to ne spominje. Njegov je najteži grijeh bio u tome što se dao toliko zaslijeptiti bogatstvom da više nije ni vidio Lazara. Koncentrirao se na svoje odijevanje, na gozbe i zabave te je jednostavno previdio siromaha. Stvarnost koja se ponavlja kroz vjekove! Kad bi pojedinci u našim manjim ili većim zajednicama bili manje koncentrirani na sebe, na svoje radosti ili žalosti, mnogi bi duhovni siromasi našli i topao dom i dovoljno životne hrane da budu sretni. Parabola o farizeju i cariniku obrađuje isti problem, samo što se tu radi o navezanosti na duhovna dobra. Farizej je samodopadno uživao u svojoj kreposti, prezirao carinika i — otišao neopravdan (Lk 16, 19—31). Protivno od bogataša, siromah Lazar se našao u krilu Abrahamovu; carinik koji se udarao u prsa ode opravdan. Tako su se ispunile Kristove riječi: »Ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni« i »Ta ne dođoh zvati pravednike, nego grješnike« (Mt 9, 12—13).

Da bi otklonio napast na navezanost i samodopadnost u duhovnom pogledu, u odnosu prema sasma duhovnim dobrima, Krist preporučuje da se milostinja daje u skrovitosti, da čovjek moli u skrovitosti, da posti u skrovitosti (Mt 6, 1—4; 5—6; 16—18).

Samo duhom siromašni mogu prihvatiti Evanđelje: »Siromasima se propovijeda Evanđelje« (Mt 11, 5). Siromasi su pozvani na gozbu: »Domaćin reče sluzi: Izidi brzo na trgove gradske i ulice pa dovedi ovamo prosjake, sakate, slijepe i hrome... Izidi na putove i među ograde i prisili neka uđu... A kažem vam: nijedan od onih pozvanih neće okusiti moje večere« (Lk 14, 21—24). Ovdje su svi sakati, slijepi i hromi — duhovni siromasi, koje domaćin poziva na gozbu. Na tu gozbu treba misliti stalno. Treba skupljati blago tamo gdje ni moljac ne nagriza i gdje tat ne krade, jer gdje je naše blago, tu će nam biti i srce (Mt 6, 19—21). Gdje je predmet naše ljubavi, ondje će biti i naše biće. Čitav naš život mora biti borba za to neraspadljivo blago upravo zato što smo skloni da se zaustavimo na

prolaznom dobru kao onaj bogataš komu »urodi obilno zemlja, koji je smišljao kako će srušiti svoje male žitnice i podignuti veće. Tada će reći duši svojoj: ... počivaj, jedi, pij, uživaj. No Bog mu reče: Bezumniče! Već noćas duša će se tvoja zaiskati od Tebe!« (Lk 12 16—21) Ta naša borba za slobodu duha nadilazi naše sile. »Lakše je devi kroz iglene uši nego bogatašu u Kraljevstvo Božje« (Mt 19, 24). Samo potpomognuti milošću Božjom možemo nadvladati prirodenu težnju za posjedovanjem. To je sam Krist otvoreno rekao učenicima, koji su se na gornje riječi snebivali i govorili: »Tko se onda može spasiti?« Njegov je odgovor kristalno jasan: »Ljudima je to nemoguće, ali Bogu je sve moguće« (Mt 19, 25—26).

Ovo apostolsko pitanje koje odaje čuđenje i prikrivenu kontestaciju kroz sve vjekove ponavljaju svi njegovi učenici. Imamo različite verzije tog pitanja, no sve se mogu sažeti u jednu: »Tko uopće može ostvariti Kristovo — evanđeosko siromaštvo?« Neraspoloženje kojim se ponavlja to pitanje vodi čovjeka dotle da pokušava Kristovu nauku o siromaštvu protumačiti drukčije nego što ju je Krist naučavao i ostvarivao, blaže, pristupačnije, tako da i »običan čovjek« može shvatiti i prihvatiti.

No isto tako i Kristov odgovor odjekuje kroz vjekove: »Ljudima je to nemoguće, ali Bogu je sve moguće!« Drugim riječima: svaki njegov učenik, oslanjajući se na Milost Božju, prema svojim sposobnostima i okolnostima mora ići tim putem osiromašenja, razvlašćenja i oslobođenja. Svaki redovnik, prema mjeri Milosti, prema svojim konstitucijama i poslu koji obavlja mora ići putem potpunog osiromašenja. Koliko daleko dođe u nastojanju oko tog osiromašenja, koliko svoje srce isprazni od svega što nije Bog, ukoliko nije Bog i ukoliko ne vodi Bogu, toliko će u sebi nositi, posjedovati Boga, Kraljevstvo Božje.

Po čemu možemo biti moralno sigurni da je Kraljevstvo Božje u nama? Krist nam daje dva kriterija: slobodu od pohlepe i skupljanje neraspadljivog blaga. Vidjeli smo da je samo Bogu moguće da nas oslobodi od robovanja. On to i ostvaruje malo-pomalo. Naša je dužnost da se prepustimo Božjem vodstvu, da nas Vatra Božje ljubavi očisti od svega što nije On. Naše neraspadljivo blago sastoji se u djelima po kojima će nas Isus suditi. »Dođite blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo... Jer ogladnjev i dadoste mi jesti; ožednjev, i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol bijah, i zaogrnušte me; oboljev, i pohodiste me; u tamnici bijah, i dodoste k meni« (Mt 25, 34—36). Isus Krist se poistovjetio s gladnima i sa žednima — ne samo u materijalnom smislu, nego i u širem smislu sa svima onima kojima nešto treba da im život bude podnošljiviji, ljudskiji. U tom smislu svi smo mi jedni za druge oni gladni i žedni. Krist se poistovjetio sa strancima, sa svima onima koji se osjećaju strancima, jer nema bratskog srca koje bi ih primilo, zavoljelo. Krist se poistovjetio s golima, s onima koji su u materijalnoj, ali i moralnoj bijedi, koje treba zaodjenuti materijalnim, ali i duhovnim dobrima. Krist se poistovjetio s bolesnima u svakom pogledu. On je liječio i tijelo i dušu. I njegov učenik mora biti onaj koji vida rane bolesnima, jer ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni. Poistovjetio se, napokon, s onima u tamnici. Na Njemu je bio »Duh Gospodnji. On Ga posla proglasiti sužnjima oslobođenje... na slobodu pustiti potlačene« (Lk 4, 18). Njegov učenik ima isti zadatak. Moći će ga ostvariti toliko koliko je sam slobodan u svakom pogledu, koliko ga duh siromaštva oslobodi.

Svoju službu gladnima i žednima, strancima i golima, bolesnima i utamničenicima bolje ćemo shvatiti u svjetlu Kristovih riječi koje je Luka zapisao u 6. poglavlju: »Ljubite svoje neprijatelje, dobro činite svojim mrziteljima, blagoslivljajte one koji vas proklinju, molite za one koji vas zlostavljaju« (Lk 6, 27—28). Jer »Ako ljubite one koji vas ljube, kakvo li vam uzdarje... Ako dobro činite svojim dobročiniteljima, kakvo li vam uzdarje? Ako pozajmljujete samo onima od kojih se nadate dobiti, kakvo li vam uzdarje?... Nego, ljubite neprijatelje svoje. Činite dobro i pozajmljujte ne nadajući se odatle ničemu. I bit će vam plaća velika, i bit ćete sinovi Svevišnjega, jer je on dobrotiv i prema nezahvalnicima i prema opakima« (Lk 6, 32—35). Krist nas, dakle, poziva na ljubav koja se daje bez granica. Bog je ljubav koja se daje. Što netko više daje, a manje traži za sebe, to je više »sin Svevišnjega«, to je u duši sretniji, jer je blaženije davati nego primati.

Ta sreća i to blaženstvo nije samo konačna nagrada onima koji nesebično ljube. Oni već na ovoj zemlji uživaju blagodati Božjega Kraljevstva. Na Petrovo pitanje što će biti s njima koji su sve ostavili i pošli slijediti Isusa u nesebičnoj ljubavi, On odgovara: »Zaista, kažem vam, nema ga tko ostavi kuću, ili braću, ili sestre, ili majku, ili oca, ili polja poradi mene i poradi Evanđelja, a da ne bi sada, u ovom vremenu, s progonstvima, primio stotruko: kuće i braću, i sestre, i majku, i djecu, i polja — i u budućem vijeku život vječni« (Mk 10, 28—30).

TEOLOGIJA SIROMAŠTVA

Promatrajući Kristov siromašni život i razmišljajući nad evanđeoskom naukom o siromaštvu, teologija nastoji otkriti temeljne vrijednosti siromaštva, njegovu ulogu u ekonomiji spasenja. Gledajući lik osiromašenog, poniženog, prezrenog i poslušnog Krista sve do smrti na križu, pokušavajući ući u tajnu Kristova poništenja, onog poznatog pojma kenosis, otkriva povezanost između propasti i bogatstva, između spasenja i siromaštva. U korijenu grijeha i propasti leži pohlepa za posjedovanjem onoga što čovjeku nije bilo namijenjeno. Odvraćajući svoje oči od Boga, dao se zavesti i zasljepiti od stvorenoga, posumnjao je da ga Božja ljubav može usrećiti, izgubio je pouzdanje u put kojim ga Bog vodi, postao je nepovjerljiv i neposlušan. Htio je sâm svojim silama postati sretan kao Bog, htio je na silu oteti Bogu ono što mu je Bog namjeravao dati ukoliko bude imao povjerenje u Boga kao dijete u svoga Oca, kao stvorenje u svoga Stvoritelja.

Onaj crv koji je upropastio prvog čovjeka živi u svakom čovjeku i želi ga upropastiti. Čovjek želi imati, jer se želi osigurati za budućnost, ne pouzdavajući se u Boga, nego u stvorenja. Čovjek želi imati jer zna da bogatstvo donosi ugled, čast, slavu. Želi imati jer bogatstvo osigurava neovisnost, gospodarenje nad drugima, moć. Naglašujemo da se radi o bogatstvu pod svim aspektima. Na najrazličitje načine mi svoja bogatstva upotrebljavamo ne za Boga, niti za druge, nego za sebe.

Isus Krist nije tražio sigurnost, odbijao je sve časti, bio je savršeno ovisan o Očevoj Volji, odbacivao je svaki znak svoje moći. Išao je obratnim putem od onoga kojim je krenuo prvi čovjek. S najvećim radikaliz-

mom! Odrekao se najprije svojih božanskih prerogativa, odrekao se svega što čovjeka čini uglednim, časnim, utjecajnim. Prihvatio je život sluge, malenog čovjeka, koji trpi od drugih. Njegova želja da se liši svega bila je bezgranična, zato Ga je dovela do sramotne smrti na križu. Volja Očeva bila je jedino mjerilo njegova života i njegova djelovanja. Nije htio ništa posjedovati da bi bio ovisan o Ocu i da bi mu bio poslušan, pa i onda kad Otac traži od njega da ide u okrutnu smrt. Kao što u korijenu grijeha i propasti leži pohlepa, tako u korijenu spasenja i svetosti leži osiromašenje, oslobođenje od svake zarobljenosti stvorenjima. Priklanjanje stvorenju udaljuje čovjeka od Stvoritelja, odricanje svega u duhu siromaštva približava čovjeka Bogu i povezuje ga s Bogom u trajno prijateljstvo.

»Primjer sam vam dao, da i vi činite kao što sam ja činio« (Iv 13, 15). Krist traži od svojih učenika da se odreknu posjedovanja stvari, ne zato što bi stvari u sebi bile zle, nego zbog toga što se čovjek zbog pohlepe dade zarobiti od stvorenja, što se njegovo srce doslovno udavi u posjedovanju. Time se onesposobljuje za predanje Ocu, upada u nemogućnost da ljubi, jer ljubiti može samo onaj koji je slobodan. Samo se slobodan čovjek može dati drugome u ljubavi. Samo slobodan čovjek u duhu siromaštva može ljubiti Boga kao svoje najveće i jedino bogatstvo.

Kristov učenik je ud Mističnog Tijela Kristova i kao takav mora se truditi da se na njemu ponovi Kristovo lišenje svega sve do smrti, do smrti na njegovu životnom križu. Mora imati pred očima svoju temeljnu životnu kondiciju da je stvoren iz ničega, da ništa po sebi nema, a sve što ima i što jest dar je Božje ljubavi, mora se priznati malenim, ograničenim bićem. No kao Božje stvorenje, kao dijete Oca nebeskoga mora sve svoje pouzdanje staviti u Providnost koja sve vodi s ljubavlju. Kao vlasnik zemaljskih dobara mora ih shvatiti samo kao sredstva da preko njih dokaže svoju ljubav prema Bogu i bratu čovjeku.

Duh siromaštva možemo shvatiti samo ako ga promatramo u svjetlu »ludosti križa«. Kao što ne možemo ljudskim razumom protumačiti ludost križa, tako isto ne možemo razumjeti ni ludost dragovoljno prihvaćenog siromaštva. Samo je ljubav jača od totalnog osiromašenja i smrti. Zato samo u svjetlu i snazi Duha svetoga možemo shvatiti ovo temeljno raspoloženje Krista i njegova vjernog učenika.

Kako uskladiti težnju ljudske naravi da posjeduje i Milosti koja čovjeka želi potpuno osiromašiti s poznatom izrekom da Milost ne razara narav, nego je usavršuje? Prilijepljenost na prolazna dobra čovjeka iznutra dijeli, razjedinjuje, razara, jer ga dobra vuku svako na svoju stranu. Vežući se uz prolazna dobra, čovjek postaje nestalan, promjenljiv, loman, jer se vezao uz dobra koja su po sebi nestalna, promjenljiva i lomna. Otvarajući se Milosti, čovjek sebe i sve svoje moći, sva svoja naravna bogatstva usredotočuje na neprolazni Cilj, na bogatstvo koje moljac ne grize i tat ne krade. Kad je tako čvrsto povezan uz Najveće dobro, nijedno ga prolazno dobro ne može osakatiti, odvratiti od Cilja, jer je u njemu ljubav jača od sebičnosti. Tako čovjek prihvaćanjem siromaštva postaje više svoj, cjelovit, jedinstven, autentičan, postaje vjernija slika Dobrote Božje, prema kojoj je i stvoren.

U duhovnom napretku čovjeka prema Bogu duh siromaštva je apsolutno potreban i bez njega nema nikakva napretka. Uobičajena je slika

bogataša kao putnika s velikom prtljagom koja mu smeta da se ne može kretati ili se kreće vrlo sporo. Siromah, naprotiv, sliči putniku koji nema nikakva opterećenja i zato je vrlo pokretljiv i brzo stiže do cilja.

Zaključimo s jednom usporedbom: u grijehu i propasti prvog čovjeka stvoreno dobro odigralo je ključnu ulogu: »Vidje žena da je stablo dobro za jelo, za oči zamamljivo, a za mudrost poželjno: ubere ploda njegova i pojede« (Post 3, 6). U spasenju čovječanstva isto je tako stvoreno dobro odigralo ključnu ulogu: »Reče Juda: »Što ćete mi dati i ja ću vam ga predati. A oni mu odmjeriše trideset srebrnika« (Mt 26, 15). Pohlepa je Krista poslala u smrt, koju je On primio s ljubavlju i tako spasio svijet.

REDOVNIČKO SIROMAŠTVO — KRISTOV ZNAK NAŠEM DRUŠTVU

U ovom predavanju trebalo bi pokazati kako siromaštvo kao Kristov znak može biti vidljiv i čitljiv na poseban način kod onih kojih je zvanje slijediti siromašna Krista. Pokušala sam tražiti odgovore, ali sam našla nova pitanja, koja su mi još više otežala pristup ovom predmetu.

Danas je vrlo teško reći što znači biti redovnički siromašan u društvu i vremenu koje karakterizira stalan porast materijalnih dobara i težnja k neograničenoj i nekontroliranoj potrošnji tih dobara. Očito je da redovnik i redovnička zajednica ne mogu temeljiti svoj život na neposjedovanju ako se žele uključiti životom i radom u tokove takvog društva. Inače, u protivnom slučaju, osjetit će se redovnik snažnije nego ikad bačen izvan tokova društva kojem bi trebao biti znak.

I koliko uopće može biti znak siromašna Krista onaj tko dolazi iz društva osiguranih, društva u koje spadaju i redovnici? Oni ne poznaju tjeskobnu brigu za stan, hranu i ne poznaju potpunu ovisnost o zaposlenju. To su, međutim, sve problemi koji i te kako tište ljude iz naše najbliže okolice. Kako onda tim istim ljudima biti znak?

Nametnulo mi se još jedno pitanje: da li je s obzirom na sve to i s obzirom na to da je dragovoljno izabrano, redovničko siromaštvo uopće pravo siromaštvo? Dragovoljno siromaštvo, naime, kad bi se manifestiralo kao krajnja bijeda i oskudica, nije tako mučno kao siromaštvo koje prilike nametnu. Onaj tko dragovoljno izabire siromaštvo ima u načelu i moć da ga se oslobodi, ako ushtjedne, iznutra je slobodan prema siromaštvu. A siromah silom prilika ostaje zatočenik svoga siromaštva tijelom i dušom jer ga se ne može osloboditi. S druge pak strane, redovničko siromaštvo se ne može tako usko shvatiti ni izjednačiti sa siromaštvom najbjeđenijih.

Veoma teško je biti siromašan u duhu i siromah pred Bogom usred relativnog obilja materijalnih dobara, a još je teže od upotrebe tih dobara i uopće stava prema njima učiniti znak i »vjernicima i nevjernicima«.¹

Crkva, međutim, upravo danas, često i sa žarom, potiče redovnike da »brižljivo njeguju siromaštvo«, koje se u naše vrijeme »osobito cijeni«.² Papa ih upozorava da ih baš u pogledu siromaštva naši suvremenici stavljaju »s posebnom upornošću pred neizbježiva pitanja«.³

¹ LG, 46

² PC, 13

³ ET, 16

Redovničko siromaštvo moguće je promatrati u širokom kontekstu evanđeoskog siromaštva, a isto se tako ni znakovitost redovničkog siromaštva ne može izdvojiti iz konteksta onoga što redovništvo znači u Crkvi i za Crkvu. Podsjetimo se što Sabor kaže o tome:

»Budući da Božji narod nema ovdje stalnoga grada, nego traži budući, to redovnički stalež, koji svoje sljedbenike više izbavlja od zemaljskih briga, bolje pokazuje svim vjernicima već i na ovom svijetu prisutna nebeska dobra i bolje svjedoči o novom i vječnom životu koji je stečen po Kristovu otkupljenju, a navješćuje i buduće uskrsnuće i slavu nebeskog Kraljevstva... na poseban pak način pokazuje uzvišenost Božjeg kraljevstva nad svim zemaljskim stvarima i njihovim najvećim potrebama.«⁴

Govoreći o redovničkom siromaštvu, moramo imati na umu da postoji odstupanje između »evanđeoskog siromaštva« »življenog u redovničkom životu i onoga o kojem nam govori Evanđelje. Jednako tako treba imati na umu da je ono što zovemo redovničkim siromaštvom vrlo često različito od onoga što zovemo socijalnim siromaštvom, makar redovničko siromaštvo ne može biti življeno bez odnosa s ovim.

Kad se govori o evanđeoskom siromaštvu, onda se prije svega radi o njegovu značenju. Ono ZNAČI nešto, upućuje na nešto, a nije ideal samo po sebi. Ono je siromaštvo »poradi nasljedovanja Krista... učestvovanje u Kristovu siromaštvu, po kojem smo svi mi obogaćeni.«⁵

A ipak, redovničko se siromaštvo dugo shvaćalo u drugom svjetlu.

Pravno shvaćanje redovničkog siromaštva

Redovničko siromaštvo nije se shvaćalo polazeći od Krista i evanđeoskog radikalizma, nego polazeći od prava i zakona. Sadržaj tog siromaštva bio je odbijanje prava na posjedovanje i slobodno raspolaganje materijalnim dobrima. Kad bi se postavilo pitanje zašto netko griješi protiv zavjeta siromaštva kad se okružuje mnoštvom suvišnih i skupih stvari, odgovaralo bi se: zato što zakon, što pravo izričito propisuje da stvari redovnika budu prilagođene zavjetu siromaštva i jer bi se ljudi iz svijeta skandalizirali. Bit redovničkog siromaštva ograničavala se na traženje dopuštenja i zavisnosti od poglavara.⁶ Tako se rastavljalo materijalno siromaštvo i siromaštvo u duhu pa se izlazilo iz cjelovitog evanđeoskog radikalizma. Gubio se temeljni smisao siromaštva: siromaštvo zbog nasljedovanja Krista, siromaštvo za druge. Sabor reagira diskretno protiv pravnog shvaćanja siromaštva, naglašavajući potrebu stvarnog siromaštva i siromaštva u duhu koje omogućuje redovniku da pokaže kako je on čovjek koji ima svoje blago u nebu.⁷

Pravno shvaćanje dovodilo je do toga da gotovo nestane razlika između onih koji osobno posjeduju dobra i onih koji ih osobno ne posjeduju, ali im zajednica, koja ekonomski stoji dobro, priuštava i više od

⁴ LG, 44

⁵ PC, 13

⁶ Böckmann A, Que signifie la »pauvreté religieuse« dans les sociétés de bien-être et dans le Tiers Monde réelement »pauvre«?, Concilium 97, str. 56.

⁷ PC, 13.

potrebnog. Za neke je zavisnost od poglavara način da spase osobno siromaštvo (zavisnost) ili je to pak način koji onemogućuje redovniku da stekne svoj mali kapital koji bi ga prestao činiti zavisnim. Tako se događa da redovnik, imajući sve, živi u zabludi da je evanđeoski siromašan.

Siromaštvo radi nasljedovanja Krista

No siromaštvo učenika, onih koji su ostavili sve zbog nasljedovanja Krista, pojavljuje se u novozavjetnim tekstovima u drugom svjetlu. Isus je govorio svojim o opasnostima bogatstva, o izboru između Boga i novca, o potrebi da ostavi sve onaj tko želi njega nasljedovati. Međutim, stvarno siromaštvo produbljuje se u stavu siromaštva pred Bogom i zahvaća sva područja života i cjelokupno područje posjedovanja, a ne samo ono materijalnih dobara. Isus traži od svojih unutarne odreknuće od materijalnih dobara bilo da ih posjeduju ili su ih lišeni, da bi mogli željkovati i primiti istinska bogatstva, tj. Kraljevstvo Božje i njegovu pravednost, čemu će se sve ostalo dodati.⁸ Onaj tko ima svoje »bogatstvo« i svoju »utjehu« nije kadar otvoriti se Božjem daru, darovanom u Kristu. Siromah je onaj tko osjeća da mu je Bog potreban, da su mu drugi potrebni. On je čovjek lišen varljive farizejske samodostatnosti koja se uzda u vlastitu pravednost. Osjećajem oskudice i slabosti siromasi su kao djeca kojoj pripada Kraljevstvo Božje.⁹

Učenici su siromašni pred Bogom. Imali su prilike upoznati svoju »sigurnost« i svoju »snagu«. Svi su ostavili Isusa u odsudnom času, jedan ga je izdao, a drugi zaniijekao. To je bilo nakon što su ostavili sva svoja materijalna dobra da bi im život postao nasljedovanje Isusa. Međutim, oni su morali postati prazni iznutra, morali su se razvlastiti iznutra od svega što je bilo njihovo i na čemu su temeljili ili mislili da mogu utemeljiti svoj život i svoju budućnost. Tada im je moglo zasiniti pred očima što je blago zbog kojeg se s ve ostavlja.

Evandeosko odricanje od posjedovanja javlja se kao posljedica otkrića Kraljevstva Božjeg kao najveće vrijednosti. Kad Krist zahvati u nečiji život, kad »zgrabi« nekoga, bilo da to čovjeku izgleda iznenadnim ili se to otkrivalo u jednom mukotrpnom procesu, čovjek tada reagira poput onoga koji je iznenada našao blago u njivi ili poput trgovca koji nalazi skupocjeni biser. Oni cijenom svekolikog imanja plaćaju onu njivu i onaj biser.¹⁰ Dakle, ne radi se o tom da se za takvo blago mora sve prodati, no dolazi samo po sebi da se netko tko otkrije takvu vrijednost liši svega da bi je postigao jer ona, po njegovu sudu, nadmašuje vrijednošću sve što on ima.

U paraboli o njivi s blagom stoji: čovjek ode *sav radostan* prodati sve što ima da bi kupio onu njivu. Kad radost pred otkrićem zgrabi čovjeka, sve drugo pada u sjenu, sva dobra — a da ne budu nijekana i prezirana, svi osobni odnosi gube ili poprimaju čvrstoću u odnosu prema onome što postaje temeljni sadržaj života. U tom smislu možemo pojmiti što se do-

⁸ Usp. Mt 6, 24. 33 i 13. 22.

⁹ Usp. Lk 18, 9—17.

¹⁰ Usp. Mt 13, 44—46.

godilo u duši učenika te su mogli ostaviti oca, mreže, lađu, carinarnicu i prijatelje, da bi nasljedovali Isusa. Što se događa u duši čovjeka kad osiromaši od vlastite sigurnosti i snage, daje naslutiti slučaj Petra, koji, oplakavši izdaju, postaje spreman slijediti Krista do u smrt, spreman da ga vode i onamo kamo ne bi htio.¹¹

Pavlova radost kojom je protkana poslanica Filipljanima, radost je čovjeka koji našao blago, odnosno radost koja u Kristu, umrlom i uskrsnom, nalazi svoje vrelo i svoj razlog opstojanja. Kad je Krist zahvatio u njegov život, on se do dna promijenio. Postalo mu je nevrijedno sve njegovo dotadašnje bogatstvo i svi razlozi njegova ponosa: privilegije koje ima zbog rođenja, odgoja, njegove religiozne i moralne kvalitete. Nakon 30 i više godina života sve to za njega gubi vrijednost, sve to ostavlja u spremnosti da slijedi Krista na putu njegovih patnji, do u smrt. Njegov život dalje jest stalan napor bez odmora, hod naprijed. Krist ga je, istina, »zgrabio«, ali ne još sasvim, još nije postao savršen. On se mora kroz mnoge nevolje i borbe probijati do novog čovjeka u sebi. U mucu mora postizati puninu života na koji nas je Krist pozvao.¹² Jednostavno rečeno: mora se svaki dan razvlašćivati od sebe samoga.

Za redovnika se nasljedovanje Krista ukorjenjuje u jednom iskustvu analognom onom apostola Pavla, pa radilo se o iskustvu doživljenom iznenada ili o onom koje se otkriva polako. U korijenu svakog autentičnog nasljedovanja Krista, svjesnog sama sebe, nalazi se motivacija z b o g Krista, a ne z a nešto drugo. Postaje se redovnik z b o g nasljedovanja Krista, a ono z a dolazi poslije, nužno i neodoljivo, u svjetlu onoga zbog kao njegov evanđeoski plod.¹³

Radikalna odluka da ostavi sve, koju redovnik živi i kuša živjeti svaki dan, razmjerna je onom što je našao i radosti otkrića. To što se teško odričemo onog što je naše ili se odričemo bez radosti, znači da nismo našli blago.

Redovničko siromaštvo izabrano zbog nasljedovanja Krista postaje siromaštvo za druge. Kao Kristovo! Inače nije smisleno, niti bilo kome razumljivo. Kakve će vanjske oblike poprimiti, zavisi od prilika i vremena. Ukorijenjenost redovničkog siromaštva, o kakvoj je riječ, dopušta da se relativiziraju vanjske forme. Čak i u novozavjetnim tekstovima postoji u tom pogledu velika raznolikost, pa i u izrazima. Ono što Krist traži od svojih kad ih šalje u misije shvatljivo je samo u smislu simboličnih proročkih gesta. U Markovoj verziji slanja učenika u misije kaže im se da na put ne nose ništa osim štapa i sandala. Međutim, u vrijeme progona, Luka će preporučiti da se opskrbe i torbom, i mačem, i novcem. Pavao očituje svoje siromaštvo na taj način što zarađuje za život vlastitim rukama. On čak ima i misionarski budžet, iz kojeg pomaže potrebne.¹⁴ No, u svakom slučaju dade se vidjeti da oni koji nasljeduju Krista i koji su mu svjedoci ne bi trebali vući za sobom tešku »prtljagu«. Siromaštvo, bilo kako izraženo, čini ih vjerodostojnim svjedocima.

¹¹ Usp. Iv 21, 18.

¹² Usp. Fil 3, 4—15.

¹³ Tillard J. M. R, Il y a charisme et charisme, str. 44—57.

¹⁴ Usp. 6, 8, 1 Kor 9, 18, 2 Kor 11, 9 itd.

Vrhunsko blago, koje je Kraljevstvo, ne dopušta životu kršćanina da postane kompromis između Boga i novca. Isus je do kraja zahtjevan. Nema kod njega ništa fakultativno. Ako je bogatstvo zapreka da se čovjek otvori daru Božjem, darovanom u Kristu, treba da ga se odreče, da bi taj dar primio. To vrijedi za svakoga. Nema za jedne puta zapovijedi, a za druge puta savjeta. Čin sadržan u »nasljedovati Isusa« samo je zajednički poziv na mesijanski život. Tako govore i tekstovi o pozivu bogatog mladića i kontekst Novog zavjeta. U Matejevoj verziji poziva bogatog mladića, a dotadašnjim zapovijedima dodan je novi zakon ljubavi, koji treba da ravna svim činima čovjeka. Ispuniti taj novi zakon koji je Krist donio i proglasio znači biti savršen. A poziv na savršenost upućen je svima koji se trude nasljedovati Krista da bi bili spašeni.

Redovničko siromaštvo pojavljuje se kao oblik izvršavanja tog zahtjeva u najraznolikijim mogućnostima. Evanđelje zahtijeva od svakoga tko shvati vrijednost Kraljevstva Božjeg da bude spreman na korjenite odluke kad jedinstvo srca i života s obzirom na tu stvarnost, bude dovedeno u pitanje. To što se zahtijeva od svih u određenim prilikama može za neke, zahvaćene čvršće pozivom na davanje Kraljevstvu, postati predmet slobodnog izbora, na kojem će oni stalno temeljiti svoj život. Osobno opredjeljenje za Krista ima tu odlučujuću ulogu.¹⁵ Pripadnost Kristu i život u njemu shvaća se kao obveza da se taj život čuva i njeguje kao najveća vrijednost i da se zbog njega danomice otklanjaju sve zapreke koje ga ugrožavaju. Radi se, jednostavno, o koraku koji se stalno poduzima u suočavanju s nađenim blagom. Jedni kršćani tako prihvaćaju korjenite mjere kad to bude potrebno, a drugi od radikalnog stava prave izbor slobodne volje pa se cijelim životom stavljaju u stav odlikovan radikalizmom kao trajnom životnom normom i praksom. Oko Isusa nalazimo od početka skupinu ljudi kojima je stil života u znaku: ostaviti sve zbog nasljedovanja Krista, ostaviti zbog opasnosti podvajanja srca i staviti se u položaj koji izmiče takvoj opasnosti.¹⁶ Siromasi su oni koji sve očekuju od Boga i koji životom pokazuju da sadašnje patnje i nevolje možemo nadvladati preoblikujući ih u želju za jednom potpuno drukčijom stvarnosti.¹⁷ Inače, onaj tko izabire život u siromaštvu zbog nasljedovanja Krista zna da siromaštvo nije vrijednost po sebi, kao što ni bogatstvo nije po sebi zlo. On izabire siromaštvo kao slobodu, kao ono što oslobađa od svega čim se čovjek osjeća sputan, od svega što mu onemogućuje i prijeći ga da se uzdigne do veličine života koji ga samog nadmašuje.

Siromaštvo kao uvjet svakog kršćanskog obraćenja pojavljuje se kao izraz napetosti između čovjeku bliskoga svijeta, kojem se ne bi smio prilagođavati, i Kraljevstva Božjega, koje je došlo, ali još nije tu. Od napetosti između svoje ljudske uvjetovanosti i težnje k potpunom predanju Kraljevstvu redovnik čini zakon svoga djelovanja. Inače, često ne živi siromašnije nego većina njegove neredovničke subraće, a u odnosu prema

¹⁵ Tillard J. M. R. *La pauvreté religieuse*, Nouvelle revue theol. str. 910. i d.

¹⁶ Rupčić Lj, *Biblijski temelji redovništva*, Za bolje svjedočenje Evanđelja, str. 29—30.

¹⁷ Ledure Y, *Pour une pauvreté religieuse au service des pauvres*, Vie consacrée br2/1973/, str. 101—102.

onima koji su iskusili razne vidove oskudice i bijede spada u društvo privilegiranih. Zbog toga se redovničko siromaštvo ne može shvatiti »dualistički«, kao anti-bogatstvo. Ono nije u prvom redu negativnost, tj. ne-posjedovanje. Danas se, čini se izrazitije nego prije, redovničko siromaštvo pojavljuje kao »operativni« pojam, siromaštvo za druge, a ne toliko kao asketski pojam, tj. kao ono što bi njegovalo osobno savršenstvo redovnika.¹⁸ Ono je znakovito po uzimanju udjela u životu siromaha i obična čovjeka, po ulaženju u tegobu svakidašnjice i otuđenost suvremenog društva. Življeno u zajedničkom životu, potvrda je međuljudskih odnosa koji se ne podlažu zakonu profita, bogaćenja, tjeskobne brige za tijelo i odijelo; ono je izraz stvarnosti da su svi ljudi pred Bogom jednaki i vrijedni po onome što nose u sebi, a ne po onome čime se okružuju. Odricanje od posjedovanja i gomilanja materijalnih dobara, koje je uvijek karakteriziralo redovničko siromaštvo, pojavljuje se kao naličje bitne stvarnosti: kao svjedočanstvo da sve ono za čim ljudi teže, često uz nečovječne napore, nije glavno dobro uza svu vrijednost koju ima. Ovdje treba dodati da bi bilo obično samozavaravanje misliti kako je dovoljno siromaštvo u duhu i stav nenavezanosti na ono što se posjeduje. Da bi siromaštvo bilo znak, treba da bude očitovano i nazvan i vidljivo po onome što redovnik posjeduje i po odricanju od onoga što bi inače mogao i imao pravo posjedovati. Redovnik bi trebao ići dalje od onoga što traži zakon. Redovničko (ne)posjedovanje ima svoje granice i treba da ih ima, iako ih nije lako odrediti. Pogotovu se to ne može učiniti jednom zauvijek, niti danas za sutra. Redovnik se postavlja u odnosu prema njima stalno pozoran zahtjevu evanđelja.

Poziv: prodaj sve, ostavi sve i slijedi me, nije upućen pojedincu samo u času kad stvara odluku da li će nasljedovati Krista. To je stalan poziv i pojedincu i zajednici, poziv na koji treba na svoj način odgovarati svaki dan i u svako vrijeme. Redovničko siromaštvo je bitno darežljivo siromaštvo. I danas je njegov strukturalni zakon: siromaštvo za druge. Nije li to, našim se suvremenikima neće pokazati ni kao smislen, niti će im bilo što značiti, niti će moći išta iz njega »pročitati«.

Redovničko siromaštvo — znak Kristov

Redovničko siromaštvo imalo bi biti u prvom redu znak Kraljevstva, znak stvarnosti s čijom se vrijednosti ne može ništa drugo usporediti: ni materijalna dobra koja se gomilaju iz dana u dan, ni bogatstva pod kojima čovjek ostaje loman, ni znanje i moć, koji dovode današnjeg čovjeka u iskušenje da u sebi vidi boga-tvorca svoga svijeta. Svojim odnosom prema sadašnjem svijetu i njegovu napretku redovnik je pozvan da svjedoči za bogatstvo i mudrost koja izmiče moćnicima ovoga svijeta.

Kraljevstvo Božje je došlo među ljude, ali prispodobе o njemu daju nazreti da između nastupa Kraljevstva i vremena kad će se ono dogoditi u punini, postoji »međuvrijeme«, tj. vrijeme svjedočenja. Sabor upozorava da iščekivanje Kraljevstva Božjeg treba da

»u svim vjernicima razbudi brigu za izgradnju ove zemlje gdje raste ono tijelo nove ljudske obitelji koje već može pružiti neku sliku novoga svijeta«.

¹⁸ *Isti*, cit. dj. str. 108.

Iako su ljudski napredak i porast Kraljevstva na zemlji različite stvarnosti, »ipak je ljudski napredak, ukoliko može pridonositi boljem uređenju ljudskog društva, od velike važnosti za Božje Kraljevstvo«. ¹⁹

Čovjek radom izgrađuje svijet i tako stvara napredak koji može pridonijeti porastu Kraljevstva. Napredak, koji je veliko dobro za čovjeka, u isto vrijeme nosi u sebi i veliku opasnost: otuđenja svih oblika i vrsta čije smo žrtve svi pomalo. Redovnik je kao i svatko drugi dužan opskrbiti život vlastitim radom i danas će upravo radom očitovati svoje siromaštvo. Ali on ne radi u prvom redu i jedino da bi mogao trošiti. On je pozvan da radeći probudi u ljudima zanimanje za Kraljevstvo Božje, koje ne zanima mnoge ljude zato što nisu shvatili da ono znači za njih ispunjenje njihovih težnji i nastojanja u najboljem smislu te riječi. Ljudi ga ne mogu, istina, ostvariti sami. Ono je dar, ali ne bez veze s razvojem.

Redovnik je pozvan da svjedoči za čovječan smisao rada. Njegov ga poziv stavlja na vrhunac kršćanske savjesti

»da bude ljudima upozorenje da je pravi potpuni njihov napredak u tome da odgovore svom pozivu i da kao sinovi Božji sudjeluju u životu Boga živoga, oca svih ljudi«. ²⁰

Rad kojim čovjek preobražava svijet, izrađuje samoga čovjeka, a od svijeta čini živo posredništvo između Boga i svih. Odnosom prema svijetu, koji i on oblikuje svojim radom, te odnosom prema dobiti koju rad donosi, redovnik će pokazati očekuje li ili ne očekuje jednu stvarnost u kojoj će svi ljudi istinski ući u posjed stvari. Po svom siromaštvu redovnik pokazuje da u posjed stvari čovjek ulazi kad ih ne želi privući sebi i u njima uživati sam. ²¹

Ovdje bih spomenula samo jednu opasnost koju donosi redovniku novcem nagrađeni rad, opasnost kojoj, čini se, baš redovnik teško izmiče. To je na individualnom planu traženje posebnih privilegija zbog obavljanja novcem nagrađenog rada, a na planu zajednice povodenje za duhom unosnosti, koji teži stjecanju buržoaske sigurnosti. To već nije osobito »znakovito«.

Siromaštvo će se pokazivati kao znak Kristov i po mjestu zauzetosti redovnika. Ako je siromašni Krist došao da odgovori u prvom redu »zapoimanju (siromaha) te povlaštene djece Božje« ²², onda će i prisutnost redovnika među siromasima biti znak Kristov. Kad kažem »siromasi«, ne mislim samo na materijalno siromaštvo, iako je ono najvidljivije i najdodirljivije i zadire do dna našega bića. Siromaštvo je i usamljenost odbačenog djeteta, starca, čovjeka izgubljenog u anonimnoj masi; siromaštvo je i bolest, neuspjesi svake vrste itd.

Zato, čini se, nije bez važnosti kako se orijentira u svom djelovanju pojedinac i redovnička zajednica: da li na područja koja donose bez većih teškoća materijalnu dobit, veću od one koja je potrebna za normalan život i apostolat zajednice, ili na područja gdje se traži više odricanja, a materijalna dobit je simbolična ili nikakva. Pitanje je kakav duh vodi dotičnu redovničku zajednicu i pojedinca. Kod nas se većina redovničkih

¹⁹ GS, 39.

²⁰ ET, 19.

²¹ GS, 37.

²² ET, 17.

zajednica preorijentirala u djelovanju nakon rata, ali one i danas traže svoje mjesto na ovom komadiću zemlje. Kako će se usmjeriti, zavisi umnogome i od duha siromaštva koji imaju ili nemaju. Sve to traži od pojedinca veliko unutarnje bogatstvo, koje će mu nalagati da podloži vlastiti ukus u izboru angažmana stvarnim potrebama.²³ A ući u život siromaha bilo koje vrste znači donijeti im već nešto od Kraljevstva, uprisutniti Kraljevstvo Božje.

Redovničko siromaštvo očitovat će se u jednom u biti kršćanskom gestu: u solidarnosti s onima koje ne možemo nazvati siromasima u strogom smislu riječi, tj. s običnim ljudima iz svoje sredine. I Krist se nesebično brinuo za svakodnevne potrebe ljudi s kojima je živio. U ovom društvu mi živimo u vrijeme samodoprinosu za putove, za bolnice, škole, vrtiće itd. Sudjelovanje redovnika u takvim akcijama svjedočanstvo je ljudima da je njihovo djelovanje i njihov život za druge. Odričući se dijela onoga što je stekao svojim radom i često u korist nečega čime se neće sam koristiti, redovnik pokazuje kako se postaje posjednik stvari: dajući bez naknade.

Redovničko siromaštvo nalazi svoj izraz u zajedničkom učešću i podjeli svih dobara među braćom i sestrama. Tako izraženo siromaštvo znak je ljudima da je moguće stvoriti evanđeosko bratstvo u kojem nema Lazara koji bi želio bogataševih mrvica i ostajao bez njih. Oni koji su nasljeđovali Isusa trudili su se već na početku da stvore zajednicu u kojoj bi svatko imao sve potrebno. Luka nam je zabilježio, možda previše idealizirano, u službi ideala ljubavi, kako su članovi prve zajednice sve dijelili međusobno. Bogati su prodavali kuće i zemlje u korist siromaha.²⁴ U zajedništvu dobara i u siromaštvu bilo je moguće stvoriti zajednicu oko proslavljenog Krista čak i preko granica lokalne crkve. Sjetimo se Pavlove kolekte! Život prve zajednice ostao je do danas nostalgija i praksa Crkve, istodobno.

Danas, kad je svatko okrenut sebi i uskom krugu onih najbližih za koje radi, ljudima je teško shvatiti kako netko može raditi, a ne primati plaću i kako netko drugi može dati svoju plaću da je svi troše. A to je baš svjedočanstvo ljudima da su bogatstva kojima nas Bog napunja drugoga reda od onih koja svijet nudi. Bratsko učešće u podjeli svega svjedoči za duhovnu povezanost kakvoj idu i kojoj će doći svi ljudi na kraju vremenâ kad će sve biti zajedničko među sinovima jednoga oca. Dijeliti svoja dobra s drugima znači svjedočiti o promjeni svijeta po ljubavi. Redovnički život, gledan u tom svjetlu, pojavljuje se kao manifestirajuće bratstvo otkupljenih u dugoj povijesti Crkve, počevši od Jeruzalema do danas. Materijalno razvlašćivanje potiče, izražava i uvjetuje razvlašćivanje sama sebe, bez kojega svaka ljubav ostaje prazna riječ i bez kojega nije moguće stvoriti zajednicu — bratstvo. Koliko se netko isprazni iznutra od sama sebe, od svojih egoizama, od težnje da posjeduje stvari i ljude, samo toliko bit će sposoban primiti Boga i druge u sebe i samo toliko moći će dati sebe i Boga drugima. A biti siromašan znači i primati i davati, živjeti stalnu izmjenu između svih i sa svima. Bez toga nije moguće formirati zajednicu oko Krista kao svoga centra.²⁵

²³ *Ledure Y*, cit. dj. str. 108.

²⁴ *Usp. Dj 2, 44 i 4. 34.*

²⁵ *Böckmann A*, cit. dj. str. 62—63.

Redovničko siromaštvo pojavljuje se kao znak nade i izraz optimizma lišenog tjeskobne brige za sutra. Ono omogućuje redovniku da gaji duh pokretljivosti i otvorenosti s obzirom na budućnost, da prihvati rizik u traženju novih putova, da ima hrabrosti staviti se u pitanje s povjerenjem da nas Gospodin prati na našem putu putnika. Često se događa da baš i ne posjedujemo Bog zna što s obzirom na materijalna dobra i da ne trčimo za njihovim gomilanjem, ali se borimo, i s kakvim li žarom(!), za neka bogatstva, stavove, ideje, ustaljene forme kao za nešto zauvijek vrijedno, a što našim suvremenicima ne može više ništa reći. Zar to zbilja nije borba posjednika, samozadovoljnih i samodopadnih u onom što je njihovo, borba posjednika koji strahuju da im lopovi ne provale u kuće i žitnice i unište njihovu sigurnost? Možemo li reći da smo s povjerenjem, otvoreno i bez straha primali i mogli primiti pokušaje, recimo, nekog odgojitelja, katehete ili profesora itd., koji su pokušali dirnuti u ta bogatstva? Ne bi li redovnici baš po svojoj nenavezanosti na ono što je uvjetovano vremenom i mjestom mogli biti ljudima znak da smo uistinu prolaznici na ovoj zemlji, ljudi koji na zemlji ne grade svoja kraljevstva, nego oni koji imaju blago drugdje? Redovničko siromaštvo trebalo bi da na poseban način izražava siromaštvo Crkve-putnice, tj. nenavezanost Crkve na sva bogatstva jednoga vremena koja je koče u njezinu hodu naprijed. A naše vrijeme treba ljude siromašne, ne po njihovim prosjačkim krpama, nego slobodne po njihovoj radikalnoj nenavezanosti na sve što se silom mora braniti i sa strahom čuvati.²⁶

Ne bi li baš ti redovnici trebali da po svom siromaštvu budu i kršćanima znak Kristov?

LITERATURA

- L'adaption et la renovation de la vie religieuse, décret Perfectae caritatis, Textes et commentaires, Coll. Unam sanctam, Paris 1967.
- BARBARIĆ K, Redovnici danas, Zagreb 1973.
- BÖCKMANN A, Que signifie la «pauvreté religieuse» dans les sociétés de bien-être et dans le Tiers Monde réelement «pauvre»? Concilium 97, 1975.
- CHAPELLE P, Méditation sur la pauvreté religieuse, Vie consacré, br. 3 (1973)
- DELANGLADE J, Travail et pauvreté, Vie consacré, br. 5(1969)
- DOKUMENTI II. VAT. SABORA, posebno LG, GS, PC, 2. izdanje Zagreb 1972.
- DUQUESNE de la V, Prologue à une réflexion sur l'esprit de pauvreté, Vie consacré, br. 3(1973)
- GALLI M, Življena budućnost — Franjo Asiški, Zagreb 1974.
- GALOT J, Redovnici i obnova, Zagreb 1973.
- LEDURE Y, Pour une pauvreté religieuse au service des pauvres, Vie consacré, br. 2(1973)

²⁶ Galli M, Življena budućnost — Franjo Asiški, str. 105.

- LEGASSE, Les fondements évangeliques de la pauvreté religieuse, Vie consacré, br. 5(1970)
- PAVAO VI, Svjedočanstvo evanđelju, Zagreb 1973.
- PINCKAERS S, La pauvreté religieuse, est-elle une vraie pauvreté? Vie consacré, br. 1(1970)
- RJEČNIK BIBLIJSKE TEOLOGIJE, Zagreb 1969.
- RUPČIĆ Lj, Biblijski temelji redovništva, Za bolje svjedočenje Evanđelja, Zgb 1973.
- STANTIĆ A, Redovnički život u svijetlu dokumenata II. vat. sabora, Remete 1973.
- TILLARD J. R. M, Il y a charisme et charisme, Bruxelles 1977.
- TILLARD J. R. M, La pauvreté religieuse, Nouvelle revue theologique, 1970.

DISKUSIJA

DRUGI DAN

O. Alojzije Tomić: Nemam nikakva pitanja, nego bih nešto nadodao. Ja sam jučerašnja i današnja predavanja doživio ovako. Jučer nas je predavač izveo iz Ura Kaldejskog i doveo do Sodome i Gomore. S. Vidaković sa svojim anketama uvela nas je u Sodomu i Gomoru. O. Mamić nas je svojim intervencijom zadržao tjeskobom u Sodomi i Gomori. A meni se čini da smo svi mi još u Sodomi i Gomori, jer se samo bavimo Starim zavjetom. Mi smo kao redovnici pozvani na savršenu ljubav, a čini mi se da i praktično živimo u Starom zavjetu. To je zato što mi Kristovu zapovijed ljubavi shvaćamo još starozavjetno. Zato zahvaljujem današnjem predavaču što nas je ipak htio izvesti i uvući u Novi zavjet. Samo nas je možda držao previše izvan terena ove zemlje, pa pomalo nismo mogli pratiti njegovo predavanje.

O. Mijo Skvorc, biskup: Molio bih predavača da nam objasni graničnu crtu i razliku između općeg poziva na svetost i redovičkog poziva na svetost, i to što se tiče siromaštva. Sasvim je sigurno da je Gospodin Isus pozvao sav svijet da svi ljudi budu sveti. I sasvim je sigurno da je svima rekao: »Ako želiš ući u život, vrši zapovijed!« Mene zanima da li mi kao redovnici u tom svom takozvanom radikalnom kršćanstvu možemo naći točnu granicu. Tu se mi lomimo, tu smo danas slični drugima ili oni možda slični nama. Gdje je tu granično područje u Isusovu vidu, u njegovu srcu, prema nama i prema drugima?

O. Slavko Pavin: Na Koncilu je bila žustra i teška diskusija o tome kako se postaviti prema tom problemu, jer je velik broj biskupa i koncilskih otaca zastupao mišljenje da su svi oni pozvani na istu svetost. Prema tome, zapravo nema bitne razlike između vjernika, običnih kršćana i redovnika. Kušali su to nekako nivelirati. Tada se javila opozicija, koja je pokušala stvar drukčije postaviti. O tome se raspravljalo u sklopu diskusije o svetosti na koju su pozvani i svi vjernici, a redovnici napose. Naglasili su da se radi o dva puta. Da je to jedna te ista svetost, ali nije istovjetna, da postoje razlike, različnosti, različiti putovi kojima Bog vodi pojedince. Jedne poziva, kao što smo ovdje nastojali shvatiti u tom Kristovu evangeoskom siromaštvu, na opću svetost, koja prije ili kasnije mora također dovesti do tog osiromašenja i do predanja Bogu. Druge poziva da ga izbližega slijede, to jest, da se obvežu prihvatiti to radikalno osiromašenje, jer se ono ne prihvaća samo po zavjetu siromaštva nego i po zavjetu djevičanstva, i po zavjetu poslušnosti.

Po zavjetu djevičanstva čovjek se osiromašuje od toplog obiteljskog ognjišta, ne veže se ni uz koju osobu ili mali ljudski krug, da bi slobodno živio za velike Božje zahvate, da bi Bogu više bio na raspolaganju. Po siromaštvu čovjek se obvezuje pred Bogom da će se boriti da nikad neće nasjesti na tu pohlepu i da će biti vezan uz autoritet ili, bolje, uz volju poglavara, koji će ga voditi na tom putu siromaštva. I napokon, po poslušnosti on je i te kako siromašan jer se oslobađa, odnosno žrtvuje, posvećuje svoju volju kao dar Bogu, na slavu Božju, da bude više otvoren Bogu, da mu se više približi, da bude aktivniji, sposobniji za zadatke na koje ga Bog šalje.

Dakle, postoji svetost koja je opći pojam, jedna za sve, ali nije ista za sve; putovi su različiti i prema tome različiti su i darovi koje Bog daje. S obzirom na naš praktični život, koliko to ja mogu shvatiti, radi se zapravo o ovome: mi moramo shvatiti da smo dužni stalno ići prema tom osiromašenju, prema duhovnom oslobođenju, da bismo bili prikladniji za Božju službu. Dužni smo jer smo se vezali zavjetima. Drugi su vjernici dužni to snagom Kristove nauke, napose o siromaštvu.

O. Jakov Mamić: U jednom je intervenciji spomenut citat iz *Lumen gentium*, 44, gdje se govori da su redovnici oni koji »intimus consecrantur Christi«. Poznato je u teologiji redovništva, i to osobito danas, da se vodi žustra rasprava baš o tom terminu »consecrantur«. Je li to aktivno ili pasivno? Smatram

da je ovo teološko-redovnički tjedan, pa ne bi bilo loše i u tom svjetlu promatrati redovništvo, jer to je temelj kroz koji se može uočiti vrednota siromaštva i ostalih zavjeta. Naime, pitanje je veoma temeljito ukoliko se prihvati kao aktivno značenje, to jest da redovnici sebe posvećuju, predaju. Onda je to jedan napor, jedno darivanje, koje još ne znači da je sakralno, da je Bogom dano i da ima neku naročitu povezanost sa svetošću, na koju je Crkva pozvana. Međutim, ukoliko se prihvati pasivno značenje, to jest da Bog posvećuje, da Bog čini da netko bude posvećen, onda se redovništvo prebacuje na novu kategoriju, i to kategoriju gotovo sakramentalne naravi. I sada bi trebalo tražiti u čemu Bog posebno posvećuje ljude?

Komisija koja je posebno izrađivala dokument o redovnicima bila je svjesna tog termina. Odgovorila je da ga treba shvatiti pasivno. To jest »a Deo consecrantur« — bivaju posvećeni od Boga. Time bi se dalo naslutiti da je redovništvo gotovo sakrament, o čemu je dobro govorila s. Natalija u svojem predavanju.

O. Slavko Pavin: Slažem se potpuno s interventom. Na taj se način čovjek disponira, on se otvara Bogu, ali inicijativa je uvijek na Božjoj strani. Samo Bog može posvetiti, ne može se čovjek sam posvetiti jer je jedini Bog svet. Ukoliko smo sveti ukoliko se približimo Bogu.

O. Mijo Škvorc, biskup: Mislim da je ovo teološki veoma dobro rečeno, ali pod jednim uvjetom. Što se tiče dara Božjega i sakramenata, redovnici nisu posebice nikakav izuzetak. Oni primaju ono što i ostali vjernici. Specifikum redovništva jest: na neke Božje pozive dati radikalniji odgovor. A tu je sada stvar toga unutarnjeg dijaloga, koji se hrani sakramentom i molitvom, nadahnućima Duha, itd. ali tu mnogo utječe zrelost, domišljatost, velikodušnost, perspektivnost čovjeka... Ja sam kod ovih predavanja uživao specijalno zato što je teorija povezana s praksom, koja za nas postaje danas teret i zadatak. Mislim da je s. Natalija napravila jedan prodor, da je u svojem predavanju pokazala kako je potrebna formacija duha, kod svih nas, gdje mi moramo gledati opranim, milosno opranim očima, da se mi kao redovnici danas u svijetu rada, u svijetu nesigurnosti i vanjskih osiguranja, moramo baciti na tu trasu gdje ćemo s radnicima biti radnici, gdje ćemo živjeti za tog drugog čovjeka. Jer, Boga mi ne vidimo, imamo samo brata na putu života. Ako ja sada, i kao zajednica i kao pojedinac, ne ulažem sve svoje srce i svu svoju ljubav za te Božje interese, a to je brat čovjek, onda kao redovnik nisam ništa učinio, samo sam se uhljebio, zalijenio. Živim od tuđe muke, ponekad i od tuđih darova, od zgodne situacije.

Mislim da mi moramo ići prema jednom novom vidu našeg skupnog života. Taj život ne smije isključivo biti život unutar četiri zida. Taj život siromaštva mora ići prema vani.

O. Ferdo Vlašić: Osvrnuo bih se na zapisnik o radu druge grupe. Tamo je rečeno da se raspravljalo o znaku, o znaku siromaštva u Kristovu životu, te je nabrojeno da su to jaslalice, deseto stajalište i uskrsnuće Kristovo. Mene zanima kako je Kristovo uskrsnuće znak siromaštva?

O. Leonard Oreč: Nećemo tražiti zapisničarku, već ću pokušati odgovoriti sam. Mislim da o. Ferdo nije precizirao i dovoljno formulirao svoje pitanje. Pitanje je bilo o tome: kojim se sve simbolima, znakovima koje mi redovito gledamo, očituje Kristovo siromaštvo? U tom su smislu nabrojene jaslalice, križ, hostija itd. Sestra koja je govorila o uskrsnuću, govorila je prije toga o grobu kao znaku siromaštva. I onda je samo usput spomenula i uskrsnuće. Na koncu, to je teško dijeliti. Grob kod Krista odmah asocira uskrsnuće, jer on nije ostao u grobu i sva se ta Kristova osiromašjenja promatraju u znaku slave uskrsnuća. Sva su ta stanja prolazna i vode u slavu. Krist je sebe ponizio do smrti na križu, ali ga je Bog preuzvisio. U tom smislu treba shvatiti što je rečeno.

O. Ivan Knafeljc: Čini mi se da je uskrsnuće kao znak siromaštva spomenuto gledajući eshatološko značenje siromaštva, to jest: Krist je već u blaženstvu, dakle u onom stanju u koje treba da mi svi uđemo, gdje ćemo posjedovati samo Boga i ništa drugo nećemo imati. No postavio bih ovo pitanje: po skupinama se mnogo raspravljalo o znakovitosti siromaštva, a čini mi se da

je sama riječ u pitanju, ukoliko bismo siromaštvom trebali biti znak ljudima koji su nekako izvan Crkve, koji malo razumiju redovničko siromaštvo. Ta u svijetu se siromaštvo danas smatra negativnom vrednotom, a mi ga stalno ističemo kao nešto pozitivno. Je li zgodno da siromaštvom nazivamo pozitivnu vrednotu koju želimo svjedočiti?

O. Tomislav Šagi-Bunić: Ne možemo se tako olako odreći pojma siromaštva jer bismo onda izbrisali čitavu kršćansku tradiciju, koja je od početka do danas — od početka stvarno, danas možda više verbalno — inzistirala na vrijednosti siromaštva. Možda je istina da u suvremenom svijetu siromaštvo ne predstavlja vrijednost, nego nešto negativno, ali je istina i to da u suvremenom svijetu još uvijek ima mnogo siromaha. A ti su siromasi svakako vrijednost. Ukoliko bismo se mi prilagodili svijetu na taj način da se složimo s time da je siromaštvo nešto zlo i negativno, golema je opasnost da bismo se prilagodili i tome da se siromasi smatraju bezvrijednima i da nemamo brige, odnosno da damo pravo onima koji misle da ne treba imati brige za siromahe, već da se svijet uredi samo racionalnim putem, tehnokratski, kako bismo bili svi bogatiji.

Sav je problem u tome i vjerujem da bi na ovom skupu to trebala biti glavna misao, glavna želja i glavna molba Duhu Svetomu, da nas rasvijetli te otkrijemo kako ćemo pokazati današnjem svijetu da je siromaštvo, onakvo kakvo je u Evanđelju, i danas vrijednost. To znači prilagođenje o kojemu govori Drugi vatikanski sabor, da bi svijet mogao čuti tu poruku i da bismo je i mi mogli sami čuti. Iz ovoga naime što sam čuo — na žalost nisam mogao prisustvovati u cijelosti — nije sasvim sigurno da mi svi skupa dobro čujemo što nam poručuje Isus kad nas poziva na siromaštvo kao na svoj posebni dar, to jest darovani način života. Dakle, to bi bilo najbitnije. Odgovor treba tražiti.

S jedne strane treba u Duhu Svetom uzajamnim prosvjetljivanjem nas svi tražiti kako ćemo pokazati suvremenom svijetu da je siromaštvo vrijednost, jer ćemo time pokazati da su i siromasi vrijednost, i da čovjek ima vrijednost ne po stvarima već po onomu što on jest i što treba da bude. A s druge strane, da još više u Bogu i po Bogu dobijemo to da odvažno budemo Gospodnji evangeoski siromasi.

RAD U SKUPINAMA

DRUGI DAN

1. skupina — Voditelj: s. Rastislava Ralbovsky
Zapisničar: s. Biserka Jagunić
15 sudionika, od kojih 4 redovnika.

Nakon kratke šutnje, u kojoj smo razmatrali kako osobno doživljavamo zavjet siromaštva, upotrijebili smo fotografije koje su nam pomogle da izrazimo svoje misli.

Fotografija: otvorene ispružene ruke — simbol da nemam, ali i da ne dajem, da sam stranac najbližima, i često mi je isprika da zajednica ne dopušta.

Fotografija: sjaj — treba da dajem, a ne mogu ako nisam primio, zato mi je potrebna otvorenost. Treba da dajem Boga, a ne sebe.

Fotografija: veliki neboder i čovjek pred njim — siromaštvo se može ostvarivati samo u odnosu prema nekome. Teško je pronaći kome može moje siromaštvo pomoći i u čemu drugome pomoći.

Fotografija: čovjek gleda kroz naočale — zavjet gledam juridički, materijalno, a ne gledam njegovu bit. Prevelika briga da je siromaštvo samo u davanju može postati opasnost i prilika za sebičnost.

Fotografija: izobličene sjene trojice ljudi — u Božjim se očima osjećam kao rugoba, iznakažen, jer sam htio ostvariti siromaštvo kao drugi. Ne treba gledati druge, već samo otkriti blago koje je u sebi isto, ali ga različito doživljavamo i ostvarujemo.

Potrebna je unutarnja sloboda življenja. Ići svojim putem i ne kritizirati druge, koji svoje siromaštvo mogu živjeti na drugi način.

2. skupina — Voditelj: o. Leonard Oreč
Zapisničar: s. Angelina Samardžija
16 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Budući da je u središtu teme znak, predloženo je da svaki sudionik potraži i kaže što je za njega znak Kristova siromaštva. Evo nekih misli: hostija, Krist u Getsemaniju, jaslalice, X. postaja križnog puta, utjelovljenje, živi čovjek, Isus u jaslacima, Isus na križu, Isusovo milosrđe, Isusov grob i uskrsnuće, Euharistija.

Zatim smo govorili o tome kako bismo i kad bismo mi bili znak Kristova siromaštva. Kao prvo navedeno je jedinstvo. Jedna sestra iznijela je svoje mišljenje, odnosno cilj svoje zajednice, gdje idu za stvaranjem jedinstva i u zajednici (zato žive razne narodnosti skupa) i s drugima. Zatim je kao znak navedeno zadovoljstvo, radost u pozivu, solidarnost sa siromašnima, posvećivanje vremena i osjećaja za druge. Naglašeno je da je važan unutarnji stav, odnosno unutarnji rast u tome. Važna je molitva, odnosno život i povezanost s Bogom, jer nitko ne može davati ono što nema.

3. skupina — Voditelj: s. Teofila Turalija
Zapisničar: s. Lovorka Filipović
12 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Naglašena je važnost pronalaženja vlastitih putova u svjedočenju siromaštva. Primjer Majke Terezije, p. Antića.

Potrebno je konkretno siromaštvo. Odrći se boljeg objeda u korist onih koji su siromašniji.

Iz cijelog razmišljanja osjetila se želja da istinski živimo svoje siromaštvo i da ga darujemo onome tko je možda još siromašniji od nas, bilo na duhovnom, bilo na materijalnom području.

4. skupina — Voditelj: s. Cecilija Firić
Zapisničar: Juraj Domšić
15 sudionika, od toga 3 redovnika.

Postavilo se pitanje što možemo ostvariti u našim zajednicama od onoga što smo čuli u predavanjima. Uvidjeli smo da treba imati hrabrosti i nastupiti otvoreno te tražiti da se nešto promijeni ili poduzme nešto što se odnosi na siromaštvo, pa makar bili i izloženi kritici i nerazumijevanju.

Zaustavili smo se na iznošenju svojih iskustava u pružanju pomoći siromašnima i napuštenima koji su potrebni materijalne pomoći, ali još više ljubavi, razumijevanja i svijesti da nisu napušteni. Zaključili smo da nam je potrebna svijest da smo dužni izaći iz sebe i da svoj doživljaj siromašnoga Krista prenosimo drugima.

5. skupina — Voditelj: s. Salezija Vukadin
Zapisničar: s. Blanka Turkalj
14 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Na početku smo se zaustavili na intervenciji biskupa Mije Škvorca jer je neke od sudionika to veoma potreslo. Pokušali smo dalje razmišljati kako racionalno iskoristiti vrijeme koje nam je dano za dužnosti, studije, osobno izgrađivanje, jer je i to područje siromaštva. Previše nas zahvaća val vremena, trošimo svoje sile na mnoge nevažne stvari i aktivnosti, koje nas odvlače od bitnog.

U samostane nam ulaze djeca svojeg vremena i s tom komponentom treba računati pri samoj formaciji mladih, znajući da nam oni mogu otvoriti vrata evangelizaciji, gdje su naše strukture bespomoćne.

6. skupina — Voditelj: s. Iva Čulina
Zapisničar: s. Josipa Šimić
13 sudionika od kojih 1 redovnik.

Raspoloženje smo stvorili kratkom meditacijom, iz koje je proizašla tema: duh siromaštva. Na postavljeno pitanje postoji li razlika između redovničkog duha i običnog kršćanskog duha siromaštva, došli smo do zaključka da nema, no, rečeno je da sam duh siromaštva bez konkretnog siromaštva nije moguć jer da siromaštvo treba da bude i znak.

Prešli smo na analizu konkretnog doživljaja duha siromaštva u vlastitom životu, tj. kad smo se osjetili kao slobodne i zrele osobe? Nakon iznošenja vlastitih iskustava uočili smo pokazatelje: manjak duha siromaštva i unutarnje slobode, kao npr. zavist, nezrelost, bolesna ambicija, neprihvatanje sebe, pomnjanje pouzdanja u Boga itd.

7. skupina — Voditelj: s. Blaženka Perković
Zapisničar: o. Ferdo Vlašić
15 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Pročitali smo odsjek iz Galotove knjižice »Blaženi siromašni«. Nakon kratkog meditiranja otvorili su se jezici pa smo počeli govoriti. Evo nekih misli!

Svjedočiti siromaštvo treba najprije u zajednicama, da mogemo dati svjedočanstvo i izvan zajednica. Treba imati vremena za stare, bolesne, nemoćne. Pozvani smo na svjedočenje ljubavi, koja nije samo u poklonima. Jedan je sudionik govorio o samodoprinosu u redovničkim zajednicama, koji ne postoji.

Nakon toga osjetili smo siromaštvo u izričajima, pa smo opet zašutjeli ponirajući u dubinu svog siromaštva, da bismo progovorili u molitvi. Kroz te molitve rekli smo da nam treba više radosti u siromaštvu, više vjere i pouzdanja u Providnost, da bismo se trebali isprazniti kako bi nas Bog mogao sobom ispuniti i mi Boga pred drugima izjarivati.

8. skupina — Voditelj: s. Leticija Kovač
Zapisničar: s. Jožefa Ogulin
12 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Svaki je sudionik na ploču mogao zapisati misao koja mu najbolje izražava bit siromaštva. Evo nekih misli:

Siromaštvo je ljubav, a ona se ne postiže bez ispražnjenja samoga sebe. Moramo se odviknuti od svega što bi drugome onemogućilo da nas ljubi. Siromaštvo je uvidjeti da bližnjega trebaš i da bližnji tebe treba.

Ne smijemo biti navezani ni na službu, ni na brata, ni na čast. Moramo potpuno biti slobodni i treba da nas prožme svijest da smo sve primili od Boga da bismo sve podijelili drugima.

9. skupina — Voditelj: s. Vlastimira Šarac
Zapisničar: Ilija Vidaković
12 sudionika, od kojih 6 redovnika.

Svatko je iznio vlastiti doživljaj današnjih predavanja, ali i u vezi s jučerašnjim predavanjima.

Predavanje s. Natalije razjasnilo je jučerašnje dvije nedovršene teme: znak i rad, ili, kako je to s. Natalija nazvala, operativno, a o. Špiro djelotvorno siromaštvo. Neimanje nije siromaštvo, već je nagrađen rad, a time i doprinos bogatstvu evanđeoskog duha i duha siromaštva.

Postavio se i problem: dosadašnji odgoj u pogledu siromaštva. Složili smo se da je potreban preodgoj u pogledu shvaćanja i življenja siromaštva.

Nije znak siromaštva ako pobuđujemo sažaljenje kod svijeta. Zanimljivo je da nas oni često žele takvima vidjeti. Isto je istina da priprosti svijet češće vidi u nama znak nego učeniji, koji misle da se u to više razumiju.

10. skupina — Voditelj: s. Renata Mrvelj
Zapisničar: o. Vjekoslav Kocijan
13 sudionika, od kojih 2 redovnika.

Siromaštvo je nužno povezano s odricanjem. Ono nas oslobađa i time osposobljava za nešto više. Koji put nam sam Bog svojim zahvatom pomaže da se nečega ili nekoga oslobodimo. Tako je jedna sestra iznijela primjer kako je grubo prekinuto jedno prijateljstvo kojim je ona bila vezana, ali je nakon toga osjetila oslobođenje.

Razgovarali smo o tome kako treba prakticirati siromaštvo. Ako zasad neka poglavareva odluka u vezi sa siromaštvom nema smisla, onda treba svatko da tu svoju situaciju nekako osmisli. Sve žrtve i odricanja treba da nam budu stimulans za daljnji rad. U predavanju je bilo rečeno da siromaštvo treba da bude za druge, da mora imati pozitivan smisao. S tim u vezi govorili smo o tome kako nas ono osposobljava da na razne načine bližnjega poslužimo: žrtvovati vrijeme za bližnjega, npr. za bolesnika ili za gosta.

Jedna je sestra iznijela prijedlog: ima nešto što možemo vrlo često i bez posebnog poglavareva dopuštenja darovati bližnjemu, a to je osmijeh i dobro raspoloženje.

11. skupina — Voditelj: s. Tarzicija Tunjić
Zapisničar: s. Amalija Miletić
12 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Započeli smo kratkom šutnjom i pjesmom. Svaki je sudionik, zatim, iznio svoje dojmove o predavanjima. Postavilo se pitanje kako da se oslobodimo zapreka koje nas priječe da ne živimo siromašni Kristov život. Odgovori su se uglavnom svodili na potrebu da se više čita i meditira Evanđelje, život radosti, što ljudi danas od nas očekuju, oslobođenje od svega onoga što nas priječi da ne živimo prisutnoga Krista. A da to mogemo, potrebno je potpuno sjedinjenje s Kristom, koji nas obogaćuje svojim siromaštvom.

Došli smo do zaključka: koliko nas prožima duh Kristov, duh Evanđelja, toliko ćemo živjeti siromaštvo, a koliko živimo siromaštvo, toliko ćemo svjedočiti i živjeti Evanđelje.

12. skupina — Voditelj: s. Ines Kezić
Zapisničar: s. Angelika Bošnjak
16 sudionika, od kojih 4 redovnika.

Odmah na početku postavilo se pitanje: zašto je Isus izabrao život siromaha? Razvila se i živa diskusija. Evo nekih mišljenja!

Svojim siromaštvom Krist ispunjava Očev plan. Bogatstvo je alternativa Bogu. Isus je izabrao život siromaha da nas oslobodi sklonosti na zlo, da nam pokaže ovisnost o Ocu.

Iznesena su osobna iskustva življenja siromaštva u zajednici i o tome se razvila diskusija.

13. skupina — Voditelj: o. Karlo Kaić
Zapisničar: s. Pija Slišković
17 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Opet smo u skupini pokušali slušati što nam Duh Sveti govori kroz međusobne probleme, pitanja, tjeskobe i nemire. U mozaiku različitosti ipak se osjećao zajednički problem: kako u praksu provesti mnoge lijepe ideje koje smo čuli? I zaključili smo da se moramo opet novim žarom usredotočiti na svoj vlastiti poziv kao dar Božji nama, te u novoj situaciji što više dopustiti Duhu Svetomu da preko nas čini ono dobro koje bismo mi trebali danas ostvariti. Ujedno smo zajednički naglasili potrebu vječnog traženja. Ne smijemo zaboraviti da smo ograničeni te da ništa ljudsko nije potpuno savršeno, da valja danomice umirati sebi, uvijek nanovo započinjati novim životom i dopustiti Kristu da u nama raste.

14. skupina — Voditelj: s. Judita Čovo
Zapisničar: o. Marijan Steiner
16 sudionika, od kojih 6 redovnika.

Karakteristike redovničkog siromaštva u prošlosti, kad se više naglašavala asketska strana, imale su i pozitivne i negativne crte. Danas, kad se više naglašava aktivna strana, siromaštvo za druge, obogaćeni smo novim, pozitivnim kvalitetama, ali se uvlače i neke negativne oznake. Treba zauzeti miran stav: primiti pozitivno i zadržati ga, a odbaciti negativno i ne primati negativne karakteristike.

Je li današnje shvaćanje siromaštva nastavak ranijega, ili mu se protivi? Ono treba da bude produbljivanje, osvježavanje.

Kad bi se asketski aspekt sveo na pravu mjeru, a postojala stalna osjetljivost za potrebe drugih, nestali bi mnogi problemi iz odnosa poglavar-podložnik, jer bismo svi bili angažirani u življenju briga i problema braće oko sebe.

Temeljni aspekt poslušnosti — siromaštvo u duhu! — svodi se na svijest da smo nekorisne slugе. Siromaštvo se sastoji u potpunom davanju sebe. Ako ne mogu dati neki predmet, mogu dati sebe: svoje vrijeme, svoju radost, svoje povjerenje.

15. skupina — Voditelj: s. Anastazija Trobentar
Zapisničar: s. Bernardica Čalo
14 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Za razgovor smo izabrali temu: Crkva treba slobodne ljude. Osvrnuli smo se na predavanje s. Natalije. Istini za volju treba priznati da pojedinci slobodnim djelovanjem imaju pravo stjecati nagradu, ali to isticanje vodi u zlo, a ne u dobro. To suši duh u zajednici. Dužnost je odgojitelja i svakoga pojedinca da izgradi savjest tako da bi mogao slobodno djelovati a da to bude u skladu s redovničkim pravilom, posebno sa zavjetom siromaštva.

Članovima zajednice treba omogućiti da razvijaju svoje sposobnosti u osjećanju radosti, pomoću koje će pridonijeti dobru zajednice, Crkve, i tada će pomagati svijetu s kojim dolaze u dodir.

Sredstva koja redovnici imaju na upotrebu nisu znak bogatstva, osim ako se srcem prione uz njih. To je bio zaključak rada u ovoj skupini.

- 16/17. skupina — Voditelj: s. Imakulata Lukač
Zapisničar: s. Miroslava Crljenković
13 sudionika, od kojih 2 redovnika.

Otpočeli smo razgovorom o našem siromaštvu ukoliko bi trebalo da bude znak. Ono mora biti duhovno i stvarno. To smo potkrijepili primjerima.

U diskusiji smo uočili poteškoće siromaštva kao znaka i nama i drugima. Pojam redovničkog siromaštva i siromaštva u svijetu dva su različita pojma. U poimanju svijeta rijetko je koja zajednica znak stvarnog siromaštva.

Potrebno je osobno obraćenje i povratak čitave zajednice na izvorni duh utemeljitelja i duh Evanđelja. Svi naši utemeljitelji ipak su uspjeli da budu očit znak svome vremenu. Institucionalizacija nas ograničava i odvodi od prvotne karizme. Kroz puno nejasnoća ipak smo zaključili da bi se naše siromaštvo trebalo očitovati u nesebičnoj ljubavi, koja izražuje osobito iz zajednice.

18. skupina — Voditelj: o. Franjo Pšeničnjak
Zapisničar: s. Benedikta Kovačević
19 sudionika, od kojih 1 redovnik.

U diskusiji smo se osvrnuli na oba predavanja. Počeli smo s nekim konkretnim refleksijama: kakav smo znak i jesmo li znak za druge. Evo nekih konstatacija!

Pojedinac teško može biti sam znak, jer je on dio zajednice. Drugi misle da baš pojedinac može svjedočiti. Neki su primijetili da redovnici imaju više nego mnogi u svijetu, dok drugi misle da većina u svijetu posjeduje više od redovnika. Naš je život ipak skromniji, ali ljudi obično nemaju uvida u naše siromaštvo. Ljudi ipak cijene našu jednostavnost u vladanju, odijevanju i govoru. Oni obično vrlo brzo prepoznaju one koji su Kristovi. Naveden je primjer Majke Terezije i znakovitost rada njezine družbe: uz tolik karitativni rad dan se počinje jednosatnim razmatranjem i završava adoracijom. Sva ta sredstva i nama su na raspolaganju, ali ih valjda nedovoljno iskorištavamo.

19. skupina — Voditelj: s. Jana Rifelj
Zapisničar: s. Tadijana Ilić
8 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Rečeno je:

Duhovno se siromaštvo sastoji u pravilnom stavu prema svim dobrima. To se postiže intenzivnijim duhovnim životom.

Redovničko siromaštvo ostvaruje se u zajednici, a zajednica je znak tog siromaštva.

Siromah je onaj koji je otvoren prema Bogu i bližnjemu, koji osjeća da su mu Bog i bližnji potrebni. Bogatstva, koje je zapreka da se otvori Bogu i bližnjemu, treba se odreći.

20. skupina — Voditelj: o. Jože Kunšek
Zapisničar: s. Edith Budin
16 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Iz uvodnih misli sudionika potekli su prijedlozi za poslijepodnevni rad: kako danas živjeti da budemo što bliži Kristovu siromaštvu? Kako živjeti siromaštvo po primjerima iz Evanđelja?

Diskusija je bila vrlo plodonosna, potkrijepljena životnim iskustvom, te se iskristaliziralo nekoliko vrijednih misli: tražiti prvotno Kraljevstvo Božje znači baciti se u rizik života. Sve svoje planove, znanje i duhovne vrednote pokušajmo staviti na raspolaganje zajednici, jer to je plodonosnije nego pridonijeti materijalnu zarađenu svotu.

Čovjek traži svoju sreću u novcu, ali je ne nalazi i želi da zaboravi svoju bol. Mi ćemo ga saslušati Kristovom ljubavlju i time ćemo mu pružiti mnogo više negoli materijalnim darom.

Čitav sistem odgoja dobro bi bilo usmjeriti na bazi međusobnog komuniciranja, suodgovornosti i povjerenja. Danas više nego ikada ljudi, braća i sestre naših zajednica žedaju, gladni su ljubazne, utješne riječi, pažnje, povjerenja u međusobnim dnevnim susretima.

TREĆI DAN

UBOŠTVO V DUHU IN UBOŠTVO V STVARNOSTI OBNOVA V MENTALITETI IN V PRAKSI

Preroško pojmovanje

1. Kristološke dimenzije redovniškega uboštva.

V Odloku o sodobni obnovi redovniškega življenja beremo: (13) »Prostovoljno uboštvo, ki ga danes še posebno cenijo kot znamenje hoje za Kristusom, naj redovniki skrbno goje in če je potrebno, naj dobi izraza v novih načinih. Po njem imajo delež pri Kristusovem uboštvu, ki je zaradi nas postal ubog, dasi je bil bogat, da bi po njegovem uboštvu mi obogateli.« Morda ni nobeno področje duhovnega življenja tako potrebno obnove kot evangelijski svet in obljuba uboštva. To pomeni hojo za Kristusom, predanost blagovesti in službo božjemu kraljestvu. Značilni sta dve potezi: skrb za lastno zveličanje in skrb za bližnjega. Iz skupnosti žari eshatološki značaj prostovoljnega uboštva in je znamenje upanja prihajajočega kraljestva. Verujoči in upojoči kristjani so znamenje za svet in poroštvo, da ne bodo preminuli s podobo tega sveta. (1 Kor 7,30)

Kaj je prostovoljno uboštvo? Ni zapoved, ni ukaz; je milost je dar Svetega Duha, je blagor. Kdor more razumeti, naj razume. Bog je dal *zapovedi in postav*o na gori Sinaj, med bliskom in gromom. Ljudstvo je na Sinaju čutilo božje veličanstvo in trepetalo pred božjo vsemogočnostjo.

Drugače je bilo na gori v Galileji. Ljudstvo je bilo zbrano okoli Jezusa. Poslušali so ga, saj tako kot on, ni pred njim še nihče govoril. Učil je o božjem kraljestvu in spregovoril čudovito besedo o blagih. Prvi blagor velja ubogim. Dva evangelista sta nam ga zapisala: »Blagor ubogim, zakaj vaše je božje kraljestvo:« (Lk 6, 20) »Blagor ubogim v duhu, zakaj njih je nebeško kraljestvo.« (Mt. 5, 1)

Prostovoljno uboštvo je predpogoj za hojo za Kristusom in odpira vrata v kraljestvo. Uboštvo samo na sebi ni krepost, ni čednost, pač pa so v vaji duhovnega uboštva zajete mnoge kreposti. Zgled za življenje v uboštvu nam je dal Gospod Jezus, ki je prišel k ubogim, postal sam ubog, da bi nas s tem obogatil.

Ob začetku javnega življenja je šel Jezus sobotni dan v shodnico in je vstal, da bi bral. Dali so mu knjigo preroka Izaija. Odprl je knjigo in našel mesto, kjer je bilo pisano: »Duh Gospodov je nad menoj, zato je mazilil. Poslal me je, da ubogim oznanim blagovest.« (Lk 4, 18—20)

V duhu uboštva je Jezus rekel, da ima vse od Očeta. »Moj nauk ni moj, ampak tistega, ki me je poslal.« (Ja 7, 16) »Zakaj jaz nisem govoril sam od sebe; ampak Oče, ki me je poslal, mi je zapovedal, kaj naj rečem in kaj naj oznam.« (Ja 12, 49)

Kakor v himni nam apostol Pavel osvetljuje Jezusevo delovanje v pismu Filipljanom! (Flp 2, 6—7): dasi je bil v božji podobi, enak Bogu, je sam sebe izničil, vzel je nase podobo hlapca. V uboštvu je Kristus postal človek in ni slučajno, da Pavel v tem pismu omenja tudi svoje spreobrnjenje, da ima vse za izgubo zaradi vzvišenega spoznanja Kristusa Jezusa, zaradi katerega je vse zavrgel in ima za smeti, da vse pridobi za Kristusa. To je skrivnost v zgodovini človeštva, da je Bog na najbolj viden način dokazal svojo ljubezen do človeka v Jezusovem »uboštvu«. On je prevzel človeško naravo, se *podvrgel postavi*, sprejel negotovost človeškega bivanja in pričal o Očetovi ljubezni. Pričal na preprost način in je bil vsem na razpolago. Za vse, ki so potrebovali pomoči, je imel posebno skrb. V dejanju je potrjeval, da niso zdravi potrebni zdravila, temveč bolni (Mt 2, 27), sprejel je od farizeja in cestnarja povabilo na obed, sprejel je Nikodema, ki je prišel k njemu na skrivaj, vabil je otroke in jih postavil za zgled: »Resnično vam povem, kdor božjega kraljestva ne sprejme kakor otrok, ne pride vanj« (Mt 10, 13). Gospod se nikdar ne ustavi, obrne se k poganom, razgovarja se s Samaritanko in postavlja učencem za zgled usmiljenega samarijana in ubogo vdovo. Jezus je tukaj za vse. Vedno išče, kar je majhno in pomoči potrebno.

V pismu Kološanom nam Pavel razgrinja drugi vidik za oceno evangelijskega uboštva — spoštljivo gledanje na vse, kar je ustvarjeno. Kristus je začetek vsega in vse je bilo po njem ustvarjeno, kar je v nebesih in na zemlji.

Jezus je prišel k nam na tak način, da bi po njem vsi mogli priti k Očetu.

Dal nam je vse, kar je imel, dal nam delež na odrešilnem delu, dal nam je delež na božjem otroštvu. Imel je v mislih vso človeško družino, ki je postala po grehu tako uboga. Nič ni za nas bolj realno kot to, da smo ubogi otroci, ki smo vsega potrebni. Ko je Jezus postavil temelj uboštva, je tako stopil v središče realnosti. Od bogatega mladeniča, ki je Jezusu ponosno povedal, da je vse življenje spolnjeval zapovedi, je zahteval ubožno življenje. Sam pa ni delal vtisa reveža. Uboštvo ni bil izrazit znak njegovega nastopa. Iz vsega njegovega bitja je odsevala vzvišenost in ljudomila prikupnost, čeprav je rekel, da Sin človekov nima, kamor bi glavo položil. Razpošiljal je učence brez mošnje in torbe, pa so se vračali veseli, saj jim na potu ni ničesar manjkalo. Iz Gospoda je izžareval čar nezahtevnosti, ki zase ničesar ne išče in je vedno na razpolago za druge. Vsi so se čutili pritegnjeni k njemu, bil je verodostojen in je imel dostop do revnih in bogatih.

Te značilnosti v duhu ubovega človeka najdemo pogosto v svetem pismu. Psalmist priznava: »Jaz sem beden in ubog, ali Gospod skrbi zame.« (Ps 40,18)

In preblazena Devica Marija je v globokem spoznanju prepevala, da se je Gospod ozrl na nizkost svoje dekle, da je mogočne vrgel s prestola in povišal nizke in da je lačne napolnil z dobrotami. (Lk 1, 46)

2. Ekleziološka dimenzija redovniškega uboštva.

Evangeljsko uboštvo v zvesti koji za Kristusom je preroško znamenje. V vseh časih pošilja Bog svoji Cerkvi preroke in svetnike. Brez njih bi človeška družba ohromela. Oni pa hodijo pred Bogom v molitvi in pričakovanju in v zavesti svoje majhnosti in nebogljenosti in usmerjeni v božjo dobroto. Vsi so ubogi v duhu in v resnici. Tokom zgodovine so pojmovali uboštvo na različne načine, bistvo je ostalo isto. Uboštvo v duhu niha med dvema skrajnostima: Pravilno ocenjivanje vrednot in odtrganost od posvetnega. V teku zgodovine se je nihalo premikalo med dvema skrajnostima in le redko se je življenje uravnovesilo. Večinoma so bili to trenutki milosti v majnih skupnostih pod vodstvom svetih osebnosti. Navodila za življenje v duhu uboštva najdemo v klasičnih pravilih. Veliki postavodajalci — Bazilij, Avguštín, Benedikt in drugi pa so imeli veliko razumevanje za človeka in mrtvičenje ni bilo samo po sebi namen temveč je bilo združeno s prizadevanjem, da bi bili učenci Kristusovi telesno bolje razpoloženi in sposobni za notranje izkustvo in doživljanje Boga. Modrost in življensko izkustvo se združujeta v verski ideal, v katerem se uveljavlja pravi smisel redovniškega uboštva. Materialno vprašanje ni odločujoče — bogati ljudje morejo biti ubogi in ubogi bogati. Uboštvo v duhu je način, kako stojimo pred Bogom. Kar sem, sem po njegovi volji. Po imenu sem te poklical, moj si — tako pravi Gospod. Vse naše življenje je le pot iz ene božje roke v drugo. Vse, kar imam, imam od Boga: starše, zdravje, talente in še in še. Imam tudi nalogo in poslanstvo. Sem enkratnih božje ljubezni in imam tudi enkratno nalogo. Če je ne bom izvršil, je bo nihče drugi. Moje življenje je kot kamenček v mozaiku ali kot melodija v koncertu človeških src. In še več: moje življenje je celica v skrivnostnem Kristusovem Telesu. Vse, kar mi je dano, mi je dano, da služim. Po Jezusovem zgledu, ki je prišel, da bi služil in po zgledu njegove Matere, ki je bila v vsem Dekla Gospodova.

Tako mišljenje je mišljenje svetnikov. Naj navedem samo sv. Terezijo Deteta Jezusa: »Bogu je všeč, ko vidi, da ljubim svojo majhnost in uboštvo, da slepo zaupam v njegovo usmiljenje. Ostati hočem uboga in brez moči. Ob večeru tega življenja bom stala pred teboj s praznimi rokami. Prosim te, nikar ne šteje mojih del.«

3. Uboštvo v duhu — tukaj in sedaj. Osebno uboštvo.

Vsak dan začnem znova in vse sprejemam z božje roke. Ničesar ne želim. Ničesar ne odklanjam. Charles de Foucauld pravi: znam živeti v razkošju, znam živeti v uboštvu. Ravnodušnost in nezahtevnost je znak zrelega človeka, ki gleda v vsem božjo roko in dokaz njegove ljubezni. Življenje brez zahtev napolnjuje človeka z vero, upanjem in ljubeznijo. Moderna družba potrebuje take ljudi. Po takih osebah postaja krščansko oznanje verjetno in živo. Življenje brez zahtev ni mrko in se ne da spoznati iz uboštva v stanovanju ali obleki. Ubogi v duhu ni domišljav in se ne čuti vzvišenega nad druge, ne obeša se na sposobnosti, na talente in družino. Duh uboštva zahteva, da sprejmemo nase svoje najgloblje notranje uboštvo, svoje majhne sposobnosti in zmožnosti, svojo nezanesljivost. Spoznati moram, kaj sem in biti zadovoljen, da sem 'samo to' in nič več. Gospod hoče, da delamo s tem, kar smo prejeli in da mu služimo

v najmanjšem, Ob tem se učimo tudi umetnosti dajanja in prejemanja. »Ničesar želeči — ničesar odklanjati« — je lepo načelo sv. Frančiška Saleškega. Uboštvo pride do izraza v tihi zvestobi ob izpolnjevanju dolžnosti. Čas je dragocen božji dar. V vsakem trenutku začenja večnost. Od vsega bomo dajali odgovor. Vsaka reč ima svojo vrednost — denar in vse, kar imamo v uporabi — z vsem ravnajmo spoštljivo in obzirno. Najprej seveda s svojim bližnjim. Zvestoba je povezana z obzirnostjo. Kar hočem, da meni kdo stori, to bom jaz storil drugemu in obratno. Vaja v vsakodnevni majhni čednosti zahteva veliko pazljivost in je to askeza, ki je tudi danes moderna. Gospod izbira majhne in slabotne in jim zaupa velike naloge. Izpolnjujmo v hvaležnosti majhne naloge in odprla se nam bo pot v kraljestvo.

Uboštvo v skupnosti.

Prišli smo, da bi služili. Gospod kliče v svojo službo. In tudi v tem je pomagal našemu uboštvu in nas uči, da to kar storimo njegovemu najmanjšemu bratu, storimo njemu. In on prihaja vsak dan k vsakemu izmed nas v mnogih podobah in obrazih. V sočloveku je Gospod bolj zahteven kot pa v tabernaklju.

Danes poudarjamo veljavo človekove osebnosti in njegovo mesto v skupnosti. Jedro skupnosti je skrb za človeka, za njegov napredek in razvoj. To naziranje je utemeljeno v evangeliju in v Pavlovih pismih. Danes so majhne skupine na pohodu. Ali niso danes redovne ustanove poklicane, da bi ustvarile vzore krščanskega sožitja?

Mnogokrat ne znamo živeti v sedanjosti in izgublamo sile in čas z mislijo na preteklost ali s pesimističnim gledanjem v prihodnost: kaj bo z redovnimi družbami čez dvajset let. Prepustimo preteklost božjemu usmiljenju in bodočnost zaupajmo božji previdnosti. Bog ima dovolj fantazije, da bo pokazal pravo pot in klical svoje izvoljene, ki mu bodo sledili z vso zvestobo.

Potrudimo se, da si pomagamo nositi bremena in da se ne bo med nami nihče čutil samega in zapuščenega. Iz vsega naj odseva osrečujoča zavest, da nas je Kristusova ljubezen združila v eno. Sveti Avguštin je imel jasno besedo o duhovnem uboštvu: skupno bodimo ubogi in pričakujemo vse od Gospodovega usmiljenja. Svetnik vabi v skupnost tiste, ki nočejo imeti svoje lastnine, ki so zadovoljni z malim in vse pričakujejo od Boga. Vabi jih, naj prinesejo v skupnost veliko mero ljubezni. Ta beseda je danes živa in veljavna.

Vzajemnost z revnimi in zapostavljenimi.

Veselje in upanje, žalost in zaskrbljenost današnjih ljudi, posebno ubogih in vseh kakor koli trpečih — to je hkrati tudi veselje in upanje, žalost in zaskrbljenost Kristusovih učencev. (CS 1)

Cerkev drugega vatikanskega koncila nas vabi k vzajemnosti z revnimi in zapostavljenimi. Ta vzajemnost se mora začeti v družinski skupnosti, saj se zavedamo, da moramo vsi kot ubogi slediti Kristusu, ki mu služimo v bratih. Postati moramo svetu pobuda za obnovo

s pogumnim prizadevanjem za zboljšanje sebe in drugih. Zavedati se moramo dolžnosti dela, ne samo zase, temveč za gradnjo nove, bolj pravične človeške družbe. Moderna družba je dosegla nepričakovane uspehe. Nastajajo pa tudi velika nasprotja med revnimi in bogatimi. Božja darežljivost je neizmerna in človek odkriva vedno nove vire za zboljšanje življenja. Teh dobrih pa niso vsi deležni. Bogatin v svetem pismu ni bil kaznovan zato, ker je imel, temveč zato, ker se je zapiral vase in ni delil z ubogimi. Bogastvo mora bogateti tiste, ki nimajo in si sami ne morejo pomagati. Kar imamo, dajmo na razpolago tistemu, ki potrebuje. Mati Terezija iz Kalkute pravi: Kar nam Jezus da, nam da za vse.

V drugem pismu Korinčanom nam daje sveti Pavel primer prave darežljivosti: »Naznanjam vam o milosti božji dani cerkvam v Makedoniji, da je v mnogih stiskah, ki so jih okusili obi lica njih veselja in globočina njih uboštva obrodila preobilno bogastvo njih radodarnosti, kajti po svojih močeh pričam, da so dajali iz lastnega nagiba in so z mnogimi prošnjami nas prosili milosti, da bi se smeli udeleževati podmiranja svetih; in ne le, kakor smo upali, ampak dali po sami sebe najprej Gospodu, nato pa po božji volji nam.« (2 Kor 8, 1—6)

Bližajmo se revežu v velikem spoštovanju. Tako bomo odprli pot Gospodu. Ko ljubimo, pride v bližnjega božja moč. Najbolj važno, kar iščemo v življenju, je Jezusovo kraljestvo in na tej poti se moramo biti složni med seboj. V tem prizadevanju bo nad nami Kristusova moč, ki spreminja obličje zemlje. Z odpovedjo in predanostjo bomo razumeli delovanje milosti v vsakem človeku. Nihče ne more služiti dvema gospodoma. Božje kraljestvo se ne bo širilo po tistih, ki gospodujejo nad drugimi, temveč po tistih, ki vse delijo z drugimi. Božjo dobroto prenašamo s tem, kar delimo. »Kar daš je tvoje, kar zase obdržiš, je za večno izgubljeno«, tako je zapisal Axel Munthe v knjigi San Michele.

Kdor je ubog v duhu, spozna božje darove, zaveda se svoje dolžnosti dela za napredek in si prizadeva za zmago resnice. V odpovedi in v uboštvu v korist sočloveka, zažari tiho vsakdanje življenje v velikonočni skrivnosti. Svet, ki ga je Bog ustvaril, je bil dober. Bog ga je podredil človeku, ki je grešil in s tem postal ubog. Po odrešenju pa je dobil človek svobodo božjih otrok.

Uboštvo kot svoboda v službi bližnjega.

Življenje po evangeljskih svetih, odvisnost v uporabi predmetov, preprost način življenja v skupnosti, to je naše poslanstvo in pričevanje, da so višje dobrine kot denar in imetje in da nas odpoved usposablja za službo bližnjemu. Ljudje hrepenijo po miru v dobi, ki jo trga sovraštvo. V svetu izkoriščanja odmeva klic po pravičnosti. V vesti mora vsak sam rešiti, kaj je njegova naloga. Čim bolj bomo ljubili, tem lažje bomo rešili vprašanje prostovoljnega uboštva. Čim bolj smo razumevajoči in solidarni z ubogimi, tem bolj razumemo znamenja časa in smo sposobni za pravo obnovo.

Po koncilu smo še bolj spoznali revščino v svetu, dežele v razvoju, tretji svet. Vstalo je vprašanje, kako pomagati, kako reševati. Smisel za pomoč mora prodreti iz globine srca v delu za Boga in za bližnjega. Srce mora biti pripravljeno za odpoved in živeti v upanju.

Danes je v svetu vse vprašljivo. Odgovor na vse nam daje samo Gospod Jezus.

Ubogim je obljubljeno božje kraljestvo. Hodimo v luči, ki nam kaže njega, ki je Pot, Resnica in Življenje — in: vse začenja se in jenja v Tebi KRISTUS.

Viri:

Concilium — 4/1977: I poveri e la chiesa.

Friedrich Wulf: Evangelische Armut — Kyrios Verlag 1973.

Carlo Caretto: Al di là delle cose — Editrice Citadella

SIROMAŠTVO U DUHU I SIROMAŠTVO U STVARNOSTI

Obnova u mentalitetu i u praksi

1. Kristološka dimenzija redovničkog siromaštva

U Dekretu o suvremenoj obnovi redovničkog života čitamo (13):

»Dragovoljno siromaštvo poradi nasljedovanja Krista — jer ono je Njegov znak, a danas se osobito cijeni — neka redovnici brižljivo njeguju i, ako je potrebno, neka ga izraze u novim oblicima. Po njemu učestvuju u Kristovu siromaštvu, koji radi nas, iako je bio bogat, postade siromašan da se njegovim siromaštvom mi obogatimo.«

Možda nije nijedno područje duhovnoga života tako potrebno obnove kao evangeoski savjet i zavjet siromaštva. To znači hod za Kristosom, predanost Radosnoj vijesti i službu Božjemu Kraljevstvu. To su dva značajna poteza: briga za vlastito posvećenje i briga za bližnjega. Iz zajedništva žari eshatološki značaj dobrovoljna siromaštva i znamenje je nade u kraljevstvo koje dolazi. Kršćani koji vjeruju i nadaju se znak su za ljude i proroštvo da neće umrijeti sa slikom ovoga svijeta (1 Kor 7, 30).

Što je dobrovoljno siromaštvo? Nije zapovijed ni naredba; već je milost, dar Duha Svetoga, blago. Tko to može razumjeti, neka razumije. Bog je dao zapovijed i naloge na gori Sinaju, među munjama i gromovima. Svijet je na Sinaju osjetio Božje veličanstvo i zatrepao pred Božjom svemogućnošću.

Drukčije je pak bilo na gori u Galileji. Ljudi su bili okupljeni oko Isusa. Slušali su Ga jer im ovako, poput Njega, još nitko nije govorio. Učio ih je o Božjem kraljevstvu i progovorio im čudesnu riječ o »blago onima...«. Prvo od tih »blago onima...« odnosilo se na siromašne. Dva evanđeliste zapisali su nam: »Blago vama siromasi jer je vaše kraljevstvo Božje« (Lk 6, 20) i »Blago siromasima u duhu jer je njihovo kraljevstvo nebesko!« (Mt 5, 1)

Dobrovoljno siromaštvo je preduvjet za hod za Kristom i otvara vrata u kraljevstvo. Samo po sebi siromaštvo nije vrlina, ni čudesnost, ali u vježbi duhovnoga siromaštva sadržane su mnoge kreposti. Primjer za život u siromaštvu dao nam je Gospodin Isus, koji je prišao k siromašnima i sam postao siromašnim da bi nas time obogatio.

U početku svojega života Isus je na dan subote došao u sinagogu i ustao da čita. Dali su mu knjigu proroka Izaije. Otvorio ju je i našao ono mjesto gdje je bilo zapisano: »Na meni je Duh Gospodnji jer me je pomazao. Poslao me da donesem Radosnu vijest siromasima« (Lk 4, 18—20).

U duhu siromaštva Isus je rekao da sve ima od Oca.

»Moja nauka nije od mene, nego od onoga koji me je poslao« (Iv 7, 16).

»Jer ja nisam govorio od sebe, nego mi je Otac, koji me posla, zapovjedio što da rekнем i što da navijestim« (Iv 12, 49).

Kao u himni opisuje nam u poslanici Filipljanima (Fil 2, 6—7) apostol Pavao Isusovo djelovanje: iako je bio božanske naravi, jednak Bogu, ponizio se i uzeo narav slugе. U siromaštvu je Krist postao čovjek i nije slučajno što Pavao u toj poslanici spominje svoje obraćenje, da sve smatra bezvrijednim zbog uzvišene spoznaje Isusa Krista, zbog kojega je sve odbacio i smatra blatom kako bi sve predobio za Krista. To je ona tajna u povijesti čovječanstva da je Bog na najvidljiviji način dokazao svoju ljubav prema čovjeku u Isusovu »siromaštvu«. On je preuzeo ljudsku narav, podvrgnuo se nalogima, poprimio je nesavršenost ljudskoga bivstvovanja i govorio o Očevoj ljubavi. A govorio je na jednostavan način i svima je bio na raspolaganje. Posebnu je pak brigu vodio o onima kojima je bila potrebna pomoć. U svom radu je potvrđivao da nije zdravima potreban liječnik, nego bolesnima (Mt 2, 27). Prihvatio je od farizeja i ubirača cestarine poziv na ručak, primio je Nikodema koji je k njemu došao potajno, pozivao je k sebi djecu i stavljao ih za primjer: »Zaista vam kažem, tko ne primi kraljevstva Božjega poput djece, neće ući u nj« (Mt 10, 13). Gospodin se nikad ne zaustavlja, obraća se poganim, razgovara sa Samaritankom te učenicima postavlja za primjer milosrdnog Samaritanca i siromašnu udovicu. Isus je ovdje za sve. Stalno traži što je neznatno i potrebno pomoći.

U pismu Kološanima Pavao nam iznosi drugi vidik za ocjenu evanđeoskoga siromaštva — gledanje s poštovanjem na sve što je stvoreno. Krist je početak svega i On je stvorio sve što postoji na nebu i na zemlji.

Isus je došao k nama na takav način da bi po Njemu svi mogli doći k Ocu. Dao nam je sve što je imao, dao nam je i dioništvo u Božjem sinovstvu. Imao je na umu čitavu ljudsku zajednicu, koja je po grijehu postala tako siromašnom. Ništa nije za nas realnije od toga da smo siromašna djeca, potrebna svega. Postavivši temelj siromaštva, Isus je tako stupio u središte realnosti. Od bogata mladića koji je Isusu s ponosom ispričao da je za svega svojega života udovoljavao zapovijedima, zahtijevao je da živi siromašno. No sam nije davao dojam siromaha. Siromaštvo nije bilo znak Njegova nastupa. Iz svega Njegova bića odsijevala je uzvišenost i ljubezna privlačnost, iako je rekao da Sin čovječji nema gdje da položi glavu. Razašiljao je učenike bez kese i torbe, ali su se oni ipak vraćali veseli, jer na putu nije ništa nedostajalo. Iz Gospodina je išarivao čar bića kojemu nije ništa potrebno, koje za sebe ništa ne traži i stalno je na raspolaganju drugima. Svi su se osjećali privučenima k Njemu, bio je dostojan povjerenja i imao je pristup do siromašnih i do bogatih.

Te značajke u duhu siromašna čovjeka nalazimo vrlo često u Svetom Pismu. Psalmist priznaje: »Bijedan sam i ubog, ali Gospodin se brine za me« (Ps 40, 18).

I preblašena Djevica je u dubokoj spoznaji propjevala da se Gospodin osvrnuo na poniznost svoje službenice, da je moćne skinuo s prijestolja i uzvisio malene te da je gladne napunio dobrotom (Lk 1, 46).

2. Ekleziološka dimenzija redovničkog siromaštva

Evandeosko siromaštvo u vjernom hodu za Kristom je proročki znak. U svim vremenima Bog šalje svojoj Crkvi proroke i savjetnike. Bez njih bi ljudsko društvo postalo hromim. Oni pak idu pred Bogom u molitvi i u očekivanju, svjesni svoje neznatnosti i slaboće i usmjereni na Božju dobrotu. Svi su siromašni u duhu i u stvarnosti. U toku povijesti shvaćali su siromaštvo na različite načine, no bit je ostala ista. Siromaštvo u duhu koleba među dvjema skrajnostima: pravilno ocjenjivanje vrijednosti i odijeljenost od svjetovnog. U toku povijesti se njihalo pomicalo između dviju skrajnosti i život je rijetko bio u ravnoteži. Većinom su to bili trenuci milosti u manjim zajednicama pod vodstvom svetih osoba. Upute za život u duhu siromaštva nalazimo u klasičnim pravilima. Veliki ideolozi, kao što su bili Bazilij, Augustin, Benedikt i drugi, imali su pak veliko razumijevanje za čovjeka i mrtvljenje im samo po sebi nije bila svrha, već je bilo povezano s nastojanjem da Kristovi učenici budu tjelesno bolje raspoloženi i sposobni za unutrašnje iskustvo i doživljavanje Boga. Mudrost i životno iskustvo združuju se u vjerski ideal, u kome se očituje pravi smisao redovničkog siromaštva. Materijalno pitanje nema odlučnu važnost — bogati ljudi mogu biti siromašni, a siromašni bogati. Siromaštvo u duhu jest način kako stojimo pred Bogom. To što jesam, po Njegovoj sam volji. Po imenu sam te pozvao, moj si — kaže Gospodin. Sav naš život je samo put iz jedne Božje ruke u drugu. Sve što imam, imam od Boga: roditelje, zdravlje, talente i sve drugo. Imam i svoj zadatak i poslanje. Jednokratam sam dah Božji i imam jednokratam zadatak. Ne izvršim li ga, neće ga ni nitko drugi. Moj život je poput kamenčića u mozaiku ili kao melodija u koncertu ljudskih srca. I još više: moj život je ćelija u otajstvenom Kristovu Tijelu. Sve što mi je dano, dano mi je da služim. Po Isusovu primjeru, koji je došao da služi, i po primjeru Njegove Majke, koja je u svemu bila službenica Gospodnja.

Takvo mišljenje jest i mišljenje svetaca. Da navedemo samo sv. Tereziju od Maloga Isusa: »Bogu je drago kad vidi da ljubim svoju neznatnost i siromaštvo, da se slijepo pouzdajem u Njegovo milosrđe. Želim ostati siromašna i bez moći. O večeri svoga života stajat ću pred Tobom praznih ruku. Molim Te, nemoj prebrojavati moja djela!«

3. Siromaštvo u duhu — ovdje i sada. Osobno siromaštvo

Svaki dan započinjem iznova i sve stavljam u Božje ruke. Ništa ne želim. Ništa ne otklanjam. Charles de Foucauld kaže: znam živjeti u raskoši, znam živjeti u siromaštvu. Ravnodušnost i nezahtjevnost znak su zrele čovjeka koji u svemu vidi Božju ruku i dokaz Njegove ljubavi. Život bez zahtjeva ispunja čovjeka vjerom, ufanjem i ljubavlju. Modernom su društvu takvi ljudi potrebni. Po takvim ljudima postaje kršćanska objava vjerojatnom i živom. Život bez zahtjeva nije tmuran i ne da se prepoznati po siromaštvu stana ili odijela. Siromašan u duhu nije umiš-

ljen i ne smatra se uzvišenim nad druge, ne vješa se na svoje sposobnosti, talente i društvo. Duh siromaštva zahtijeva da preuzmemo na sebe svoje najdublje unutarnje siromaštvo, svoje neznatne sposobnosti i mogućnosti, svoju nepouzdanost. Moram spoznati što sam i biti zadovoljan da sam »samo to« i ništa više. Gospodin hoće da radimo s onim što smo primili i da Mu služimo u najmanjem. Time se učimo umjetnosti davanja i primanja. »Ništa ne željeti — ništa ne otklanjati« jest lijepo načelo sv. Franje Saleškoga. Siromaštvo dolazi do izražaja u tihoj vjernosti prema ispunjavanju dužnosti. Vrijeme je dragocjeni Božji dar. U svakom času započinje vječnost. Za sve ćemo davati odgovor. Svaka riječ ima svoju vrijednost — novac i sve čime se služimo — prema svemu treba da se odnosimo s poštovanjem i obzirno, najprije — dakako — prema svojim blišnjima. Vjernost je povezana s obzirnošću. Što bih ja želio da drugi meni učini, to ću i ja učiniti drugome — i obratno. Vježba u svakodnevnim malim skromnostima zahtijeva veliku pažljivost i to je askeza, ona danas moderna skeza. Gospodin odabire malene i slabe te im povjerava velike zadatke. Izvršavajmo u zahvalnosti malene zadatke i otvorit će nam se put u kraljevstvo.

Siromaštvo u zajednici

Došli smo da bismo služili. Gospodin zove u svoju službu. Time je pak pomogao našem siromaštvu i uči nas da to što činimo Njegovu najmanjem bratu činimo Njemu. I On dolazi svakoga dana svakome od nas u mnogim likovima i licima. U našem bližnjem Gospodin je zahtjevniji negoli u svetohraništvu.

Danas ističemo značenje čovjekove osobnosti i njegovo mjesto u zajednici. Jezgro zajednice je briga za čovjeka, za njegov napredak i razvoj. Takvo shvaćanje temelji se na evanđelju i na Pavlovim poslanicama. Danas nastupaju manje zajednice. I nisu li danas redovničke ustanove pozvane da ostvaruju uzore kršćanskoga zajedničkog života?

Mnogo puta ne znamo živjeti u sadašnjosti pa gubimo sile i vrijeme mislimo na prošlost ili s pesimističkim gledanjem na budućnost: što će biti s redovničkim družbama za dvadeset godina? Prepustimo prošlost Božjemu milosrđu, a budućnost povjerimo Božjoj providnosti! Bog ima dovoljno fantazije da nam pokaže pravi put i da pozove svoje odabrane da ga slijede sa svom vjernošću.

Potrudimo se da pomognemo jedni drugima nositi terete i da se nitko među nama ne osjeti sam i napušten. Iz svega neka odsijeva usređujuća svijest da nas je Kristova ljubav združila u jedno. Sveti je Augustin imao jasnu riječ o duhovnom siromaštvu: zajednički budimo siromašni i očekujmo sve od Gospodinova milosrđa. Svetac zove u zajednicu one koji neće da imaju svoga vlasništva, koji su zadovoljni malim i sve očekuju od Boga. Zove ih neka unesu u zajednicu veliku mjeru ljubavi. Ta je riječ i danas živa i valjana.

Solidarnost s bijednima i zapostavljenima

Radost i nada, žalost i zabrinutost današnjih ljudi, napose siromašnih i onih koji bilo kako trpe — to je istodobno radost i nada, žalost i zabrinutost Isusovih učenika. (CS 1)

Crkva Drugog vatikanskog koncila poziva nas na solidarnost s bijednima i zapostavljenima. Ta solidarnost mora započeti u redovničkoj zajednici — ta svjesni smo da moramo svi kao siromasi slijediti Krista kojemu služimo u braći. Moramo postati svijetu pobuda za obnovu s odvažnim nastojanjem za poboljšanjem i sebe i drugih. Moramo biti svjesni dužnosti rada, ne samo za sebe već i za izgradnju nove, pravednije ljudske zajednice. Moderno društvo je postiglo neočekivane uspjehe. Pojavljuju se velike protivštine između siromašnih i bogatih. Božja darežljivost je neizmjerena i čovjek neprestano otkriva nove mogućnosti za poboljšanje života. No svi nisu dionici tih dobara. Bogataš u Svetom Pismu nije bio kažnjen zato što ima, već zato jer se zatvarao u sebe i ništa nije dijelio sa siromasima. Bogatstvo mora bogatiti one koji nemaju i ne mogu si sami pomoći. Što imamo dajmo na raspolaganje onome kome je to potrebno. Majka Terezija iz Kalkute kaže: Što nam Isus daje, daje nam za sve.

U drugoj poslanici Korinćanima sveti nam Pavao daje primjer prave darežljivosti: »Izvišćujem vas, braćo, o milosti koju je Bog dao madeonskim crkvama: kako je u mnogoj kušnji nevoljama obilna njihova radost i kako je njihovo krajnje siromaštvo rodilo bogatom darežljivošću. Svjedok sam da su, prema svojim mogućnostima i iznad njih, dragovoljno darivali i usrdno nas molili za milost da mogu sudjelovati u ovoj službi milosrđa u korist svetih. I ne samo da su se ponijeli kako smo se nadali nego su i sami sebe predali u prvom redu Gospodinu pa onda nama zbog Božje volje« (2 Kor 8, 1—5).

Približujmo se siromahu s velikim poštovanjem! Tako ćemo otvoriti put Gospodinu. Kad ljubimo, ulazi u bližnjega Božja moć. Najvažnije što tražimo u životu jest Isusovo kraljevstvo i na tom putu se moramo čuvati svega što ruši jedinstvo. Mi siromasi moramo biti međusobno složni. U tom nastojanju bit će nad nama Kristova moć, koja mijenja oblik zemlje. Odricanjem i predanošću razumjet ćemo djelovanje milosti u svakom čovjeku. Nitko ne može služiti dvojici gospodara. Božje kraljevstvo se neće širiti po onima koji gospoduju nad drugima, već po onima koji sve dijele s drugima. Božju dobrotu prenosimo time što dijelimo. »Što daš, tvoje je, a što za sebe zadržiš, zauvijek je izgubljeno« — tako je napisao Axel Munthe u knjizi »San Michele«.

Onaj tko je siromah u duhu taj spoznaje Božje darove, svjestan je svoje dužnosti rada za napredak i nastoji oko pobjede istine. U odricanju i siromaštvu u korist bližnjega ražaruje se tih svakidašnji život u uskrasnoj tajni.

Svijet, kako ga je Bog stvorio, bio je dobar. Bog ga je podredio čovjeku, koji je sagriješio i time postao siromah. Po otkupljenju pak dobio je čovjek slobodu Božje djece.

Siromaštvo kao sloboda u službi bližnjega

Život po evanđeoskim savjetima, ovisnost u upotrebi predmeta, jednostavan način života u zajednici, to je naše poslanje i svjedočenje da su to veća dobra od dinara i imutka, te da nas odricanje osposobljava za službu bližnjemu. Ljudi čeznu za mirom u vremenu koje razdiru nepri-

jateljstva. U svijetu eksploatacije odjekuje klik za pravednošću. Svjestan toga svatko mora sam riješiti što je njegov zadatak. Što više budemo ljubili, to lakše ćemo riješiti pitanje dobrovoljnog siromaštva. Što bolje razumijemo siromahe i što smo solidarniji s njima, to bolje razumijemo znakove vremena i sposobniji smo za pravu obnovu.

Nakon Koncila još smo bolje upoznali bijedu u svijetu, zemlje u razvoju, treći svijet. Pojavilo se pitanje: kako pomagati, kako spasavati. Smisao za pomoć mora prodrijeti iz dubine srca u radu za Boga i za bližnjega. Srce mora biti pripravno za odricanje i živjeti u nadi.

Danas je sve u svijetu u znaku pitanja. Odgovor na sve daje nam samo Isus Gospodin.

Siromasima je obećano Božje kraljevstvo. Hodajmo u svjetlosti koja nam pokazuje Njega, koji je Put, Istina i Život. I: sve počinje i završava u Tebi, Kriste.

Izvori:

Concilium — 4/1977: I poveri e la Chiesa

Friedrich Wulf: Evangelische Armut — Kyrios Verlag 1973.

Carlo Caretto: Al di là delle cose — Editrice Citadella

ZAJEDNIČKO SVJEDOČENJE SIROMAŠTVA

I. NE SAMO OSOBNO SVJEDOČANSTVO

Redovnici su poseban znak u Kristovoj Crkvi, pozvani da za Njega svjedoče svojim životom, svojim radom, što znači da su pozvani svjedočiti ljubav i vjeru kršćanina. Krist Gospodin, utjelovljena Riječ Očeva, objavljuje ljudima Oca nebeskoga, za kojega sam tvrdi da je ljubav. Svojim životom i djelima potvrđuje ono što riječima naučava. Među ljude unosi revolucionarni duh, dokidajući Zakon, dajući prvenstvo ljubavi. Najviši Božji čin u spasavanju ljudskog roda bio je ljubav, koja u sebi nosi razlog da i čovjek ljubi. Poziv na život po ljubavi upućen je cijelom čovječanstvu, pa je već od početka Crkve bilo muževa i žena koji su prihvatili nasljedovanje Krista po ostvarivanju evanđeoskih savjeta. Cilj prema kojem redovnici teže jest savršenstvo ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Božja ljubav je potpuno darivanje na kojoj se temelji bit naše ljubavi i darivanja Bogu i bližnjemu. Po ljubavi redovnici su znak koji svjedoči prisutnost evanđeoskog Krista i njegova kraljevstva među ljudima, kao i buduću slavu, koja se ima očitovati.

Budući da je ljubav vrhovno pravilo, ona je također svrha i duh redovničkog pravila. Nedostatak ljubavi je zapreka prenošenju Riječi i povjerenja u nju. Krist upozorava: »Po ovom će znati svi da ste moji učenici, ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Iv 13, 35). Taj zahtjev upućen je svakom kršćaninu, on naviješta veliku poruku Novoga Saveza »Bog je ljubav« (1 Iv 4, 8), koju Isus objavljuje. Raznolikost znakova i svjedočanstava unutar ljubavi silno je velika. Jedan oblik redovničkog svjedočenja jest život u siromaštvu. Kao što je prihvaćanje cjelokupnog redovničkog života težnja za savršenstvom ljubavi, tako je i konačni cilj zavjeta siromaštva ljubav prema Bogu i bližnjemu. Redovničko siromaštvo imat će vrijednost svjedočenja ukoliko je ono velikodušan odgovor zahtjevu Evanđelja. Na nj obvezuje redovnike potpuna vjernost njihovu pozivu, a ne samo neka puka želja, lakomislana i površna, da imaju izgled siromaštva. (Usp. Crkva redovnicima — H. Borak.)

Jedan od razloga razlike prvotne sheme teksta dekreta o siromaštvu i konačnog teksta krije se u zahtjevu kolektivnog svjedočenja redovničkog siromaštva. Govoriti o redovničkom siromaštvu pojedinca, a ne govoriti i istodobno ne promatrati siromaštvo zajednice, bio bi promašaj. »Ako red želi biti red evanđeoskih savjeta, onda ga nikakvi poslovi, apostolati ili karitativni ciljevi ne mogu dispenzirati od siromaštva. Redovi su nada Božja, koja pomaže čovječanstvu, a oni mogu pomoći, jedino onda ako u zajednici vlada duh siromaštva« (Karl Rahner, *Schriften zur The-*

ologie). Dakle, kad se govori o siromaštvu, misli se na siromaštvo čitava instituta, zajednice. »U bogatu samostanu ne može biti siromašan redovnik« (K. Rahner, *Schriften zur Theologie*, svezak 8.). Iako sve što mu je potrebno pojedinac mora tražiti, pokazujući svoju ovisnost, on ipak nije siromašan. Ovisnost u raspolaganju materijalnih dobara i pravi pojam da nemamo privatnog vlasništva ne čini nas siromašnima s obzirom na smisao redovničkog siromaštva. Koncil naglašava: »Potrebno je da članovi budu siromašni i stvarno i u duhu, imajući svoje blago na nebu« (*Perfectae caritatis*).

Kod siromaštva pojedinca dolazi u obzir element ovisnosti od zajednice u raspolaganju materijalnim dobrima. No ovisnost u raspolaganju materijalnim dobrima i siromaštvo ne mogu se poistovjetiti. Ako siromaštva zajednice uopće ne bi bilo, ne bi se moglo govoriti o siromaštvu pojedinca. Instituti koji na prvo mjesto postavljaju siromaštvo pojedinca, a ne siromaštvo zajednice kao cjeline, ne oblikuju pravi pojam siromaštva. U današnjim prilikama mnogo je teže riješiti pitanje siromaštva zajednice nego siromaštva pojedinca. No to se pitanje ipak mora riješiti! Pojedinac u zajednici može živjeti siromašno, a istodobno teško se ogriješiti o duh siromaštva, ako je npr. poglavar koji traži način na koji će povećati imetak svoga reda. Takav se poglavar ne sukobljava s principom ovisnosti, no njegovo siromaštvo u sukobu je sa siromaštvom zajednice. Na isti način može se poglavar ogriješiti o duh siromaštva ako svoje podložnike iskoristi za naporan rad s nakanom da samostanu priskrbi više dobara. Mora se priznati da je uporna briga o siromaštvu ometala poglavare da uspješno vrše svoju dužnost, pa se događalo da su svoj položaj usmjerili prvenstveno na štednju.

Teško je naći granicu između siromaštva i zadovoljavanja potreba redovnika. Bolje bismo siromaštvo definirali prema dobrima ovoga svijeta i neprianjanjem bogatstvu nego štednjom koja sobom može nositi izvjesnu privrženost materijalnim dobrima. Budući da siromaštvo ima materijalni sadržaj i nije istodobno siromaštvo duha, mora se konkretizirati odnos prema njemu i materijalnim dobrima, koji mora biti realan. Zahtjev svjedočenja redovničkog siromaštva jednako je upućen pojedincu kao i zajednici, jer taj pojam nije djeljiv. Koncil potiče redovničke ustanove da prema prilikama pojedinih mjesta »nastoje dati kolektivno svjedočanstvo siromaštva« (*Perfectae caritatis*).

Dobrovoljno prihvaćanje siromaštva bez raspolaganja i posjedovanja temelji se na ljubavi u kojoj se prepuštamo vodstvu Božje Providnosti. Providnost, kojom Bog po svojoj ljubavi vodi i upravlja pojedincima, kao i zajednicom, nije uvijek jasna i očita, pa često u nedostatku vjere ostavlja utisak neizvjesnosti, što joj ne umanjuje stvarnost. Zbog toga vjekovi u svojim vremenskim periodima bilježe redovničku neozbiljnost i nestrpljivost zbog neizvjesnosti koju Providnost sa sobom nosi. Za sigurniju egzistenciju samostani pribavljaju materijalna dobra, oslabljujući duh siromaštva u svojim kućama, a time i u pojedincima. Svojim bogaćenjem došli su u opasnost da izgube vezu sa siromašnim pučanstvom, ne pružajući autentično svjedočenje. Za povratak k izvoru i izvršavanju siromaštva javljaju se pokreti s glavnom idejom — siromaštvo. Krize redovničkog siromaštva ujedno su i krize Crkve. Znamo da je takvu jednu krizu uspješno riješio sv. Franjo, koji se, za razliku od bogatih be-

nediktinskih samostana, odriče svega i živi od milostinje. On je Crkvi vratio povjerenje onih koje je crkveno bogatstvo sablažnjavalo. Osim njega u takvoj reformi istakli su se sv. Dominik, koji od Franje prima strogu regulu siromaštva (usp. »Pregled povijesti crkve«, A. Franzen, str. 169), sv. Ignacije, sv. Tereza od Isusa i drugi. Naše redovničke osnivače i osnivačice također možemo smatrati reformatorima u pogledu siromaštva.

Povijesna uvjetovanost nastajanja redovničkih instituta uvjetuje i način shvaćanja i stav prema redovničkom siromaštvu. Svaka redovnička zajednica nema isti stil i prakticiranje redovničkog siromaštva. Prvotni stav i shvaćanje ne može se zadržati jer se mijenjaju gospodarsko-privredne prilike. U Franjino vrijeme shvaćalo se da je idealno siromaštvo u prošnji. Siromaštvo on odabire za Zaručnicu, Ignacije traži da se siromaštvo ljubi kao majka i smatra ga bedemom redovništva. Postojala je i još uvijek postoji razlika između stila siromaštva, konkretnih formi kod pojedinih redova, čak i unutar samog reda i zajednice. Također ne može biti jednako siromaštvo kontemplativnih i kontemplativno-aktivnih redova. Danas je dana mogućnost svim redovnicima da se mogu odreći prava vlasništva, dok su to prije mogle samo družbe čiji su članovi polagali svečane zavjete. Zahtjev svjedočenja svima je jednako postavljen, mada je stil redovničkog siromaštva u pojedinim družbama različit. Od Male braće zahtijeva se da »osobito zavjetom siromaštva pružaju eshatološko svjedočanstvo savršena života« (Konstitucije Male braće). Prošnja karakteristična za njihov red i za njima slične redove gubi svoj prvotni oblik, no ipak se ne isključuje da ona u određenim momentima posluži kao sredstvo uzdržavanja. Isusovcima je siromaštvo znak njihove ljubavi sa svrhom da svojom neimaštinom obogaćuju druge. Iako svaka družba ima svoj stil, ipak taj stil i način koji treba imati još uvijek nije do kraja riješen. Bez obzira na tu različitost, motiviranost redovničkog siromaštva kod svih redovnika je ista: iz ljubavi slijediti evandeoskog Krista.

II. NE SAMO PRIMATI NEGO I DAVATI

Pojam siromaštva je relativan i nedefiniran. Moglo bi se reći da je povijest redovničkog života povijest različitih izlaganja siromaštva u samom sebi. Dok se prije prošnja smatrala idealnim vidom ispunjenja redovničkog siromaštva, danas je postavljen zahtjev rada »kojim (redovnici) priskrbljuju za sebe, za svoju braću i sestre« (Crkva redovnicima, H. Borak). Rad kao takav cijeni se samo ukoliko pridonosi blagostanju društva. Sve redovničke ustanove po smjernicama Koncila veže »uzdržavanje od vlastitog rada« (Perfectae caritatis). Rad svakog redovnika ne svodi se samo na rad za osobno uzdržavanje, jer »ništa se ne bi više protivilo samom siromaštvu, odjeljenju od dobara ovoga svijeta, nego uskraćivanje materijalne pomoći drugima« (Jean Galot, »Redovnici i obnova«). Rekli smo da je temelj na kojem se zasniva smisao redovničkog siromaštva ljubav, a ona se najvjerodostojnije očituje u velikodušnosti davanja.

a) *Međupomoć kuća i provincija*

Ekonomski napredak i visina standarda u nekoj zemlji utječe i na situiranost i standard redovničkih zajednica. Pojedine družbe u istim društveno-ekonomskim prilikama nemaju istu materijalnu bazu, pa čak ni različiti samostani u istoj družbi. U prošlosti se događalo da su pojedini samostani istog reda međusobno bili odijeljeni i zatvoreni u se. Nikakve moralne niti materijalne povezanosti nije bilo. Dok su jedni obilovali, drugi su oskudijevali. Da bi se izbjegla takva razlika, Koncil preporučuje uzajamnu pomoć, »tako da oni koji imaju više pomažu drugima koji trpe oskudicu« (Perfectae caritatis). Redovničke ustanove u svojim konstitucijama propisuju uzajamnu pomoć kuća i provincija.

»Sve je zajedničko, ne samo među redovnicima nego i među kućama iste provincije, a po mogućnosti i među samim provincijama, tako da one koje raspolažu s više sredstava pomažu druge u njihovim potrebama« (Konstitucija oo. Trećoredaca).

»Zajednicama nije dopušteno gomilati kapital, nego ono što preostane, a način za to odredit će posebno svaka provincija, trebat će svake godine razdijeliti, imajući na pameti potrebe bilo zajednice, bilo apostolata, bilo siromaha« (Dekreti oo. Isusovaca).

Franjevački red Male braće ima »Norme za uzajamnu pomoć bratstva«, koje propisuju »potpomaganje subraće koja se nalaze u velikim potrebama« (Konstitucije oo. Male braće).

»Provincije koje materijalno bolje stoje i mogu stoga više pridonijeti (Družbi) neka to rado čine« (Konstitucije ss. Kćeri Božje ljubavi).

»Pojedine provincije i kuće neka u uzajamnoj susretljivosti među sobom dijele svoja vremenita dobra« (Konstitucije ss. Milosrdnica).

b) *Pomoć siromasima i potrebe Crkve*

Isključujući fizički pojam siromaštva i ne suzujući ga na neimaštinu, izbjegavamo njegovo materijalno shvaćanje, pa možemo reći da je siromaštvo čovjeka neotuđiva vlastitost njegove naravi. Da bismo čovjeka mogli privesti vječnim vrednotama, najprije mu moramo pružiti materijalne. Zato ćemo u ovom podnaslovu siromaštvo gledati pod fizičkim vidom.

Materijalna bijeda možda više nego ikada prije diže svoj krik, bilo pojedinačno, bilo skupno. Dok se na jednoj strani javlja nagao napredak i impozantna ostvarenja nauke, s druge strane otvara se viši jaz od onih koji tek počinju svoj ekonomski razvoj. Mada razvitak nauke i tehnologije pruža osnovu za rješenje siromaštva i zaostalosti u svijetu, ipak se uočava njezina nemoć da riješi taj strahoviti problem. Tko smije zataškati svoju savjest pred činjenicom da »deset tisuća djece i ljudi umiru dnevno od gladi« (izjava Sirimavo Bandaranaike). Krist sam dolazi među ljude, uzimajući siromaštvo kao znak svoje ljubavi, da odgovori na njihovo zapomaganje. Rješenje tog problema zahtijeva »obraćanje mentaliteta i stava«, koje u prvom redu treba da zahvati redovnike, od kojih se očekuje »da od vlastitih dobara rada nešto pridonese i za uzdržavanje

siromaha i za potrebe Crkve» (Perfectae caritatis). Kristovi učenici slijede put svoga Učitelja, koji nije put političke i vremenite ideologije i akcije, nego poticaj na obraćenje srca i oslobođenje od svake zemaljske spone, poticaj na ljubav. Vapaj siromaha zabranjuje redovnicima sporazum s bilo kakvom vrstom nepravde i tlačenja.

Jedan od načina pomoći svima potrebnima jest pridruživanje njihovim životnim prilikama, solidariziranje s njihovom mukom, bijedom i tjeskobom. »U načinu života, pojedinačnom i zajedničkom (braća moraju) biti pripravna živjeti i djelovati među najsiromašnijima« (Konstitucije Male braće).

»U duhu solidarnosti, neka se (sestre) upriliče stanju ljudi siromašnijeg položaja u svijetu« (Konstitucije ss. Klarisa).

»Svjesnom solidarnošću živimo s bezbrojnim siromasima svijeta, te svojim apostolskim radom navodimo kršćanski narod na djela pravde i ljubavi za promicanje razvitka naroda« (Konstitucije oo. Kapucina).

Zahtjev ograničenja upotrebe dobara u svrhu širokogrudnog i velikodušnog darivanja upućen je svim redovničkim ustanovama. »Koliko daleko jedan red ima zadaću vani, utoliko je život i djelovanje te zajednice karitativno« (»Crkva redovnicima«, H. Borak). Neke redovničke ustanove biraju upravo siromašne, bolesne i ostavljene kao posebno područje svoga rada i apostolata.

»Kao zajednica potpomažemo siromahe i surađujemo na porastu pravednosti i mira u svijetu« (Konstitucije ss. sv. Križa).

»Na poseban način iskazuju (sestre) svoje najljubeznije usluge starijim osobama i psihički onesposobljenima« (Konstitucije ss. Službenica milosrđa).

Sestre »neka pokazuju da razumiju bol i potištenost siromaha i bolesnika te im služe ljubezno i blago« (Konstitucije ss. Milosrdnica).

»Svrha je naše Družbe da sudjeluje u životu Crkve brigom za Isusovu najmanju braću: nejaku siročad, zapuštenu djecu, iznemogle i zapuštene starce i bolesnike« (Konstitucije ss. Služavki Malog Isusa).

»Treba da uvijek s ljubavlju ispunjujemo sve obveze pravednosti što ih imamo, a osobito prema siromasima i općem dobru« (Konstitucije oo. Isusovaca).

Na taj način pojedine družbe daju svoj prilog za pomoć siromašnima, bolesnima i ostavljenima. Jedan od načina sudjelovanja u potrebama Crkve jest rad i pomaganje misija. Redovničke konstitucije obvezuju redovnike da sudjeluju bilo članovima, bilo materijalno na širenju Kristove Radosne vijesti.

Rad na župama često je u skladu s misionarskim radom, iako se ne odvija u zemljama Afrike, Indije, Azije. Naš odaziv na potrebe našeg čovjeka bit će u nesebičnu radu i darivanju uz simboličnu nagradu. Karitativne ustanove više bi pripadale redovničkoj organizaciji nego nekoj drugoj. No ako već nije tako, onda bi bar naše učešće u njima moralo biti vidljivo. Na taj način bit ćemo spremni da od onoga što imamo dijelimo s potrebnima, a ne samo da budemo disponirani za primanje.

III. IZBJEGAVATI: RASKOŠ, GOMILANJE, TRKU ZA DOBITKOM

U Dekretu o siromaštvu čitamo: »Iako ustanove, obazirući se na pravila i konstitucije imaju pravo posjedovati sve potrebno za vremeniti život i djelovanje, neka ipak izbjegavaju svaku, pa i prividnu raskoš, neumjereni dobitak i gomilanje dobara« (Perfectae caritatis).

a) *Hrana i odmor*

Dekret dopušta ustanovama posjedovanje i upotrebu vremenitih dobara, ali tu upotrebu i ograničava. Živjeti siromašno ne znači isto što i živjeti bijedno. Život u bijedi isključuje mogućnost prosječno situiranog života. Redovnici treba da koristeći svoje fizičke i intelektualne sposobnosti uspješno obavljaju apostolsko poslanje. Ispravna prehrana i potrebni odmor obnavljat će njihove fizičke sile. Ipak, obilovanje za stolom i težnja za kvalitetnijom hranom nije u skladu sa zahtjevom Koncila i Krista. Koncil reducira upotrebu dobara na samo potrebnu količinu za uspješno obavljanje različitih djelatnosti. Hrana, dakle, treba da je dostatna, ali i jednostavna, prožeta i vanjskim dokazima pravoga siromaštva.

Odmor također treba da je u skladu sa zahtjevom siromaštva. No kao što racionalna upotreba i trošenje prehrambenih artikala mogu podleći neumjerenu uživanju, tako i odmor pod krinkom potrebnog može ugroziti redovničko siromaštvo. Možda bi se bilo zgodno upitati nisu li naša putovanja i česta kretanja preko potrebnog prešla u ugodno, te bespotrebno trošenjem ugrozila siromaštvo. Kako je s našim godišnjim odmorima? Ne događa li se i tu zloupotreba?

b) *Odijevanje*

Zahtjev vremena i djelatnosti uvjetovao je dopuštenje da se pojednostavni odijevanje i da se život prilagodi suvremenim prilikama. Specifične prilike i sistem društva katkad uvjetuju da redovnici u pojedinim momentima odlože svoju redovničku odjeću, zamijenivši je građanskom. Iako je redovničko odijelo znak redovničke posvete i razlikuje se od građanskog, ipak nam ni kratkotrajno odlaganje ne dopušta da se udaljimo od znaka koji smo dužni pružati — siromašnog Krista. Je li uvijek tako?

c) *Stanovi*

Lažno svjedočanstvo siromašnog Krista iz Nazareta pružali bi redovnici čiji bi samostani bili bogato i raskošno opremljeni. Kriterij po kojem treba prosuđivati materijalnu stranu, prema Evanđelju, čini se da je jednostavnost. Pojedini instituti u svojim konstitucijama određuju da već »pri odabiranju mjesta za gradnju samostana treba imati pred očima život u siromaštvu« (Konstitucije oo. Kapucina). Same kuće treba da su skromne i siromašne. Zahtjev siromaštva ne zabranjuje pri gradnji upotrebu solidnog materijala, koji mora biti jednostavan i donekle estetski. Namještaj u sobama morao bi također pokazivati redovničko siromaštvo s jednostavnim oblicima, uz eleganciju i praktičnost. »Svaki luksuzni izdatak, svako rafiniranje udobnosti moraju biti isključeni« (»Nadahniteljica redovničke obitelji«, Jean Galot).

a) Gomilanje i trka za dobitkom

Iako siromaštvo ne znači oskudijevanje, ono ipak isključuje svaku mogućnost obilovanja. U mnogim konstitucijama preuzimanje različitih područja rada s motivacijom većih prihoda izričito je zabranjeno. Djelatnosti koje se preuzimaju moraju biti u duhu konstitucija i svrhe pojedine družbe, a nikako ne smiju biti temeljene na zaradi. Suvremena migracija i zahtjev apostolata unijela je i u samostane stanovite promjene. Društvo u kojem živimo i djelujemo zahvaćeno je suvremenim problemom trke za dobitkom, Stalan kontakt i djelovanje u takvu društvu vidno ostavljaju trag i na redovničkim osobama. Izričite nužnosti i strog zahtjev čuvanja vjere i morala našeg naroda neprimjetno su se asimilirali s primjesom dobitka, narušavajući redovničko siromaštvo i pojedinca i zajednice. Možda su tome pridonijele i potrebe redovničkih ustanova, čiji izdaci su katkad viši od primitaka. Školovanje i uzdržavanje podmlatka, osposobljavanje članova za različite vrste poslova, uzdržavanje bolesnih i nemoćnih, povezani su s ne malim izdacima. Za njihovo pokriće nekad je nužno prihvatiti poslove vezane uz zaradu i dobitak. Ipak, zarada ne smije postati glavni motiv redovničke djelatnosti, a oni koji su u njoj zaposleni ne smiju osjetiti da su samo osobe koje samostanu priskrbuju prihode.

Kako je redovničko siromaštvo dokaz da zemaljska dobra nisu stalna, nego da postoji neprelazno dobro koje ljudi treba da steknu, svaka trka za dobitkom bacala bi ljagu na one koji su pozvani osvjetljavati život u vjeri i u odricanju. Krist se protivi bogatstvu jer ono zadaje brigu te onaj koji ga posjeduje teži za još višim bogatstvom. Bogat čovjek ostaje zaslijepljen, zaglušen za druge divote, za poziv na vječnu gozbu. Radost u Bogu i s Njim ne vidi i ne cijeni blago koje moljac ne izjeda. Čovjek zahvaćen brigama ovoga vremena u stanju je prečuti Božji poziv. Zato je bogatstvo zamka, koja mu pruža varavu sigurnost.

Naši samostani i zajednice moraju ovom čovjeku pružiti autentično svjedočanstvo Kristove ljubavi i siromaštva. Izbjegavanje raskoši, trke za dobitkom, ukazivat će tom današnjem čovjeku da postoji nešto i iznad njegove tjeskobne brige za sutra. Dok moderno društvo s jedne strane ima svega u izobilju i okupirano je samo lozinkom progresa i materijalnog napretka, istodobno postaje siromašnije u posjedovanju Krista i svoga vlastitog mira. Redovnici moraju biti živi znak koji će ih podsjećati na nenužnost, nesigurnost i prolaznost imetka u kojem osiguraše svoju situiranost.

IV. REDOVNIČKO SIROMAŠTVO I ZAJEDNIČKA DOBRA U KONTEKSTU NAŠEG DRUŠTVA

Gledati redovničko siromaštvo i živjeti ga u današnjem vremenu i prilikama kroz zahtjeve suvremenog društva, onako kako su ga živjeli i gledali osnivači, bio bi promašaj. Ono što je nekad bio luksus, danas je nužno sredstvo za rad. No kao što ne možemo svoje redovničko siromaštvo gledati u okvirima vremena i društva u kojemu su nastajali i osnovani naši instituti, isto tako ne možemo ni redovničko siromaštvo

u sadašnjem vremenu u različitim zemljama gledati kroz istu prizmu. Ni u jednom slučaju ne može se poistovjetiti zahtjev redovničkog siromaštva u Evropi, Africi, Aziji, u naprednim zemljama i u zemljama u razvoju. Bez sumnje, siromaštvo redovnica Majke Terezije autentičan je svjedok Kristova siromaštva. U našem vremenu i u našim prilikama, obilježenim privrednom ekspanzijom potrošačko-uživalačkog društva i trkom za još boljim životom, većim standardom, redovničko siromaštvo ne možemo živjeti životom Majke Terezije. No to nas ne oslobađa da riječima i životom svjedočimo da je Bog ljubav, da se svijetu objavio i javlja po Isusu Kristu, siromašnom radniku iz Nazareta, za nas raskopom i uskrslom.

Biti pak živi znak živoga Boga po redovničkom siromaštvu u našem društvu nije tako jednostavno.

Znak ima dvojak učinak. Otvorenima prema vjeri on je poziv da preko vidljive zbilje osjete nevidljivu, da preko onoga što čuju prepoznaju glas onoga kojeg ne čuju. Svjedočanstvo im je most preko kojeg napuštaju svoju sumnju i nesigurnost, a prihvaćaju riječ Istine koja ih spasava. Za one koji nisu spremni povjerovati, svjedočenje je običan čin, a svjedok osoba identična s ostalima.

Samoupravni socijalistički sistem ima kao jedino mjerilo produktivnog ljudskog rada novac. Stupanj ekonomskog napretka i standarda društva prenosi se i na redovničke institute. Korištenje tehničkih dostignuća i suvremenih aparata pomaže napretku samostana, omogućujući upotrebu vremena na područjima suvremene problematike. Nekađ su samostani obilovali posjedima, a danas su ostali bez njih, no zato u svom inventaru imaju različita tehnička pomagala. Tempo vremena i kotač povijesti s atomskom brzinom sadašnjice izmijenio je u kratkom vremenu i naoko nepromjenljive situacije.

Konstatacija da je svijet danas malen istinita je, jer netom u javu izbije nesvakidašnji i atraktivni događaj, posredništvom medija svima je odmah dostupan. Vrijeme i udaljenost ne predstavljaju više nesavladive veličine. Takva stvarnost stavlja redovnika pred nove probleme i nove situacije. Današnje doba pruža pojedincima mogućnost upotrebe različitih sredstava u svrhu boljeg apostolata, omogućujući mu viši uspjeh. Moramo biti iskreni i priznati da kroz potrebno i korisno, jednostavno ubacujemo i ugodno. Pojedinci se koriste mnogočim te se vrlo lako i neprimjetno udaljuju od zahtjeva evanđeoskog siromaštva. Nije rijedak slučaj da tehnička sredstva, korisna i potrebna za unapređenje apostolskog rada, istodobno služe i za razonodu. Nezamislivo je apostolsko djelovanje i evangelizacija bez upotrebe sredstava koja nam pruža i nudi suvremeno društvo. Prostorne udaljenosti potrebno je svladati u što kraćem vremenu. Nijedan samostan, bar ne onaj u kojemu je veći broj redovnika, ne može danas ispravno obavljati svoje poslovanje bez upotrebe osobnih kola, bilo kao svog vlasništva ili vlasništva centra u kojem i za koji radi. Korištenje osobnih kola nije svedeno na nužnost određene djelatnosti, pa zloupotrebe nisu isključene, mada se prikazuju kroz opravdanu motiviranost.

Isto to možemo konstatirati i za sredstva društvenog saobraćanja. Spomenute zluporabe idu na uštrb redovničkog siromaštva i vremena. Ograničenje posjedovanja privatnog vlasništva kao svojine samostana

nije preneseno i na oskudicu. Zajednica opskrbljuje pojedinca svime potrebnim. Okviri nužnosti često su narušeni u svom dometu redovničkog siromaštva. Pojedinci, iako se odriču, ipak imaju sve što im je potrebno. Moderno pluralističko društvo proizvodno-potrošačkih odnosa, uza svu trku za stjecanjem, očekuje od redovnika da svojim životom svjedoče siromašnog Krista, tražeći očite dokaze Božje prisutnosti i Njegove spasi-teljske ljubavi. Krist nas i danas poziva da svjedočimo za neprolazne i stalne vrednote, koje nisu sputane okvirima materijalizma.

Pri usklađivanju života redovnika sa zahtjevom vremena, koristeći se smjernicama II vatikanskog sabora redovničke su ustanove taj problem teoretski sretno riješile. Koliko je praktični dio te teoretske obrade i da-nih direktiva i uputa ostvaren u realnosti, odgovorimo zajednički. Pokušajmo naći metode i načine kako u našem društvu i našem čovjeku siro-maštvom možemo dokazati da materijalna dobra nisu cilj naše egzisten-cije te da ih možemo upotrebljavati oslobođenim srcem. Budući da je ži-vot prije refleksije, sigurno će se naći zajednice koje će svojim životom pokazati kako sve to staviti u razumne kategorije. Srcem ne smijemo ni-kad prionuti uz materijalna dobra, ona nam ne smiju biti svrha i cilj. Moramo dobro razlikovati što je potrebno za naš život i rad, a što je su-višak i luksus.

Ne moramo svjedočiti svijetu da ništa nemamo, već da ono što imamo ne uključuje našu navezanost ni prijanjanje srca.

Svijet mora na nama vidljivo i opipljivo osjetiti naše odricanje. Pot-puno rješenje problema zajedničkog svjedočenja siromaštva nećemo tako lako naći. Pa kad bi i naše redovničko svjedočenje bilo autentično, ipak bi se moglo dogoditi da njegov učinak ne bude velik. Isusu se dogodilo da je pred svijetom učinio mnogo znamenja a da ipak svi nisu povjerovali u Njega. (Usp. Iv 12, 37.)

Završavam s pitanjem: Kako da današnjem čovjeku koji sve ima i traži da još više ima, mi, koji također imamo sve što nam je potrebno, svjedočimo redovničkim siromaštvom?

DISKUSIJA

TREĆI DAN

O. Ljudevit Gregov: Mislim da se među nama malo raspravlja o zajedničkom siromaštvu, a još se manje na tome radi. Osuđujemo nekadašnje velike posjede, velike zavode koji su bili protusvjedočenje u siromašnom svijetu. Međutim, mislim da danas stojimo bolje, da se bolje hranimo, da su nam kuće, zavodi, novicijati opremljeni bolje, modernije, možda čak i luksuzno. Reći će se: to je standard. To je točno. Ali mi se ne smijemo voditi stihijski: kad imamo, idemo dalje. Moramo svjesno ovdje staviti svoje granice i sami sobom upravljati, jer — kao što je naglašeno — teško je pojedincu biti siromah u bogatoj zajednici, jer nas jednostavno to zavodi. Drugo, to nije svjedočenje svijetu koji je i te kako neprijateljski raspoložen prema Crkvi. Što učiniti? Meni se svidjela misao o. Špire: jednostavno, sami sebe oporezovati. Da ne bude daljnje trke, jer nitko neće baciti novac koji dobiva, ali mi imamo kamo usmjeriti suvišak, dobitak, kao što se i isticalo ovih dana: to su oni koji su u potrebi.

O. Jakov Mamić: Predavanje s. Laudes, po momemu je mišljenju, istaklo jednu stranu siromaštva, i to siromaštva gledanog kroz materijalnu prizmu. I naravno, ukoliko se redovničko siromaštvo tako postavi, problema će biti veoma mnogo, a tjeskoba još više. Međutim, mislim da sve te tjeskobe ne bi trebale imati mjesta. I da nama ne bi trebao biti problem ni velike kuće koje su poluprazne, ni dobro uređeni stanovi, ako se problem premjesti, to jest, naglasak važnosti siromaštva premjesti na njegovo pravo mjesto. A to je ono što je sestra dobro naglasila, samo je preko toga, čini mi se, nekako letimično prešla: znak Kristove ljubavi, i to konkretne ljubavi, ljubavi prema čovjeku koji je u kući i izvan nje. Mislim da nije rješenje u tome da prodamo jednu kuću koja je poluprazna. Imamo otvorene ruke, imamo izvanrednu šansu da ta naša kuća bude djelotvoran izraz naše ljubavi prema čovjeku, prema čovjeku koji je u potrebi.

O. Bono Šagi: Predavanje o zajedničkom siromaštvu bilo je po momem sudu najproblemskije. Najviše je dotaklo ono gdje bi stvarno naša razmišljanja i naše diskusije morali unijeti više svjetla. Radi se o ostvarenju siromaštva, evanđeoskog siromaštva u našem vremenu. Sestra je veoma dobro učinila što je uzela u obzir mnoge redove i družbe koje još i danas egzistiraju. Svaki je, naime, osnivač u stvari vidio neuralgične točke svoga vremena i tu je on, po Božjem daru, priskočio svojom karizmom. Tako su redovničke zajednice došle kao neki odgovor vremenu na pitanja koja su se postavljala. Sveti je Franjo u svoje vrijeme naredio svojim neka rade vlastitim rukama. I neka za svoj rad prime plaću koja im je potrebna da bi mogli živjeti. Ako im se ne da plaća za njihov rad, onda neka idu prositi. Pretpostavljalo se da neće prositi više nego što im je potrebno za život, da neće stvarati akumulaciju, da neće gomilati. Svojoj je braći zabranio uzimanje novca, jer je novac u ono vrijeme već bio neki izraz kapitala. No mi smo sada došli u doba kad se novac uzima mjesto razmjene dobara, kad je on nužno sredstvo za život. I dobro je sestra naglasila, i mislim da je svima jasno da svi redovnici i svi evanđeoski siromasi moraju živjeti od rada svojih ruku. No ipak, radi se o zajednici koja donosi plod rada svojih ruku zajedno i time dolazi do akumulacije. Mogao bi se steći dojam da su neki veoma dobro plaćeni i da bi trebalo staviti poreze na plaće redovnika, pa bi se čak mogao steći dojam da se radi o kapitalistima. Ne radi se o velikim prihodima, već se radi o zajedničkom stavljanju svega zajedno. Kada bismo tu primijenili onaj princip da se smije trošiti koliko je potrebno za život pošto smo radili, onda bi to značilo, preneseno u današnji govor, da se naše redovničke zajednice moraju uključiti u društveni kontekst. Možemo se angažirati i u onim ljudskim potrebama gdje se ne može dobiti plaća, gdje se ona i ne očekuje. To je prvo. A drugo: angažirani smo u jednom ustrojstvu društva tako da svagdje dobivamo plaću, jer društvo danas ne želi imati robove koji bi bili radnici bez plaće. Događa se akumulacija, pa se ta

naša akumulacija mora uključiti negdje u socijalni kontekst. Siromaha uvijek imamo sa sobom. Dakako, to je sada velik problem, gdje treba tražiti put. To je daleko važnije nego da li ćemo sada raspravljati smijemo li imati ovakve cipele ili onakav magnetofon, pisaću mašinu ili neke posebne stvari.

O. Berard Barčić: Sva ta naša predavanja, a siguran sam da su i svi uvjereni u to, idu za tim da što bolje produbimo evandeosko siromaštvo koje smo zavjetovali i koje nastojimo prakticirati. Svako je predavanje, diskusija i intervent doprinos tome da to produbimo i vjerujem da će se svaki od nas okoristiti time. Tako nas i predavanje s. Laudes može i treba pomoći da se okoristimo. Zahvalan sam joj što je dirnula u ona praktična područja na kojima se spotičemo. Možda netko misli da je to previše vezivanje na materijalno siromaštvo, a ne na ono duhovno. Meni se čini da je to samo jedan kamenčić u mozaiku našeg siromaštva, bez kojega bi ono bilo krnje. Zato je potrebno da i te konkretne, realne stvari, gdje mi moramo svjedočiti svoje siromaštvo, dođu stvarno do ostvarenja. Pitanje upotrebe, recimo, tih sredstava traži da se stave neke granice, da se, naime, izbjegne zloupotreba, jer to su kamenčići koji pridonose da to svjedočanstvo bude stvarno, istinsko. Jedan od načina da se to ostvari mogao bi i trebao bi da bude taj da se na našim samostanskim kapitulima ta pitanja raspravljaju i da se u svijest doziva ima li stvarno prekršaja, zlouporaba, gdje mi ne svjedočimo siromaštvo upravo u tim konkretnim slučajevima. Znam da je to teška stvar i imam iskustvo da se poglavari boje zagristi u to. Svi bismo morali biti otvoreni, a svi se bojimo; neki je strah ušao u nas. No meni se čini da bismo upravo ovdje trebali početi i zagristi te, noženi ljubavlju, reći otvoreno i konkretno ono što ne valja, da time kršimo svoje svjedočenje siromaštva.

S. Anđelina Kujundžić: U ova tri dana kroz predavanja i diskusije više puta se spominjalo kako živimo u bogatim samostanima. Željela bih reći da naši novi samostani i kuće možda izgledaju i nazivaju se moderni, luksuzni i bogati, ali moram naglasiti, a s time će se složiti svi oni koji su se bavili time, da su naši samostani i kuće građeni od najobičnijeg građevnog materijala, kao i u drugih građana, često i od materijala treće klase. Izgled i privlačnost, pa možda i luksuzni izgled, daje im urednost i čistoća, gdje svi sudjelujemo svojim silama i snagama.

O. Ivan Knafeljc: Kod mnogih se sudionika osjetilo kao da smo na ovom tjednu previše kritizirani i osuđivani, zbog toga što su, navodno, svi samostani dobro opremljeni, svi živimo u bogatstvu i, prema tome, zapravo, kao da do ovog tjedna nije ni bilo nekog evandeoskog siromaštva kod nas. Ipak mislim da je takav dojam pogrešan i ne vjerujem da je itko mogao i da ga itko može ponijeti sa sobom. Mogli bismo, čak i pregledno, prikazati onu pozitivnu situaciju, koliko su i ovdje prisutni redovnici stvarno dosad, godinama i godinama, ostvarivali žrtve i odricanja, i pravih čina autentičnog siromaštva. To bi moglo biti korisno, ne zato da se time hvalimo, već jedino utoliko što bi nam to moglo pomoći za napredak koji želimo postići, da nekako bude djelotvorniji, da se nadograđuje na ono što je već sagrađeno.

RAD U SKUPINAMA

TREĆI DAN

1. skupina — Voditelj: s. Rastislava Ralbovsky
Zapisničar: s. Biserka Jagunić
16 sudionika, od kojih 5 redovnika.

Postavili smo tri pitanja:

- Vjerujem li da nešto treba obnoviti?
- Vjerujem li da se nešto može promijeniti?
- Što ja osobno želim promijeniti?

Da se lakše i slobodnije izrazimo, pokušali smo to izraziti pismeno i anonimno. Evo nekih misli!

Zavoljeti siromaštvo, svakodnevno ga produbljivati i obnavljati. Radosno živjeti siromaštvo, tako da će ono usrećiti mene i druge. Ono je dar, zato molim da mi ga Gospodin daruje. Želim ostaviti svoju samodostatnost i orijentirati se na druge, da me i oni obogate. Želim se radovati što drugi nešto ima, a ja nemam.

Nakon iznesenih osobnih želja i usmjerenja u budućnosti pronalazili smo ono što nam je svima zajedničko. Gotovo kroz sve odgovore protegla se misao obnove shvaćanja i produbljivanja kroz meditaciju i osobni susret s Kristom.

Osjetili smo da nam za sve odluke treba Božja pomoć, pa smo se obratili Gospodinu molitvama.

2. skupina — Voditelj: o. Leonard Oreč
Zapisničar: s. Angelina Samardžija
18 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Na početku su sudionici iznijeli kakav je njihov dojam o Tjednu. Evo nekih mišljenja! Radost što postoji iskreno traženje i vidi se ozbiljnost Tjedna. Izgleda da je bilo previše teorije, a premalo praktičnog. Redovnice su se lijepo uključile, ali možda premalo u interventima.

Zatim smo se osvrnuli na prijedlog o samostalnom oporezivanju tako da se skuplja u zajednički fond. Iznesena su razna mišljenja, koja idu u dva smjera: pozitivno, jer zajednički možemo više učiniti negoli pojedinci, ali odricanje bi trebalo konkretno osjetiti; negativno, jer postoji opasnost da zane-marimo osobnu odgovornost.

Na pitanje koje elemente siromaštva treba naglašavati u budućnosti — čuli su se ovi odgovori: stav malenoga pred Bogom; dnevno tražiti put; sebe pred Bogom prihvatiti onakvima kakvi jesmo.

3. skupina — Voditelj: s. Teofila Turalija
Zapisničar: o. Klement Galić
9 sudionika, od toga 3 redovnika.

Rad u skupini bio je nastavak i produbljivanje jučerašnjega rada, vizija sutrašnjeg redovničkog siromaštva, a to je izgradnja međuljudskih odnosa u zajednici.

Načelno naglašavanje ima svoju vrijednost, ali osobno pristupanje redovničkom siromaštvu kao Kristovu znaku i Crkvi i vremenu u kojemu živimo ključni je problem, kao i prihvaćanje i korištenje materijalnih dobara u korist drugih.

Vrlo je važno što Krist nije preporučio bijedu, već evanđeosku radost siromaštva. Recept za navedene probleme nismo pronašli, već je na svakom pojedincu da siromaštvo realizira danas i sutra u svojoj zajednici.

4. skupina — Voditelj: s. Cecilija Firić
Zapisničar: s. M. Celestin
12 sudionika, od kojih 4 redovnika.

Tema razgovora: kako mi u današnjoj trci za novcem i vremenom provodimo svoje siromaštvo?

U suvremenoj trci znak je siromašnih djelovati mirno. Isprika »žuri mi se« znak je bogatih. Naše bi se siromaštvo trebalo vidjeti i izvana.

Govorili smo o davanju. Siromah je čovjek koji u svakome otkriva ono što ga može obogatiti. Vidjeli smo da postoje krajnosti u upravljanju materijalnim dobrima — valjalo bi ostvariti sredinu, a osobito zajedničku suodgovornost.

Svi smo bili zadovoljni, mnogi su nam se praktični i teoretski pojmovi razbistrili, ali svi smatramo da ćemo se kućama vratiti bar s upitnikom kako da konkretno živimo svoje siromaštvo.

5. skupina — Voditelj: s. Salezija Vukadin
Zapisničar: s. Blanka Turkalj
15 sudionika, od kojih 2 redovnika.

Problem siromaštva toliko je kompleksan i kritičan da su riječi nemoćne. Svi osjećaju težinu problema. Bilo je govora i o spomenutom zajedničkom fondu. Neki su predložili da se odvoji jedan dio novca za potrebe siromašnih i potrebnijih, ali su mišljenja da fond ne bi bio vrhunsko ostvarenje ovoga tjedna, već da obnovljeni u duhu siromaštva počemo svojim kućama.

Neke su redovnice izrazile žaljenje što se gleda previše crno, kao da redovništvo dosad nije ništa učinilo u pogledu siromaštva. Spomenut je rad sestara po bolnicama, gdje vrše neznatne i male svagdašnje usluge.

U ocjeni Tjedna zaključili smo da nas je potakao na razmišljanje i ozbiljnije shvaćanje našega redovništva.

6. skupina — Voditelj: s. Iva Čulina
Zapisničar: s. Josipa Šimić
14 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Složili smo se da kao temu diskusije uzmemo: zajedničko svjedočenje u zajednici, pri čemu je stavljen naglasak na pojedinoga člana. Rečeno je da pripadamo zajednici kao njezini članovi, a ne kao činovnici zajednice. Privatni izvori prihoda, bilo od rodbine, bilo od prijatelja, koji se koriste za osobnu potrošnju, narušavaju zajedništvo koje bi trebalo biti znak.

Analizirali smo te pojave u konkretnim primjerima te u šutnji pred Bogom svoj odnos prema vlastitoj zajednici.

Premda nismo postigli neke konkretne rezultate, smatramo da je rad u skupini bio veoma koristan.

7. skupina — Voditelj: s. Blaženka Perković
Zapisničar: o. Ferdo Vlašić
13 sudionika, od kojih 4 redovnika.

Voditeljica je na početku predložila da svatko neko vrijeme razmišlja o tome da li je ovaj tjedan u njemu prodrmao dosadašnja shvaćanja siromaštva. Nakon šutnje čule su se ove misli:

— Nisam doživio ništa novo, ali sam stekao nove poticaje koji sile na daljnja razmišljanja.

— Vidim nakon ovoga da Gospodin traži mene. Novac i ostalo nisu važni. Teško je potpuno se predati Gospodinu i po tome braći ljudima.

— Predavanje o. Špire osobito me se dojmilo. Nismo oduševljeni za siromaštvo jer smo povezani i nismo slobodni.

— Teško prihvaćam prigovor. Biti u tome siromašan, velika je stvar. Otvoriti se drugima do priznavanja svojih nedostataka, to je prvotno siromaštvo.

— Nedostaje nam radosno širenje siromaštva.

— Ako netko živi u bogatijoj zajednici, ima poteškoća u ostvarivanju siromaštva, ali bitan je unutrašnji stav. Možemo biti siromašni i u bogatoj zajednici. Bitno je biti slobodan i nenavezan.

Govorili smo o idealnim redovničkim zajednicama. Svi su pozvani izgrađivati ih i čuvati. Diktaturi je odzvonilo. Treba uzeti za pravilo onaj aksiom iz prve kršćanske zajednice: »Od svakoga prema njegovim sposobnostima, a svakome prema njegovim potrebama!«

8. skupina — Voditelj: s. Leticija Kovač
Zapisničar: s. Jožefa Ogulin
13 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Zaustavili smo se na pitanju može li redovnik siromašno živjeti u bogatoj zajednici. Ako siromaštvo ne shvaćamo samo u materijalnom smislu, redovnik može biti siromašan i u bogatoj zajednici.

Siromaštvo je u pozitivnom smislu, i to ako znamo cijeniti sva materijalna i duhovna dobra. Ljudi oko nas znaju dobro paziti na taj naš odnos prema stvarima.

Naglašena je odgovornost pojedinaca, kao i sloboda.

9. skupina — Voditelj: s. Vlastimira Šarac
Zapisničar: Ilija Vidaković
10 sudionika, od kojih 4 redovnika.

Diskusija je nastavljena u pravcu životnog primjenjivanja svega onog bogatstva o siromaštvu što smo čuli na usta predavača.

Skupina smatra da su u današnjem duhu veće otvorenosti i povjerljivosti među članovima redovničkih zajednica odlučujući faktori kućni kapituli, koji mogu dovesti do promjene mentaliteta u poimanju redovničkog života, a siromaštva napose.

Složili smo se da nam je Tjedan objasnio mnoge stvari, iako pretežno na teoretskoj osnovi. Pokušali smo doći do konkretnih zaključaka, kako bi svaki od nas bolje živio svoje siromaštvo u zajednici.

U skupini su svi uvjereni da smo se danas najbolje razumjeli i najplodnije razmišljali.

10. skupina — Voditelj: s. Renata Mrvelj
Zapisničar: o. Vjekoslav Kocijan
14 sudionika, od kojih 2 redovnika.

Kao tema razgovora uzeto je pitanje: Što me je kroz ovaj tjedan posebno dirnulo, što je u meni izazvalo neku odluku i želju u vezi sa zavjetom siromaštva?

— Brat student je otkrio da je veoma aktivan kao student, ali kao redovnik da je pasivan.

— Sestra je stvorila odluku da će početi od sebe, dotjerivajući sebe, a ne kritizirajući druge.

— Druga sestra je iznijela teškoću, naime, da joj je veoma teško moliti nešto poglavaricu, pa se snalazila na razne načine. Sada stvara odluku da će svladati samu sebe.

— Odlučujem da neću druge osuđivati, jer osuđujući druge, mi zapravo sebe i druge osiromašujemo.

— Predavanja su mi najpozitivnija od svih dosadašnjih tjedana.

— Volim dolaziti na ove susrete jer vidim da mnogi teže da se usavrše u svojem zvanju, pa me i to potiče. Uvidjela sam da ima još mnogo toga za čim težim, a već sam u podmaklim godinama.

— Bit ću manje zahtjevan i više ću darivati sebe i svoja dobra drugima. Više ću samoga sebe osposobljavati da mogu više poslužiti bližnjemu.

11. skupina — Voditelj: s. Tarzicija Tunjić
Zapisničar: s. Amalija Miletić
16 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Zaključili smo da živeći konkretno svoje osobno siromaštvo (ne samo materijalno) ne moramo se plašiti što ćemo sa zajedničkim dobrima, jer nas Duh jasno vodi što treba činiti.

Naše je siromaštvo i u tome da se prihvatimo onakvi kakvi jesmo, siromašni. Pošli smo s radošću da smo kroz ove dane u ovoj skupini jedan drugome pomagali kako da započnemo živjeti svoje siromaštvo. To smo i izrekli u jednostavnosti.

12. skupina — Voditelj: s. Ines Kezić
Zapisničar: s. Angelika Bošnjak
19 sudionika, od kojih 4 redovnika.

Elementi siromaštva, koje želimo jače naglasiti:

— U prakticiranju našeg siromaštva ne opravdavati se krutošću formi, već unutar njih pronaći mogućnost darivanja. Kao primjer uzeli smo bl. Kolbea.

— Isto tako treba naglasiti bratsku ljubav, napose jednakost u zajednicama i ispravan stav prema materijalnim sredstvima.

— Svoje sposobnosti treba staviti na dobro zajednice, jer je ona uložila brigu za formaciju i školovanje svojih članova.

— Siromaštvo kao odreknuće od manipulacije, zgrtanja, oslobođenje od nedostatka darivanja. Funkcionalno iskorištavanje modernih sredstava komuniciranja.

— Biti na raspolaganju svojoj zajednici.

Ova diskusija protekla je kao osvrt na predavanja današnjeg dana.

13. skupina — Voditelj: o. Karlo Kaić
Zapisničar: s. Pija Slišковиć
16 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Skupina je pokušala meditativno komunicirati ljepote, radosti, nemire i teškoće zavjeta siromaštva. Kod nekoga je to bio duboko proživljen pashalni misterij Velikog petka, u drugom slučaju to je bio život uz petrolejku i kišobran nad krevetom redovničke sobe, nesigurnost sutrašnjice, odsutnost izvan domovine i život bez svoga, siromaštvo tuđine, bezmajčinstvo. Za neke je to bila pustolovina svete vjere i putovanje na dugim relacijama bez ikakva džeparca, probijanje leda u laboru.

Drugi dio rada bio je perspektivan. Htjeli smo planirati naše svjedočenje siromaštva, više dogovora između poglavara i podložnika, u povjerenju. Prazan prostor mnogih samostana, osobito muških, otvoriti potrebama ljudi. Pomoći svaku akciju, kad je to moguće, da naše redovničko siromaštvo bude zaista Kristov znak braći.

14. skupina — Voditelj: s. Judita Čovo
Zapisničar: o. Marijan Steiner
14 sudionika, od kojih 7 redovnika.

Polazna točka današnjeg rada bio je tekst iz Matejeva evanđelja o talentima. Složili smo se da je naše redovničko siromaštvo talenat — dar koji je dan svim ljudima. Treba ga razvijati, uložiti darivanjem bližnjemu.

Siromaštvo ima smisla samo ako je usmjereno na druge. Tjeskobna briga za sigurnošću udaljuje nas od njega. Kriterij siromaštva nije toliko u tome koliko posjedujemo materijalnih dobara, već u tome koliko dajemo sebe. Uočili smo raznolikost ostvarenja siromaštva u različitim redovima.

I članovi zajednice koji ne raspolažu novcem mogu činiti djela milosrđa. Bitan je stav koji se zauzima prema potrebnomu (lijepa riječ, savjet, nastojanje kod poglavara da se pomogne).

Naglašeno je da se na pitanje osobnog i zajedničkog siromaštva moramo često navraćati. Mogla bi se na kućnim sastancima i egzortama kroz cijelu godinu obrađivati ta tema. Nismo se složili s mišlju da u bogatoj zajednici ne može živjeti duh siromaštva. Najvažnije je odreći se samoga sebe. Kako je npr. teško prihvaćanje premještaja u siromašniju kuću!

Ocjena rada: većina članova skupine zadovoljna je, nekoliko ih je čak veoma zadovoljnih, no i nekoliko nezadovoljnih.

15. skupina — Voditelj: s. Anastazija Trobentar
Zapisničar: s. Bernardica Čalo
16 sudionika, sve sestre.

Nakon nekoliko minuta provedenih u šutnji i molitvi sestre su iznosile svoje doživljaje. Najprije se javila sestra koja je rekla da je radosna i zadovoljna što se danas za održavanje siromaštva traži isto što se tražilo i prije 40 godina.

Druga je sestra izjavila kako tek sada pravo vidi što sve obuhvaća zavjet siromaštva. Netko je primijetio da unutarnje siromaštvo u duhu ne mora biti ujedno i vidljiv znak današnjem čovjeku. Čulo se i to da je na sestre najviše djelovao duh zajedništva kroz cijeli dan, a posebno u liturgiji. Jedna je rekla da je mnogo lakše odreći se materijalnih stvari nego darivanja sebe drugima.

Sestre su aktivno sudjelovale, iznoseći svoja mišljenja i iskustva i rastale se pune nade da će pridonijeti dobru Crkve obdržavajući svoje siromaštvo.

16/17. skupina — Voditelj: s. Imakulata Lukač
Zapisničar: s. Terezija Korač
11 sudionika, od kojih 4 redovnika.

Svaki je sudionik izrazio poruku koju je u njemu ostavio ovaj redovnički tjedan. Ocijenili su ga pozitivno, jer je izazvao potrebu obnove mentaliteta u zajednicama. Da bi došlo do obnove svaki je iznio svoju pozvanost i odgovornost.

Želimo ponoviti prijedlog da se tijekom godine pripremi i razradi materijal tako da tjedan bude još plodonosniji i da u njemu mogu sudjelovati i oni koji ne dolaze ili ne mogu doći na predavanja i diskusije.

18. skupina — Voditelj: o. Franjo Pšeničnjak
Zapisničar: s. Alfonsa Duspara
12 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Na prijedlog voditelja svaki je sudionik iznio svoje osobno doživljavanje siromaštva na kraju ovog redovničkog tjedna. Bilo je poteškoća dok smo započeli iznošenjem pravog osobnog doživljavanja. Nakon kraćeg razmišljanja sestre su počele iznositi dojmove, ali su to iznosile previše općenitim riječima. Ipak je bilo i osobnijih dojmova. Jedna je priznala da su joj se pobrkali svi pojmovi: materijalno i duhovno, naglašavanje jednoga ili drugoga. Ipak je uvidjela osnovno duhovno siromaštvo i sada ga više cijeni. Druga je doživjela ove dane kao duhovne vježbe, dane obnove. Treća je više očekivala i zamjerava što su se neke stvari odviše ponavljale. Neke su sestre izrazile negodovanje što se previše općenito govori o bogatstvu redova. Mnoge se sestre nisu prepoznale u tim tvrdnjama.

Na kraju smo pokušali dati konkretan odgovor na već postavljeno pitanje, ali svaka sestra sebe drukčije doživljava u zavjetu siromaštva. Neke su doživjele novost ovog tjedna u tome što na siromaštvo više ne gledaju kao na neposjedovanje, nego kao na davanje drugima i obogaćivanje drugih.

19. skupina — Voditelj: s. Jana Rifelj
Zapisničar: o. Miroslav Ugljar
7 sudionika, od kojih 3 redovnika.

Tema razgovora u skupini bila su dva jutrošnja predavanja. Posebno smo se zadržali na drugom predavanju, više praktične naravi.

Pojam siromaštva je relativan. Da li je i u čemu je naše siromaštvo suvremenom čovjeku? Ono što je nekad bio luksuz, to je danas nužno sredstvo za rad.

Dobrovoljno siromaštvo nije zapovijed, nego milost i zbog toga nije svatko sposoban prihvatiti siromaštvo kao takvo.

Utvdili smo da je nedovoljan angažman, koji se često susreće u našim redovničkim krugovima, znak slabe ljubavi.

Kao zaključak svojega razmatranja uzeli smo činjenicu da je svaki od nas potreban obraćenja srca, tj. da svatko mora početi od sebe, staviti se u službu ljubavi. To bi možda bilo i rješenje svih naših problema.

20. skupina — Voditelj: o. Jože Kunšek
Zapisničar: s. Edith Budin
16 sudionika, od kojih 1 redovnik.

Nakon kraće meditacije pokušali smo dati siže naših zajedničkih poticaja, razmišljanja i iznesenih iskustava.

Unatoč bogatu stanju redovničke kuće mi možemo biti siromašni: drago-voljno ili nametnuto od strane poglavara. To je jedna sestra i potvrdila osobnim iskustvom. U siromašnoj zajednici možemo biti i te kako bogati, ako smo puni želja, tražeći da nam se ispune previše zahtjevne molbe.

Na predavanjima ovoga tjedna ponekad su nas zamorila filozofiranja, neka razmišljanja istih osoba, dok smo u srcu osjetili potrebu da pođemo prakticirati životno siromaštvo.

Gotovo svi smo se ugodno osjećali u radu skupine, ali poneke sestre smatraju da bi bio plodonosniji rad po timovima s različitim temama.

ČETVRTI DAN

OKRUGLI STOL NA KRAJU TJEDNA

S. Laudes Bosančić: Primijetila sam da moja izjava »bogat i siromašni redovnik« pobuđuje reakciju. Iskreno priznajem da mi je to drago. Prvo, pojam bogatstva i siromaštva je relativan. Definiciju bogatstva i siromaštva ne možemo dati, jer ako se daje neka definicija, onda se smatra da ona u svojem sadržaju mora sadržavati sve i da ne postoji nekakav izuzetak izvan te definicije, jer je u njoj sve rečeno. Dakle, definiciju bogatstva i siromaštva ne možemo dati. Bogatstvo i siromaštvo relativni su pojmovi. Drugo. Moja je tema nosila naslov: »Zajedničko svjedočenje siromaštva«. Ako dio po dio vadimo iz predavanja, nismo mnogo učinili i svrha će mojeg predavanja biti promašena. Pristup je temi bio sa socijalnog aspekta. Mi kao pojedinci, kao članovi zajednice imamo zahtjev svjedočenja siromašnoga Krista. Mene samo zanima da li pojedinac iz zajednice koja prilično mnogo posjeduje, koja je bogata, daje li takav pojedinac svjedočanstvo siromašne zajednice? On može biti nenavezan na ta dobra, može biti stvarno siromašan, no mi dajemo svjedočanstvo i tu ne možemo svjedočiti siromašnog redovnika ako nam samostan nije siromašan. Svi bismo mogli krasno zataškati svoju savjest i reći: Što ja imam sa samostanskim bogatstvom? Ja sam siromašan! Što se to mene tiče, što samostan može imati? No upravo nas je to jučer malo poljuljalo. Tiče nas se naše zajedničko siromaštvo, jer sam i ja dio te zajednice. Mora me se ticati da li moj samostan daje svjedočanstvo siromaštva ili ne daje. Ne mogu reći: ja nemam ništa i stvar je u redu.

O. Spiro Marasović: Postoji jedna mudra izreka: Ne znam što je istina, ali znam što je laž. Htio bih tim citatom početi. Naime, čuli smo puno puta da se siromaštvo ne može definirati, ali smo iz raznih diskusija vidjeli da se može shvatiti ovako ili onako. Moje izlaganje i moj stav, koji sam i dalje zadržao, jest taj: iako možda ne znamo što je siromaštvo, ja bar za sebe vjerujem da znam što nije. Za mene je veoma ozbiljno shvaća li netko moju poruku siromaštva. Anketa, koja me je prestrašila, za mene je znak da ja nisam znak. To znači: bar mi je dala izvjesnost da znam što je laž.

S. Fides Vidaković: Mogla bih samo dodati to, budući da sam sama sastavljala anketu i obrađivala je, da sam imala uvid u cjelovitost ankete. Kad sam postavila paralelu između onoga što smo mi sami o sebi zaključili, doživljavali i osjećali, i usporedila s onime što su drugi o nama rekli, onda sam često pronalazila stvarnu istomišljenost. Prema tome, mislim da ima mnogo istine u onome što smo čuli, i da naglasak nije toliko stavljen na ono da laicima, svećenicima i biskupima smetaju naši obnovljeni samostani, nego nam najviše zamjeraju manjak elastičnosti, naše praktične duhovnosti, naše spornosti da se mijenjamo, da se uživimo u zajednički rad. Tako se sjećam da mi je jedna osoba rekla: »Vama redovnicima manjka pastoralne kulture.« Kaže: niste dovoljno poučljivi, osjećate da ste već dovoljno sazreli na tom području, međutim, mi laici očekujemo mnogo više od vas. To sam mislila nadodati.

Pismeno pitanje: Solidarizirajući se s velikom većinom sestara koje ništa ne zarađuju, željela bih reći ovo: u duhu siromaštva i pravde u zajedničkom životu, smatram da onaj član zajednice koji po službi donosi plaću, makar to bilo četiri ili pet stotine tisuća starih dinara, jednako treba da moli i traži od poglavara ili ekonoma za svoje osobne potrebe, kao i ona sestra koja cijeli dan radi po kući ili izvan kuće bez ikakve plaće. Ako je sve zajedničko, onda su zajednički i posao i zarada. Jedni druge dopunjujemo. Što se tiče teškoće, mislim da je svima jednako teško, svima, ako se nisu odrekli sebe.

O. Bonaventura Duda: Želio bih da se svrati velika pažnja na to što je rekla ova sestra. Istina, ovdje se misli samo na ono tko je dužan tražiti sredstva od poglavara. Treba reći da siromaštvo ulazi u zajednički problem ostvarenja misije pojedine družbe i da različiti poslovi koje družba čini nisu jednako unosni. Prema tome, ako netko sasvim besplatno radi, određen od bratstva ili sestrinstva, onda on ne radi besplatno zato što ne zna raditi, nego zato što mu je ta neunosna misija povjerena. Ako netko drugi ostvaruje misiju družbe na unosnom mjestu, on je zapravo dobio dvije milosti: izvršiti misiju

družbe i imati još ljudski ponos da je to unosno. Ima različitih pastoralnih misija koje su različito unosne. Jedna od najmanje unosnih jest katehetska služba. Ali ako čovjek u ime zajednice vrši tu službu, on je i te kako unosan radi misije zajednice. I stoga, važno je da rade svi, i oni koji zarađuju i oni koji ne zarađuju, pa je razumljivo da su i dužnosti prema poglavarima i odgovornost prema zajedničkom dobru jednake.

Pismeno pitanje: Više puta je spomenuto kako redovnici i redovnice teško primaju posao koji se ne honorira, to jest besplatno. Sigurno ima propusta i sebičnosti na tom području kod pojedinaca i u zajednici. Međutim, mislim da su redovnice u poratnim godinama dale svoj velik obol siromašnoj Crkvi. Na bezbroj župa preuzele su poslove svake vrste s minimalnom i simboličnom plaćom. To je i anketa pokazala. Radno vrijeme pri takvom zauzimanju najčešće nema mjere. To nije ni sedam, ni osam sati dnevno, već od jutra do večeri, a često i do kasno u noć, pogotovo po nekim crkvenim ustanovama. Samo su zbog toga neki instituti morali potražiti i neka zaposlenja s boljom plaćom. A sve to opet u svrhu egzistiranja zajednice i izdržavanja onih pasivnih članova, kao što je to podmladak, bolesnice, nemoćne starice i nesposobne za rad.

Ivo Nedić, bogoslov: Mi se tri dana vrtimo oko tih zgrada, novca, kase, a meni se čini da je problem na drugoj strani. Čini mi se da se siromaštvo poslije II. vatikanskog sabora mora drukčije shvatiti. Prije se ono shvaćalo kao da je poslušnost. Meni se čini da je puno važnije naglasiti jedan drugi vid. To je problem duhovnog siromaštva, i to mene muči. Kako da ja kao bogoslov ostanem nenavezan na jednu stvar, a ne kao prije, da uz dozvolu poglavara smijem imati sve. Mislim da je tu mogućnost da se stvar izmanipulira: uz dozvolu poglavara mogu imati sve.

O. Berard Barčić: Odgovaram možda indirektno na ovo pitanje. Osvrnut ću se na tri misli koje je u svojem predavanju iznijela s. Natalija. Siromah je onaj tko osjeća da mu je Bog potreban. Treba naći Krista da se ostavi sve. Kad Krist zahvati nečiji život, onda čovjek reagira poput onoga koji je našao biser. Zašto mi onda ne bismo bili siromašni? Zašto nam prigovaraju da smo bogati? Znači da ne osjećamo možda potrebu Boga? To je možda i srž pitanja. Nadovezuje se ista misao: treba naći Krista da se ostavi sve. On mora postati onaj biser zbog kojega sve ostavljam. Zašto mi ne ostavljamo sve? U prvom redu sebe same sa svojim sposobnostima, a onda i sve ostali stvari? Zašto to ne ostavljamo? Nismo našli Krista, Kad ga nađemo, kada se susretnemo s njime i kad nam on postane biser, onda ćemo se lako odreći sebe, darivati se svojem bližnjemu, bit ćemo siromaši duhom, a isto ćemo tako lako poslije ostavljati i vremenita dobra. Prema tome, problem je, čini mi se, pronaći Krista. On se može naći samo intenzivnim susretom s njime, a to je molitva i razmatranje. A meni se čini da je sržni problem danas kod nas redovnika to što malo meditiramo, što se malo susrećemo s Kristom.

O. Karlo Katé: Svi smo mi u traženju, svi smo nesavršena bića, i upravo zato što posjedujemo u sebi tu svijest, došli smo ovamo da čujemo od ostalih što Duh Sveti govori kroz njih, da se ispitamo, da zaključimo kako nismo dobri i da pođemo dalje. To je stalan proces, nema svršetka, do prave eshatologije. Međutim, evo da pokažem na jednom primjeru kako treba oprezno razmišljati. Slažem se s o. Barčićem da je potrebno susresti Krista. Ali se, u isto vrijeme, i ne slažem s time. Susretne Krista i jedan budist, obrati se, ali ne dobije poziv da bude redovnik. Siromaštvo u Crkvi je obveza i za Papu i za budista koji se nije krstio, a susreo je Krista. Postoji jedna svetost za cijelu Crkvu, postoji meditacija, ali i budist meditira, a on nije redovnik. Redovništvo je više od toga. Papa može biti siromašniji od mene, ali on nije redovnik. Htio sam samo reći: treba sazrijevati, jer mnogostrukost redovničkih formi zahtijeva oprez čitanja znaka.

O. Hadrijan Borak: Čuo sam iza svojih leđa kako je jedan rekao da se mi ovdje držimo propisa sv. Pavla, pa zato samo muški govore. Onda ćemo i nastaviti tako. Ovih dana bilo je, a osobito jučer nekoliko puta spomenuto i postavljeno pitanje kako u praksi provesti ono što smo čuli u predavanjima i u diskusiji, kako sve nas pa i buduće naraštaje, odgoviti za siromaštvo. Mislim da to zahtijeva od nas da pitanje siromaštva postavimo malo drukčije. Mi re-

dovničke vrednote stalno postavljamo negativno: ne smiješ imati, ne smiješ činiti i slično. To je najprije pogrešno, pa i neodgojno. Kad govorimo o siromaštvu, da se mi zavjetovanjem odričemo toga i toga, kao što kažu konstitucije pojedinih družbi, mi uvijek pred očima imamo to da se odričemo za nešto. I da nije svrha zavjetovanja odreknuće, već da je svrha nešto drugo. Zbog toga se uvijek postavlja pitanje: zašto smo to učinili? Rečeno je više puta da moramo tražiti ne samo materijalno već i duhovno siromaštvo. No ni duhovno siromaštvo nije svrha siromaštva. Postoje druge vrednote.

Gledajući i na odgovnu vrijednost na polju siromaštva, moramo postaviti pitanje siromaštva pozitivno. Čemu to služi, koje su zadnje vrednote do kojih nas to želi dovesti? Što želimo time postići? Ako se tako ne postavimo, nećemo nikad ništa riješiti. Biti siromašan za nas je prije svega obogaćenje, kapital koji postižemo time što se odričemo toga i toga. Po mojem sudu, osobito ako imamo u vidu jučerašnja predavanja, ima jedan nedostatak, a to je što nije bar jedno kratko predavanje pripremljeno o povijesti siromaštva, jer bi ta povijest u redovničkim zajednicama pokazala konkretno iskustvo kako se to kroz vrijeme doživljavalo. To bi mnogo pomoglo da se onda konkretnije i lakše pristupi nekim pitanjima koja mi ovdje razbacujemo, jer povijest nije teorija, već je ona praksa.

O. Zdenko Tenšek: Ponukan prilično individualnim intervencijama sugovornika, došao sam do zaključka da je naše redovništvo veoma, veoma individualističko. Zato nam je gledanje na siromaštvo, kao i na ostale zavjete, prilično individualističko. Bit redovništva nije neko individualno spašavanje, već spašavanje zajednica. Klasična formula primanja redovnika, još za vrijeme sv. Benedikta i prije, bila je da se kandidat, kad je ulazio u zajednicu, pitao što želi, zašto je došao, i u tom bi smislu odgovarao da želi živjeti s braćom ili sa sestrama. To je bio bitan uvjet da bi netko mogao biti redovnik. Odatle je onda slijedio čitav splet, sva nastojanja, sav život jednog redovnika u siromaštvu, čistoći, odnosno poslušnosti. Što je uzrokovalo, čega smo i mi danas svjedoci, da je redovništvo prilično individualno shvaćeno, ne znam, ali je činjenica da se mi, pa i ovaj skup to dokazuje, natežemo oko individualnih problema. Možda smo se više trebali zapitati: ako se redovnik udružio u neku zajednicu, što to zajednica ima gdje bi dotični morao uključiti svoje sposobnosti i svoje darove za dobro zajednice.

U vidu siromaštva bilo bi dobro promatrati i naš zajednički rad. Udružujemo li mi svoje sposobnosti i darove, ili se događa da svatko tjera svoje, svatko misli samo na sebe, svatko se želi sam afirmirati, pa ako tako postavlja stvari u jednoj redovničkoj zajednici, nužno je da će tražiti i svoj magnetofon, i svoj tranzistor, zato što mu zajednica ne treba. On je tu unutra, ali ne zato što bi trebao drugoga, nego što treba neke stvari koje mu nadomještaju zajednicu, braću i sestre.

Eto, mislim da bi trebalo više razmišljati o zajednici, a preko zajednice o zajedničkom radu, o udruživanju tog zajedničkog rada, da bismo možda mogli biti znak našem društvu u kojemu živimo, da redovništvo ima smisao i danas i da ima svoju govorljivost i značenje.

O. Milan Litrić: Sva sam predavanja pratio s velikom pažnjom. Bez sumnje, predavači su uložili ono što su mogli, svoje znanje, svoje snage, dobru volju. Ipak, ako smijem biti toliko slobodan, stekao sam dojam da predavanja psihološki nisu pogodila pravu mjeru. Naime, uspjela su nam reći da smo na krivom putu. Ima tu istine, no ne znam kako protumačiti da nas ipak Crkva prihvaća onakve kakvi jesmo, time da ne isključuje da nam je potrebna revizija i metanoja života. Prateći diskusiju, osjetio sam veliko siromaštvo kod nas slušatelja, te smo se lako solidarizirali s apsurdnim interventima, koji nisu obogaćivali zajednicu, niti donose neko rješenje. Možda bismo u tom smislu mogli svratiti našu diskusiju, da bar nešto ponesemo od ovog susreta i da ne odemo kući, tako rekavši, da smo na krivom putu i da je najbolje da se razidemo.

O. Špiro Marasović: Priznajem i opet stojim kod toga, gledam biblijski, nastojim promatrati i siromaštvo biblijski, i vidim da sebe i naše redovništvo koje poznajem svrstavam među malovjerne. I ne vidim da se pouzdajemo puno

u Boga. Ako je moj sud kriv, rado ću ga ispraviti. Znam da je Koncil sve institute pozvao da se preispitaju na temelju originala. Mi imamo, i moj red ima, nove konstitucije, ali se ne sjećam da smo diskutirali opširnije o siromaštvu. Bio bih zahvalan ako bi se itko ovdje ustao u ime poglavara ili podložnika pa da prizna da li se u njihovu redu o tome ozbiljno razgovaralo, jesu li se materijali u vezi sa siromaštvom ozbiljno pripremali za konstitucije.

S. Ines Kezić: U ime svoje provincije Klanjateljica krvi Kristove morala bih reći da smo mi za vrhovnu skupštinu 1975. godine u Rimu godinu dana posebno proučavale upravo siromaštvo. I to čitava provincija kao provincija. Imali smo posebne upitnike, na koje je trebalo odgovoriti na temelju studija, postojeće literature na hrvatskom i drugim jezicima, kako je tko mogao. Prostudirale smo to teoretski i pokušale provesti u praksu. Istina, moram reći da još i danas osjećamo velik nedostatak između toga prostudiranog i stvarnog siromaštva. Ali mislim da stanovito shvaćanje već postoji, da je ostvarena stanovita promjena mentaliteta, bar u glavama, a od toga će valjda nešto biti i u stvarnosti.

O. Ivan Peran: Rekao bih da su nam predavanja dala predragocjenih zrnaca, ali i da je u interventima mnogo toga palo neslano. Ja se ne slažem napadanjem na forme, na oblike. Mi svi priznajemo da ima tih manjaka, ali jednako tako nam se pokazuje da su te forme stare već dvije tisuće godina i da su iz tih formi izašle tisuće svetih ljudi. Prema tome, sve forme mogu biti iste od sv. Petra do bl. Leopolda Mandića. To znači da težište treba staviti na nešto drugo, na nešto što možda nije bilo. S. Amabilis je rekla da se treba obratiti. Naše pojedinačno obraćanje, i to na cjelovito Evanđelje, to je potrebno, tu bi nam mnogo mogli reći učitelji duhovnog života.

S. Blanka Turkalj: Dok sam slušala ove napete diskusije i pitanja, kao i odgovore, za vrijeme ove diskusije, pala mi je na pamet jedna zgodna anegdota i bila bi šteta da je ne ispričam svima. S. Laudes je naglasila kako u bogatim samostanima ne može biti siromašnih sestara, a ja mislim da u siromašnim samostanima može biti bogatih sestara. Dokazuje to ova anegdota. Živio pustinjač zaista pustinjački, stvarno nije imao ništa, a ipak je nešto imao. U jednom mu viđenju Gospodin Bog reče da on ipak nije siromašan i da je Papa Pio X. u svojoj, da tako kažemo, raskoši onog doba siromašniji od njega. Pustinjač je stalno molio Boga da mu pokaže u čemu je bogatiji od Pija X. »Pa, nemam ništa, sve sam ostavio, zbilja sam siromašan. Odrekao sam se kuće, sveg imanja, sve sam ostavio, a Pio X. ima kurije, cijeli Vatikan...« Reče mu Bog: »Pio X. se zbilja odrekao svega, on je stvarno siromašan duha, a ti imaš jedinoga svoga mačka i toliko si se uz njega priljepio da zbilja nisi siromašan!«

Nikola Zovkić, bogoslov: Za mene siromaštvo, o kome toliko pričamo, ima dva vida. Prije svega »ne imati«, a zatim »ne biti navezan na ono što imamo«. Siromaštvo kao znak, u svojem prvom vidu, ako želimo biti znak, ne smije biti plod nerada. To je jasno naglašeno. To znači raditi i zaraditi. Međutim, da bismo pokazali svoju nenavezanost na ono što imamo, na ono što smo radili, svjesni vrijednosti svoga rada, moramo s ljubavlju podijeliti najprije s onima koji žive s nama u našoj zajednici, a potom s onima koji žive u svijetu, koji možda žive od jednoga komadića kruha.

O. Stjepan Vučemilo: Po mojem mišljenju bilo je i te kako važno i potrebno govoriti o siromaštvu, jer se Crkva danas želi predstaviti ovome svijetu kao siromašna. Takva se nazvala i na II. vatikanskom saboru. Ali zbilja u jednom drugom svijetu, ne toliko da ona nema, u onom negativnom, nego više u pozitivnom, da ono što ima daje drugima. Ta je tema bila vrlo aktualna i zanimljiva za nas redovnike. Po mojem mišljenju naše redovničke zajednice u domovini ovdje ipak nisu prebogat. Mislim da nijedna naša redovnička zajednica u standardu, s obzirom na onaj u svijetu, nije otišla predaleko, tako da bismo mogli reći da je premašila mjeru. Mislim da nijedna naša zajednica nema nikakvih dionica, da ne sudjeluje ni u kakvim bankarskim pothvatima. S te se strane ne može kazati da smo prebogat. Dapače, znam zajednice koje su vrlo siromašne, jer se često bore i za obični dinar kojim će popraviti krov nad glavom. No naše zajednice griješe u nečemu drugom, griješe u tome što ne znaju svojim radom pribaviti ono najpotrebnije. Krist je radio, i Pavao je

radio da bi svojim radom zaslužio kruh, mi pak danas previše tražimo, a mislim da premalo radimo. Zato bi taj vid našeg siromaštva, rad, trebalo oživjeti.

Slažem se s time da bismo trebali imati više osjećaja za bijedu i ovdje kod nas i u svijetu. Pa kad se moli, ili preko Karitasa ili preko nekoga drugoga, onda bismo trebali više otvoriti svoje srce, a oni koji rade s novcem, i svoje novčanike, da pomognemo tamo gdje je bijeda. To bi bio pravi izraz suvremenog siromaštva koje je prožeto radom i milosrđem.

Dakle, u tome, po mojem mišljenju, griješe naše zajednice. Ali, čini mi se da je veći i dublji problem, bar kod nas muških, što su se pojedinci zbilja jednostavno iskopčali iz grupe siromašnih. Zato je briga svih instituta i svih nas ovdje prisutnih da nademo neki način kako bismo te pojedince potakli da ne idu tako daleko. I ako bismo pronašli neki način da pojedincima kažemo kako to ne treba, najviše bismo učinili. Ako bismo pak zajednice potakli da više rade, onda bi naše siromaštvo u našim prilikama bilo na svojem mjestu.

O. Leonard Oreč: Govorili smo o siromaštvu četiri dana, potrošili prilično mnogo novca i puno vremena. Što će od svega toga biti? Da nismo sagriješili protiv siromaštva što smo držali Tjedan? Ako stvarno ne dođe do neke obnove mentaliteta i prakse, onda smo uzalud bili ovdje. Mene malo smeta samo to što ni u predavanjima, a ni u svojim interventima nismo dovoljno gledali prema budućnosti. Ni u radu po skupinama nismo išli na tu obnovu mentaliteta, iz čega bi kasnije uslijedila još bolja praksa. Važno je sve te stvari promatrati stvarno dinamički, a ne statički. Svi smo mi pošli za Isusom i idemo za njim — nekad idemo odlučnije, nekad manje odlučno, ponekad uspijevamo, ponekad ne uspijevamo, ali dok ima volje i dok se mičemo naprijed, mi idemo za Kristom. I dajemo neko svjedočanstvo.

Govor o siromaštvu, kad je govor o pojmu, unio je puno zbrke. Ali siromašan čovjek svagdje, na svim kontinentima i u svim povijesnim razdobljima radi da bi mogao živjeti. I siromašan čovjek računa s dinarom. Računa kad ga za sebe troši. U nas ima u narodu poslovice, da ne daje onaj koji ima, nego onaj koji je naučio davati. Čini mi se da bi tu bilo rješenje našeg problema. Kad bismo se više naučili davati, bolje bismo ostvarivali svoje siromaštvo... Bog i bogat istoga su korijena. I Bog i ubog istoga su korijena, samo gledano s jedne ili s druge strane. I može se i jedna i druga strana ispravno shvatiti, i jedna i druga strana neispravno shvatiti. Polazeći od Boga preko čovjeka, mi ćemo za čovjeka živjeti i radeći ostvarivati i svjedočiti svoje redovničko siromaštvo.

ZAVRŠNI GOVOR

Sestre i braćo,

Svaka ljudska egzistencija, a naša na specifičan način, veličanstvena je i tajanstvena avantura vjere i ljubavi, koju je jezgrovito i dubinski ocrtao P. J. Galot:

»Uputivši mi, Gospodine, svoj poziv: slijedi me,
nisi mi otkrio plan, duljinu i muku puta.
Želio si da sve napustim,
da koracam s Tobom u zemlji nepoznatoj,
bez ikoje druge sigurnosti,
do vjernosti i pratnje
Tvoje ljubavi.«

(Blaženi siromasi)

Povučeni i nošeni idealizmom Božanskih dimenzija, pošli smo, ali zašto? Kao da nam je sakrio svoju sudbinu: »Lisice imaju jazbine, i ptice nebeska gnijezda, a Sin Čovječji nema gdje bi glavu naslonio« (Mt. 8, 20), prestrašili smo se i umorili, te razočarani počeli hvatati ono što smo jednom u zanosu ljubavi ostavili. Ali vječni i neumorni, gladni i žedni Putnik s Jakobova zdenca prodorno i neumoljivo je progovorio Božanskim ljubomorom preko II. vatikanskoga sabora.

Ljepota i svježina pokoncilsko-kristocentričke teologije o redovništvu jest ono što nam otkriva dublju osobnu orijentaciju (P. C. 1—11) kao bit našega posvećenog života i unutarnju vrijednost slobodno prihvaćenih evanđeoskih savjeta. S druge strane, nagle i duboke društveno-ekonomske promjene uporno stavljaju na nas zahtjev ozbiljnije, dublje i zrelije revizije naših stavova, mentaliteta i prakse, kako bismo uspješnije odolijevali duhu savremenog materijalističko-potrošačkog društva koji se pod najrazličitijim parolama prilično uvukao i pod našu kožu.

Upravo taj teret disharmonije između slobodno prihvaćenog Ideala: »Blago siromasima duhom, njihovo je Kraljevstvo nebesko« (Mt. 5, 3) i krute zbilje konformizma i kompromisa sakupio nas je iz svih krajeva Domovine kako bi pod pulziranjem istoga Duha, našim žilama, novom svježinom i intenzitetom, prostrujio duh naših Utemeljitelja i Utemeljiteljica, koji će dezorijentiranom i materijom opojenom čovječanstvu biti sigurna i vidljiva orijentaciona točka prema vječnom eshatonu.

Ako je, a vjerujem da jest, ovaj naš molitveno-radni susret uspio pokrenuti i zatalasati dubine našega bića prema »Prvoj Ljubavi« (Otkr. 2, 4), izvršio je svoje poslanje i po sociološkom zakonu pokrenut će plejade srdaca do krajnjih granica horizonta.

*S tog Te, Kriste, u Vjeri, Nadi i Ljubavi molimo:
»pomози nam još više,
iskrenije,
velikodušnije
odgovoriti
Tebi.«*

(Blaženi siromasi)

Od srca zahvaljujem: predavačima koji su nam iscrpnim i solidnim predavanjima osvijetlili nove vidike i ukazali na nove mogućnosti, Tajništvu KVRPJ i UVRPJ te Upravi Dječaćkog sjemeništa, kao i svima koji su ovih dana na bilo koji način nosili teret na svojim leđima.

PRILOZI

ISUS — BOŽANSKI SIROMAH

(Homilija, dne 30. VIII. 1977.)

Redovnici su, veli o. K. Rahner (SZTH VII, 444), »sudionici u Isusovoj sudbini«. Oni to žele biti radikalno, sine glossa, kao Majka Marija. U svemu. I u onome što je egzegeta Jeremias (Teol. del Nuovo Test. 130.) nazvao »srčikom Isusove objave«, a to je — siromaštvo. Po siromaštvu, kaže naš dekret »Perfectae caritatis« (br. 13) redovnici »učestvuju u siromaštvu Krista, koji radi nas, iako je bio bogat, postade siromašan, da se njegovim siromaštvom mi obogatimo«. Dobro je da već prvi dan tečaja odlučimo ne filtrirati ušće, nego poći na izvor, spustiti posudu svoga srca u dubine Kristove osobe, »kako bi nam se vratila puna zlata« (Nietzsche).

Želio bih iz Kristove punine izvaditi tri nečuvene stvarnosti i staviti ih pred naše pažljive redovničke savjesti: nečuvenu njegovu situaciju u svijetu — život Boga Sirote; nečuvenu njegovu objavu: da su siromasi — blaženi; nečuyen poziv njegova Srca: da povede na obranu Božjih interesa vojsku siromaha — redovništvo!

I. NEČUVENA SITUACIJA: BOG — SIROMAH!

Sveti je Pavao materijalističkom Korintu u jednoj rečenici izrekao sudbinu Isusove povjesnosti: »Premda bogat, radi vas posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite!« (II Kor 8, 12) Taj paradoks postaje utjeha: mi se bogatimo Kristom, kome je hrana Očeva volja (Iv 4,34), koji na zemlji pokloni čovjeku sve, pa i vlastiti život (Lk 22, 19) i vlastitu majku (Iv 19, 26). A svoj socijalno-ekonomski status oslika riječima: »Lisice imaju jazbine i ptice nebeska gnijezda, a Sin čovječji nema gdje bi glavu naslonio« (Mt 8, 20).

Freske božanskog siromašnog života lete ispred očiju kao opomena: Božja kolijevka u jaslama, egipatsko progonstvo, nazaretski tesarski staž, palestinski lutalački život, kadikad s jednim kruhom-pogačicom na dan (Mk 8, 14), prepušten uglavnom opskrbi dobrih žena (Lk 8, 1—2), ostavljajući presudi kocke jednu donju haljinu (Iv 19, 24), mrtav položen u tuđi grob (Lk 23, 53).

Povijest ga je registrirala u klasi sirotinje, u radničkoj sredini, u prosjačkom profilu. Lutalac, kaže Papini, koji nikad nije imao vlastita novca, čak ni za hramski porez. Njegovo siromaštvo spašeno je čudom — genezaretska ribica dovela mu je didrahmu!

Taj i takav život planiran je s Ocem u Duhu ljubavi od vječnosti. »On, trajni Lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe oplijeni uzevši lik sluga, postavši ljudima sličan...«, javlja Pavao Filipljanima (Fil 2, 6—7). Tako se i pred Ocem i pred braćom legitimirao kao Izaijin »Ebed Jahve«, usred siromaha, kao njihov.

Time je zauvijek suzbio sve navale lažnih »bogova«, koji su se ljudima prikazivali kao moćni i proždrljivi idoli. Krist je, prema izjavi poslanice Hebrejima (Hebr 2, 17; 4, 15), postao siromašnom sloju ljudi savršeno sličan u svemu, osim u moralnoj bijedi grijeha.

Takvim je životom praktično dokazao kamo smjera njegovo Srce, što očekuje od Oca, kako procjenjuje planet i uspjeh povijesti. Siromaštvo, »srčika Isusove objave«, jamči da je Isusovo korijenje duboko u nebu, da računa isključivo s Očevom voljom i dobrotom, da je odlučio braću poučiti u tom bogatom spoznanju pravih vrijednosti. Njegova je objava doista »nečuvena i smiona objava«.

II. NEČUVENA OBJAVA: BLAŽENI SIROMAŠNI!

(Anawim — ptochoi).

U nastupnoj propovijedi, usred sinagoge zavičajnog Nazareta, prilazi sugrađanima Izaijinom porukom: »Duh Gospodnji na meni je, jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima...« Tada savi knjigu, vrati je poslužitelju, sjede i progovori: »Danas se ispunilo ovo Pismo što vam još odzvanja u ušima!« (Lk 4, 17)

Da zabuna bude pred bogatim saducejima veća, i nastupni govor na planini iznosi kao prvi stavak Isusova Ustava i programa: »Blago siromasima u duhu: njihovo je kraljevstvo nebesko!« (Mt 5, 3).

Zazvonila je, kako čujemo, zlatna himna siromaštvu. Isus će najavljenju temu razvijati u brojnim varijacijama: u prisposodobama, natuknicama i izravnim oštrim osudama bogatstva, u čudesnim pohvalama siromaštva. Tko se ne sjeća filmski žive i dramske priče o ludom bogatunu, koji uoči smrtno katastrofe filozofira o punim hambarima i o dugom penzioniranom životu? (Lk 12, 15) Izrekavši pohvalu pametnom graditelju i mudrom kralju, koji dobro računaju prije svojih pothvata, Isus nadodaje: »Tako, dakle, nijedan od vas koji se ne odreče svega što posjeduje, ne može biti moj učenik« (Lk 14, 33). Koga nije presjekla misao da može doživjeti sudbinu bogataša, koji nije imao srca za siromašnog Lazara (Lk 16, 19).

Pred Isusovim radikalnim stavom kršćani moraju optirati!

Ako ne živimo samo o kruhu, imanju, proizvodnji, trgovini, potrošnji, bankama i bogatstvu, onda treba birati siromaštvo puno Božjih obećanja (Mt 4, 1—11).

Ako je devi lakše kroz iglene uši, negoli bogatašu u kraljevstvo Božje, onda treba birati sigurnije!

Ako je nemoguće služiti Bogu i mamoni (Lk 16, 13), onda se moramo s Kristom odlučiti za opskrbu i socijalno osiguranje poput vrabaca, a za modu i ruho poput ljiljana, znajući usput da je sve oko čovjeka stvoreno

za oganj i otpad, a čovjek jedini za sinovstvo i baštinu (Mt 6, 24—34). Neokovani bogatstvom, lakše se brinemo poput Krista za interese Oca nebeskoga, za duše braće na zemlji, za kraljevstvo pravednosti i milosti. A sve ostalo — potrebno — nadolazi. Ne preobilno, kaže sv. Pavao, ali — na naše zadovoljstvo — vazda dovoljno (I Tim 6, 7; 17—19).

Ako doista postoji blago i biserje vječne vrijednosti, onda se bez oklijevanja prodaje i u fantastičnu kupovinu ulaže sve zemaljsko (Mt 13, 44—46).

Odatle probija i završna poruka, upravljena u sam eshaton: »Ne zgrčite sebi blago na zemlji, gdje ga moljac i rđa nagriza i gdje kradljivci potkapaju i krađu. Zgrčite sebi blago na nebu, gdje ga ni rđa ni moljac ne nagriza i gdje kradljivci ne potkapaju niti krađu. Dosta, gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce!« (Mt 6, 19). Ako se prosudimo tom izjavom, gdje nam je sada srce?

No Isus je osim objave ponudio i dar siromašnima i poziv na siromaštvo.

III. NEČUVEN POZIV: SIROMASI SVIH ZEMALJA — ZA MNOM!

Isus iz Nazareta poveo je frontu siromaštva, na kojoj će stajati hrabri, slobodni, dosljedni. Prošao je kroz ljudske redove kao vatra, kao mač, kao zahtjev, kao oštri i blagi poziv. Od ribarske mreže trgao je tiberijske ribare, od stola carinarnice Levija, od nepotrebnog bogatstva Zakeja...

Izravan poziv na siromaštvo upravio je Isus mladom kapitalisti. Propadoše oba: Isus u svome nacrtu, mladić u svome odlasku. »Imao je naime velik posjed.« Bio je to neke vrste neuspjeli Ben Hur. »Kako li će teško imućnici ući u kraljevstvo Božje!« Kao da je naopake okrenuo izjavu o djeci, kojima pripada kraljevstvo neba. Petar je nespretnim pitanjem spasio situaciju. »Evo mi sve ostavimo i pođosmo za tobom. Što ćemo, dakle, mi dobiti?« — zapita znatiželjno. Reče im Isus: »Zaista, kažem vam: Vi, koji pođoste za mnom, i vi ćete sjesti na dvanaest prijestolja i suditi dvanaest plemena Izraelovih, kad Sin čovječji u preporodu sjedne na prijestolje svoje slave. I svaki onaj koji ostavi kuće ili braću, ili oca, ili majku, ili ženu, ili djecu, ili polja poradi mog imena, poradi kraljevstva Božjega i evanđelja — svaki će takav primiti stostruko već sada, u ovom vremenu, uza sva progonstva: i kuće, i braću, i sestre, i majke, i djecu i polja; a u budućem vijeku zadobit će vječni život« (Mt 19, 27—30; Mk 10, 28—31; Lk 18, 28—30).

Taj odgovor postade »magna charta« i testament Isusovih siromaha. Raskid na zemlji od veza krvi i bogatstva sve do smrti — i nagrada u vječnosti, u besmrtnu neizmjernost. U nezamislivoj zamjeni Isus obećaje neočekivan račun: jedan prema sto — u korist besmrtnog baštine. Ali je nož oštar i zahtjev neumoljiv: »Tako, dakle, nijedan od vas koji se ne odreće svega što posjeduje, ne može biti moj učenik« (Lk 14, 33).

Život Isusovih siromaha postaje rijeka milosrđa, bez ikakve pohlepe: »Prodajte što god imate i dajte za milostinju!« (Lk 12, 33)

Njihovo djelovanje je besplatno darivanje: »Besplatno primiste, besplatno dajte! Ne stežite ni zlata ni srebra ni mjedi sebi u pojase, ni putne torbe, ni dviju haljina, ni obuće ni štapa. Ta vrijedan je radnik svoje hrane« (Mt 10, 8—10).

Njihova je karijera često kalež i muka: »Čašu ćete moju, doduše, piti, ali sjesti meni zdesna ili slijeva — to nisam ja vlastan dati, to je onih kojima je pripremio Otac« (Mt 20, 23).

Njihova je prosudba svijeta, mjera i vaga za sve vrijednosti, srce nalik na njegovo: »Gdje vam je blago, ondje će vam biti i srce« (Lk 12, 33).

Njihov se završni uspjeh ostvaruje po ljubavi, po životu za druge, po ljubavi za sve sirote, za Isusa u svakom bratu na zemlji: »Dođite, blagoslovljeni Oca mogega! Primite u baštinu kraljevstvo, pripravljeno za vas od postanka svijeta!... Zaista, kažem vam, što god učiniste jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste!« (Mt 25, 34—36)

Kristov poziv na siromaštvo bio je nadahnuće naših Osnivača, ostaje magnetizam naših neiskvarenih redovničkih zajednica, postaje i u potrošačkom društvu današnjice osvajačka sila za mlade, koji traže zlato iznad blata. Postaje radost divne nesputane slobode. Koliko god se vanjski izgled redovništva mijenjao, prilagođivao, upotpunjavao, temeljni se Isusov stav u nama ne mijenja. Siromasi božanskog Siromaha, koji žive puni radosti za Božje planove, to su redovničke duše!

Strm je to put, uska su to vrata — ali vode sigurno u život! Jao redovnicima i redovničkim zajednicama ako se opterete bogatstvom: ne mogu se strminom penjati, ne mogu kroz tijesan prolaz ulaziti (Cf. Mt 7, 14).

ZAKLJUČAK

Isus nije bio ni jogi ni zen-mudrac, ni bonc ni sanjasi, ni pitagorovac ni kumranski esenac. Nije djelovao strogo kao Ivan — jedva odjeven, na pustinjskoj hrani. Ivanu su pripisivali đavla, Isusa su prokazivali riječima: »Gle izjelice i vinopije, prijatelja carinika i grešnika« (Mt 11, 19). Nije oholo gazio Božje darove kao Diogen, niti se hvalisao aureolom bijede kao fakiri izjavom: »Moje siromaštvo je moj ponos« (Fr. Heiler, *Die Religionen der Menschheit*, str. 849.) On je silom svoga Oca i Duha ljubavi podigao rod smionih, odlučnih i slobodnih srdaca. U Isusu nas vode divni osnivači i osnivačice, očevi i majke, govoreći sa sv. Pavlom: »Tà, u Kristu Isusu po Evandeljju ja vas rodih. Zaklinjem vas, dakle: Nasljedovatelji moji budite kao što sam i ja Kristov!« (I. Kor 4, 15—16). O da nam srce može izjaviti i ponizno i odlučno: Amen! To je odluka moga siromašnog života pred mojim siromašnim Bogom! Amen!

REZULTATI ANKETE

Na V. redovničkom tjednu bilo je upisanih 580 redovnika i redovnica (oko 80 muških i 500 ženskih sudionika), ali je prisutnih na Tjednu bilo oko 650 (oko 110 redovnika i oko 540 redovnica). Omjer između muških i ženskih sudionika bio je 1:5, što je u nerazmjeru s općim omjerom između redovnika i redovnica kod nas, koji iznosi 1:3.

Na anketu koja je provedena na kraju ovog Tjedna odgovorilo je 238 sudionika, što iznosi 41% s obzirom na broj upisanih sudionika. Nije dakle obuhvaćena ni polovica sudionika, stoga rezultati ankete mogu biti korisni pokazatelji, ali ne mogu dati uvida u mišljenje cijelog skupa. Ipak i mišljenje ovih sudionika koji su ispunili anketu mogu vrlo dobro poslužiti organizatorima ovog skupa pri organiziranju daljnjih sastanaka.

Obradene rezultate ankete donosimo prema pitanjima.

OSNOVNI PODACI ISPITANIKA

S obzirom na spol anketu je ispunilo:

- 41 redovnik
- 160 redovnica
- 37 nije naznačilo spol (vjerojatno u brzini ispunjavanja)

Na Redovničkom tjednu sudjelovali su većinom redovnici i redovnice mlade i srednje dobi. To pokazuje starosna struktura anketiranih:

Starost	broj sudionika	
do 35 g.	123	(52%)
36—50	59	(25%)
51—65	38	(16%)
66 i više	8	(3%)
nepoznato	10	(4%)
Ukupno	238	(100%)

Više od polovice sudionika koji su ispunili anketu imaju do 35 godina starosti. Od muških sudionika do 35 godina starosti ima 46%, a od ženskih čak 58%. U ovoj dobnoj skupini gotovo polovica sudionika mlađi su od 25 godina. Sudionici sa 36 do 50 godina starosti sačinjavaju samo četvrtinu anketiranih. Uzeto zajedno, 3/4 sudionika ima do 50 godina. Ostali su starije dobi ili im je dob nepoznata.

1. ŠTO VAS JE POTAKLO DA SUDJELUJETE NA OVOM TJEDNU?

Na ovo pitanje odgovorila je većina anketiranih (97%). Kao razlog sudjelovanja navedeno je slijedeće:

- a) *Tema Tjedna*: ukupno 74 odgovora (31%). Muških odgovora 34%, ženskih 32%.
- b) *Produbljivanje zavjeta*: ukupno 71 odgovor (30%); muških 27%, ženskih 31%.
- c) *Susret s drugima i međusobno obogaćivanje*: ukupno 40 odgovora (17%); muških 12%, ženskih 19%.
- d) *Poticađ ili odredba poglavara*: ukupno 30 odgovora (13%); muških samo jedan, ostalo su odgovori ženskih sudionica i onih koji nisu naznačili spol.
- e) *Osobni interes*: ukupno 13 odgovora (5%); muških 10%, ženskih 3%.
- f) *Slučajno*: 12 odgovora (5%).
- g) *Iskustvo prijašnjih tjedana*: 7 odgovora (3%).
- h) *Radoznalost*: 4 odgovora (0,4%).

Kako vidimo, na sudjelovanje najviše je potakla tema Tjedna i želja za produblјivanjem zavjeta (među muškim i ženskim anketiranimi nema veće razlike). Iza toga dolazi vrijednost susreta s drugima i međusobno obogaćivanje izmjenom iskustva, što su nešto jače istakli ženski odgovori. Odredbu ili poticaj poglavara kao razlog sudjelovanja navodile su uglavnom redovnice, dok su redovnici u većoj mjeri naglasili osobni interes kao razlog sudjelovanja na Redovničkom tjednu.

2. JESTE LI MOGLI PRATITI I RAZUMJETI SVA PREDAVANJA?

Da	—	173	(73%)
Ne	—	13	(5%)
Djelomično	—	47	(20%)
Bez odg.	—	5	(2%)
		238	(100%)

Uzevši u cjelini tri četvrtine sudionika moglo je pratiti i razumjeti sva predavanja. No postoji znatna razlika između muških i ženskih anketiranih. Kod muških odgovor *da* zaokružilo je 93%, a *djelomično* 7%. Kod ženskih anketiranih odgovor *da* zaokružilo je 66%, odgovor *djelomično* 24% (četvrtina od ove skupine navodi kao razlog nepoznavanje slovenskog jezika), 8% anketiranih sudionica navodi da nisu mogle pratiti i razumjeti sva predavanja.

3. JESTE LI SUDJELOVALI U RADU U SKUPINI?

Da	—	184	(77%)
Ne	—	23	(10%)
Djelomice	—	31	(13%)
		238	(100%)

Većina anketiranih sudjelovala je u radu po skupinama, potpuno ili djelomično (90%). Samo 10% nije sudjelovalo u grupnom radu. To znači da je većina anketiranih doživjela Redovnički tjedan u cjelini, pa su prema tome mogli dati i svoju cjelovitu ocjenu ovog skupa.

4. KAKO OCJENJUJETE RAD U SKUPINAMA (ako ste u njemu sudjelovali)?

U radu po skupinama sudjelovalo je 215 anketiranih. Oni su taj rad ocijenili na slijedeći način:

vrlo dobro	—	83	(39%)
prosječno	—	57	(27%)
moglo bi biti bolje	—	67	(31%)
slabo	—	5	(2%)
bez odgovora	—	3	(1%)
		238	(100%)

Ocjenu *vrlo dobro* za rad u grupama daje 39% anketiranih. Među muškim sudionicima ovu ocjenu daje čak 53% (bit će da su zbog malog broja lakše došli do riječi...), među ženskim sudionicama samo 34%. Obratan je slučaj kod ocjene *moglo bi biti bolje*. Ovaj odgovor zaokružuje samo 18% muških sudionika, ali zato mnogo više ženskih sudionica: 33%. Pripisanih odgovora ima uz ocjenu *slabo*. Npr: »sve u utopiji«, »bilo je nadmetanja«, »ne obnovljeno metodama«. No ove su ocjene malobrojne.

5. JESU LI ISPUKJENA VAŠA IŠČEKIVANJA U VEŽI S OVIM TJEDNOM?

Potpuno	—	57	(24%)
Djelomično	—	174	(73%)
Nikako	—	4	(2%)
Bez odgovora	—	3	(1%)
		238	(100%)

Oko tri četvrtine sudionika djelomično je zadovoljno s radom Redovničkog tjedna. Samo četvrtina sudionika doživjela je ispunjenje svojih iščekivanja u vezi s Tjednom. Postotak onih koji nisu nikako zadovoljni s Tjednom vrlo je malen (2%).

6. ŠTO MISLITE O RASPOLOŽENJU MEĐU SUDIONICIMA?

Ocjena anketiranih o raspoloženju koje je vladalo među sudionicima ovog Redovničkog tjedna je sljedeća:

Ugodno	—	133	(56%)
Napeto	—	43	(18%)
Dosadno	—	4	(2%)
Od svega po nešto	—	47	(20%)
Negativni izričaji (tjeskoba, ukočenost)	—	11	(4%)
		238	(100%)

Preko polovice anketiranih doživjelo je raspoloženje među sudionicima kao *ugodno*. Među muškima postotak iznosi 63, među ženskim 51. *Napeto* označje više su osjetile ženske sudionice (23%), a manje muški sudionici koji su ispunili anketu (7%). Četvrtina anketiranih ima miješane osjećaje ugođe-napetosti-tjeskobe.

7. JESTE LI VEĆ SUDJELOVALI NA PRETHODNIM TJEDNIMA?

Ovo mi je prvi put	—	85	(36%)
Sudjelovao(la) sam već jedanput	—	32	(14%)
Sudjelovao(la) sam već dva puta	—	48	(20%)
Sudjelovao(la) sam već tri puta	—	41	(17%)
Sudjelovao(la) sam već četiri puta	—	29	(12%)
Bez odgovora	—	3	(1%)
		238	(100%)

Nešto više od trećine anketiranih sudjelovalo je prvi put na redovničkom tjednu. Među redovnicima takvih ima manje (24%), među redovnicama više (38%). Kod muških anketiranih ističe se i veći postotak onih koji su dosad svaki put sudjelovali na tjednu (32%), dok je kod ženskih taj postotak znatno niži (9%).

8. KAKO ČESTO DA SE ODRŽAVA REDOVNIČKI TJEDAN?

Na pitanje kako često da se održava redovnički tjedan anketirani su dali sljedeće odgovore:

Svake godine	—	175	(74%)
Svake druge godine	—	52	(22%)
Svake treće godine	—	5	(2%)
Ostali prijedlozi	—	6	(2%)
		238	(100%)

Tri četvrtine anketiranih izrazilo je svoju želju da se redovnički tjedan i u buduće održava svake godine (73% muških, a 76% ženskih odgovora) s nadom da će se njihove želje uvažiti.

9. PRIMJEDBE I PRIJEDLOZI

Svoje primjedbe i prijedloge u vezi s Tjednom dalo je 153 (64%) anketiranih. Postotak anketiranih listova bez odgovora prilično je visok, iznosi 36%.

Donosimo sažetak raznolikih mišljenja, primjedbi, prijedloga:

a) Primjedbe i prijedlozi u vezi s *liturgijom*: 37 odgovora.

Najveći broj sudionika izražavao je svoje želje i primjedbe u vezi s liturgijom i molitvenim dijelom Tjedna uopće. Predlaže se: pokorničko bogoslužje, življa liturgija, izbor voditelja liturgijskih slavlja, moljenje časoslova, više zajedničke molitve, da se jedan dan misa slavi po skupinama...

b) Primjedbe u vezi s *predavanjima*: 35 odgovora

Iznošene su kritike većinom od ženskih anketiranih (22 odgovora):

— Npr. »Previsoka predavanja, zašto ne bi govorili svojim jezikom, bez upotrebe toliko internacionalnih riječi. I to je duh siromaštva«.

— Slovenska predavanja prevesti na hrvatski jezik,

— Timski tip predavanja i rada,

— Ne preduga predavanja...

c) Primjedbe u vezi s *diskusijom*: 27 odgovora.

Svoje opaske i kritike diskusija daju u velikoj većini redovnice. Iznosi se želja »da se redovnici u intervencijama ne nadmeću«, da ne bude nadmudrivanja, da interventi budu kraći, da u diskusijama sestre više sudjeluju...

d) Prijedlozi u vezi s *radom po grupama*: 28 odgovora.

— više vremena za rad po grupama,

— pronalaziti nove načine rada po grupama,

— bolje spremati voditelje za rad po grupama,

— uputiti sve sudionike u način rada po grupama...

e) Prijedlozi u vezi s *općom organizacijom Tjedna*: 11 odgovora.

— Pripraviti temu po redovničkim zajednicama; unaprijed najaviti temu i razaslati program po zajednicama...

f) Prijedlozi *tema i način rada za iduće skupove*: 25 odgovora.

Teme: zavjeti (14),

međuljudski odnosi (8)

sakramentalni život (1)

Način rada: timski rad s više tema, slično kao KLJŠ (2)...

g) *Premalo redovnika*: 14 odgovora:

— Da se Tjedan ne pretvori u Tjedan redovnica. Međusobno obogaćivanje je plodno i korisno...

h) *Razno*: 25 odgovora

— Da bogate družbe pomognu siromašne,

— Da se slični skupovi održe po raznim mjestima,

— Da redovnice budu aktivnije,

— Pozitivne primjedbe: zahvala organizatorima...

ZAKLJUČAK

Anketa pruža vrijedan uvid u uspješnost Redovničkog tjedna. Uspoređujući rezultate anketa prijašnjih tjedana, mogu se uočiti želje i primjedbe koje se češće ponavljaju. Sve to može i želi biti realan prilog organizatorima redovničkog tjedna kako bi mogli što uspješnije organizirati iduće skupove ovakve vrste.

Anketu obradile: s. *Estera Radičević*,
s. *Rastislava Ralbovsky*,
sestre sv. Križa, Zagreb

SADRŽAJ

Program V. redovničkog tjedna	5
Pozdravi Tjednu	6
Bono Šagi: Pozdravni govor	7

PRVI DAN

Špiro Marasović: Redovničko siromaštvo u našim društveno-ekonomskim uvjetima	11
Fides Vidaković: Redovničko siromaštvo u nas	16
Diskusija nakon predavanja	33
Rad u skupinama	37

DRUGI DAN

Slavko Pavin: Kristovo-evanđeosko siromaštvo	45
Natalija Palac: Redovničko siromaštvo — Kristov znak danas	56
Diskusija nakon predavanja	66
Rad u skupinama	69

TREĆI DAN

Amabilis Kerševan: Uboštvo v duhu in uboštvo v stvarnosti — obnova v mentaliteti in v praksi	77
(hrvatski prijevod istog predavanja)	83
Laudes Bosančić: Zajedničko svjedočenje siromaštva	89
Diskusija nakon predavanja	98
Rad u skupinama	100

ČETVRTI DAN

Okrugli stol na kraju Tjedna	109
Deodata Ljubičić: Završni govor	114

PRILOZI

Mijo Škvorc: Isus — Božanski siromah (homilija)	119
Rezultati ankete	123

IZDANJA

Konferencije viših redovničkih poglavara i Unije viših redovničkih poglavarica Jugoslavije

Jean Galot: REDOVNICI I OBNOVA, komentar koncilskog dekreta o redovničkoj obnovi, 184 stranice, cijena 30 d.

Kerubin Barbarić: REDOVNICI DANAS, tematski komentar »Perfectae caritatis«, 180 stranica, cijena 30 d.

Zbornik radova: ZA BOLJE SVJEDOČENJE EVANĐELJA, priredio Ljudevit Maračić, Materijali I. redovničkog tjedna, 228 stranica, stoji 50 d.

Zbornik radova: DA SVI BUDU JEDNO, priredio Ljudevit Maračić, Materijali II. redovničkog tjedna, 184 stranice, stoji 60 d.

Dokumenti o redovništvu: CRKVA REDOVNICIMA, priredio Hadrijan Borak. Zbirka sadrži sve crkvene dokumente o redovništvu od Koncila do danas. 336 stranica, cijena 50 d.

Zbornik radova: GOSPODINE, NAUČI NAS MOLITI, priredio Ljudevit Maračić. Materijali III. redovničkog tjedna, 160 stranica, stoji 80 d.

Zbornik radova: REDOVNICI U MJESNOJ CRKVI, priredio Ljudevit Maračić. Materijali IV. redovničkog tjedna, 218 stranica, stoji 80 d.

Zbornik radova: REDOVNIČKO SIROMAŠTVO — KRISTOV ZNAK DANAS, priredio Ljudevit Maračić. Materijali V. redovničkog tjedna, 128 stranica, cijena 80 d.

Gabrijel Štokalo: NAŠI REDOVNICI '77. Statističko-panorama prikaz redovnika u Jugoslaviji. U prilogu potpuni adresar svih muških samostana u zemlji, 64 stranice, stoji 50 d.

Sva ova izdanja mogu se dobiti ili naručiti na adresu: Tajništvo KVRPJ, Miškinina 31, 41000 Zagreb